

muusika

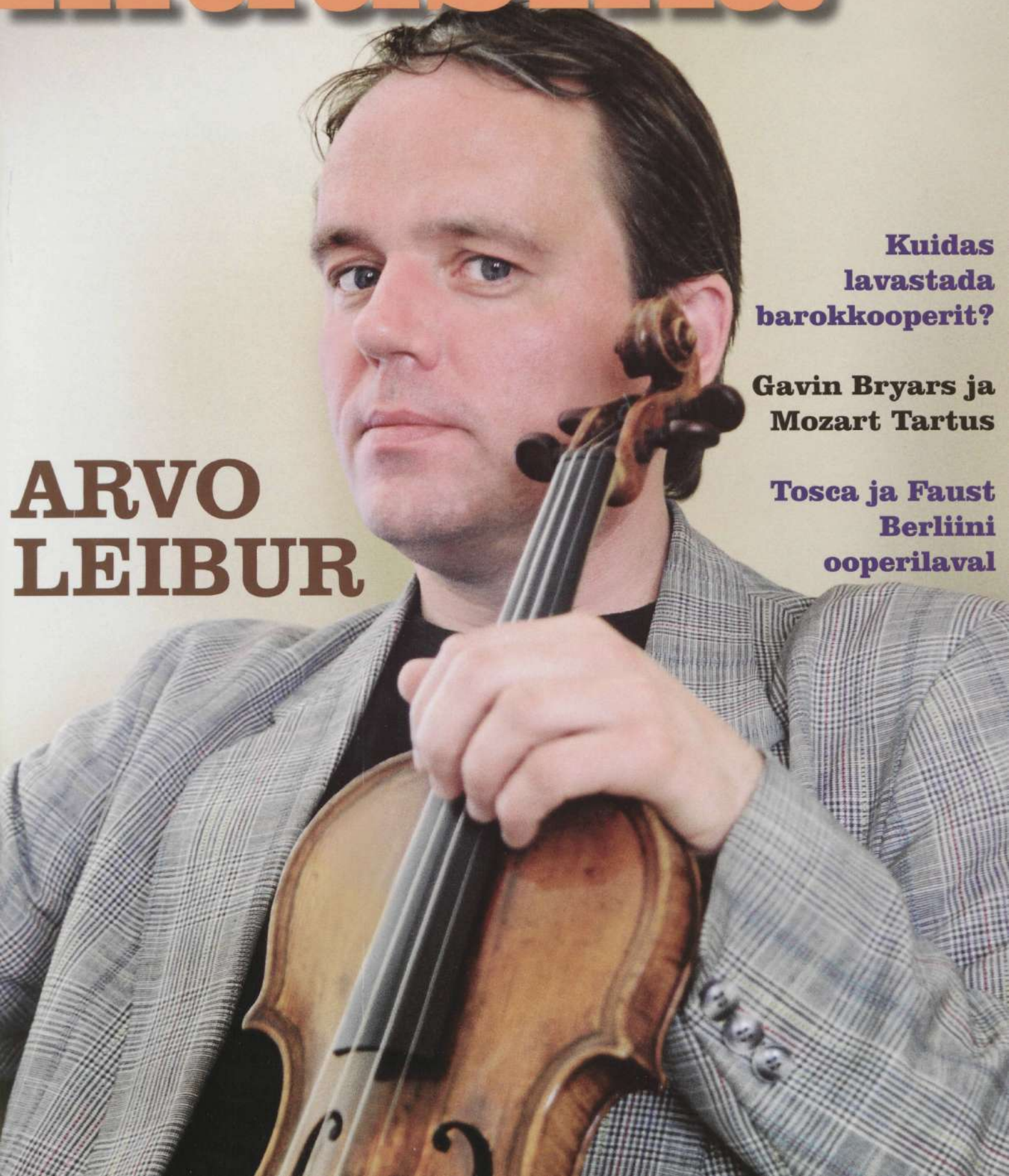
Nr 6
juuni 2006
hind 29.-

**ARVO
LEIBUR**

**Kuidas
lavastada
barokkooperit?**

**Gavin Bryars ja
Mozart Tartus**

**Tosca ja Faust
Berliini
ooperilaval**

lunne, see ei tule tulest

Mart Saare kaunimad laulud

◆ Eesti Filharmoonia Kammerkoor
Dirigent MIKK ÜLEOJA

16. juunil kell 19

Mustpeade Majas

17. juunil kell 20

Haapsalu toomkirikus

18. juunil kell 16

Juuru kirikus

18. juunil kell 21

Suure-Jaani õigeusu kirikus

KAVA

SOOLO

2 Toomas Velmet. Mul on õpetajatega vedanud.
Intervjuu Arvo Leiburiga

BAGATELLID

8 Mailis Põld. Uudiseid maailmast

IMPRESSIOONID

10 Maris Valk-Falk. Klavessiinipäevad kui miniatuuride paraad

11 Marju Riisikamp. Ajatu meelelahutus kujutlusvõimega publikule. Orazio Vecchi madrigalikomöödia "L'Amfiparnaso" Estonia kontserdisaalis

13 Mari-Liis Rebane. Tõnu Kõrvitsa lühiooperid

14 Joosep Sang. Jazzkaare näod

16 Aleksandra Dolgopolova. Schönbergi avastamas

17 Liina Fjuk. Muusika piirid ja piiramatused. "Improvizz '06"

EKSPRESSIOON

18 Kristel Pappel. Barokkooper Emajõe Ateenas, Elbe-äärses kuningalinnas ja mujal

RUBATO

21 Kristel Kossar. Väsimateu otsija. Intervjuu helilooja Gavin Bryarsiga

MODULATSIOON

24 Diana Kiviit. "Biennale en scène" keskendus hääle erinevatele võimalustele.

Muusikasündmusest Lyonis

26 Jüri Reinvere. Viimane tund. Faust ja Tosca Berliini ooperilaval

UVERTÜÜR

28 Reet Marttila. "Dirigent peab inspireerima!". Intervjuu Mikk Murdveega

EKSPRESSIOON

30 Liina Fjuk. Mozart Tartus: mis tegi uskumatu tõepäraseks?

BAGATELLID

32 Uudiseid Eestist

MELOMAAN

36 Heliplaatide tutvustus

COLLAGE

38 Valik juuni muusikasündmusi

Intro 6/2006

Juunikuu Muusikas kõneleb viiuldaja Arvo Leibur oma muusikuks kujunemisest. Taas kord tõdeb ta, et muusikule on õrnas kujunemiseas erakordselt tähtis sattuda sobivate õpetajate juurde. Kuulsa Moskva viiulikooliga Leibur töötab nüüdseks juba mõnda aega nii ERSOs kui ka Holland Symfonias kontsertmeistrina. ERSO-l läheb viimasel ajal aina paremini, orkestri tase tõuseb, kontserdid toovad täismaja. Nii nagu paljud teised Eesti muusikud, ei saa temagi jätta kahetsemata, et meie tippudele Lääne-Euroopa maadega võrreldes tunduvalt vähem toetust osaks langeb.

Mitmed nähtused ja isikud kohtuvad seekord Tartus. Emajõe Ateenas lavastatud barokkooperist "Acis ja Galatea" räägib Kristel Pappel, briti helilooja Gavin Bryarsiga vestles ülikoolilinnas Kristel Kossar, Liina Fjuk uurib lähemalt Mozarti Tartus käigu müstifikatsiooni.

Ia Rimmel

muusika

Peatoimetaja **Ia Rimmel** ia@ema.edu.ee
Toimetaja **Kristina Kõrver** kristina@ema.edu.ee
Toimetaja **Mirjam Tally** mirjam@ema.edu.ee
Turundusjuht **Herje Tamm** herje@ema.edu.ee
Kujundajad **Tõnu & Ande Kaalep** tonu@ekspress.ee
Keeletoimetaja **Kulla Sisask**

Rahastaja EV Kultuuriministeerium
Ajakirja ilmumist toetab Eesti Kultuurkapital
Väljaandja SA Kultuurileht
Voorimehe 9, 10146 Tallinn

Toimetuse kolleegium: Eesti Muusikanõukogu juhatus
Toimetus: Rävåla pst 16, 10143 Tallinn, II korrus, B 214
Toimetuse telefon **66 757 88**
Kodulehekülg: **muusika.kul.ee**
Trükitud **Tallinna Raamatutrükikojas**
Laki 26, 12915 Tallinn
ISSN 1406-9466
© Eesti Muusikanõukogu

Tellimine: AS Express Post
Maakri 23A, 10145 Tallinn
Tel 6662535, www.tellimine.ee
Tellimisindeks 00679
Otsekorraldus **21** krooni number
3 numbrit 69 krooni
6 numbrit 138 krooni
Aastatellimus 245 krooni

Muusikaõpetajatele ja -õpilastele aastatellimuse soodushind 192 krooni. Soodushind kehtib ka pensionil olevatele muusikaõpetajatele.

Tellimine: ia@ema.edu.ee, herje@ema.edu.ee,
6675 788, 55 56 18 94

ARVO LEIBUR
FOTO MARK RAIDPERE

Mul on õpetajatega vedanud

Intervjuu Arvo Leiburiga

TOOMAS VELMET

tšellist, muusikakriitik

Eesti üks tippviuldajaid Arvo Leibur (1964) on õppinud Tartu lastemuusikakoolis, Tallinna Muusikakeskkoolis ja Moskva Konservatooriumis. Ta on töötanud Tallinna Konservatooriumis, Kuopio Konservatooriumis ja kammerorkestris New Sinfonietta Amsterdam. Praegu on ta ERSO ja Holland Symfonia kontsertmeister. Mida on selleks vaja, et ennast sellisel tippasemel teostada? Standardne vastus ütleb, et annet, töötahet ja õnne. Järgnevast vestlusest selgub, et lisaks nendele elementaarsetele teguritele on äärmiselt olulised peretraditsioonid ja väga head õpetajad. Seda tänulikkust ja soojust, millega Arvo Leibur meenutas oma õpetajaid, ei ole sõnadega võimalik väljendada.

Nagu ikka, alustame lapsepõlvest.

Ah nii pikk jutt!

Kas ma tean õigesti, et te olete arstide perekonnast?

Ema on arst ja isa oli chitunsensener, Põllumajandusakadeemia õppejõud.

Kust on pärit huvi muusika vastu üldse ja viiuli vastu eraldi, huvi pidi ju üsna varakult tekkima?

Inspireeris vanaisa. Ta käis sõjas ja ei saanud täit haridust, aga õppis viiulit Tartus tšehhi päritolu õpetaja juures, nimi oli vist Strobl. Temast ei saanud ametilt viiulimängijat, kuid ta mängis väga kõrge eani kodus pilli ja tal oli väga kaunis toon, mis mulle muljet avaldas. Vanaisa oli Rõngus muusikaõpetaja ja orkestrijuht ning selleski tegevuses kasutas vist oma viiulimänguuskust. Ka isal oli soov viiulit õppida, aga sõja ajal ei olnud selleks mingit võimalust, nii et see soov nagu pärandus mulle edasi. Mul ei olnud selle vastu midagi.

Hakkasin õppima Tartu lastemuusikakoolis õpetaja Virve Väari juures, kellest on jäänud väga head mälestused nii inimese kui õpetajana, neid tegelikult ei saagi teineteisest lahutada. Ta ei olnud tavaline pedagoog, vaid oli kogu südamest asja juures. Ta korraldas kontserte, toetas iga õpilast ning suutis tekitada huvi ja entusiasmi – see viimane on äärmiselt oluline pedagoogi omadus. Ma õppisin tema juures seitsmekümnendate aastate alguses.

Kuidas te sattusite Muusikakeskkooli huviorbiiti?

Ka seda pean õpetaja Väari teeneks. Ta vaatas natuke kaugemale oma isikliku töö piirest, kui nägi õpilasel perspektiivi. Tema hoolitses minu tuleviku eest, helistas Jüri Gerretzile, võttis mind käekõrvale ja sõitsimegi Tallinna. Nii see läks. Mängisin ette ja Gerretz võttis mind oma klassi vastu.

Teen väikese kõrvalepõike. See oli selline aeg, kus meil oli nn nõukogude, õigemini küll vene muusikaharidussüsteem, mis oli orien-

teeritud elukutsele, mitte huviringile. See koosnes alg-, keskeri- ja kõrgkoolist ja oli riiklikul finantseerimisel, välja arvatud küllaltki sümbolne õppemaks lastemuusikakoolis. Küsin, kas me oleme nüüd, praegusel ajal sellega võrreldes midagi võitnud või kaotanud?

Mul on pedagoogilist kogemust nii vähe, et ma ei oska seda kommenteerida. Kuid kui me anname lapsele, õigemini küll tema vanematele valida, kas õppida huviala või eriala, siis tõenäoliselt valitakse huviala, kus on vähem pingeid ja kohustusi. Laps (eriti poiss) aga võib meie erialal ärgata suhteliselt hilja, me ei oska seda ette näha, aga huviala puhul on siis juba hilja. Laias laastus on ju kahe- ja kolmeaastaseid lapsi, ühed võivad neli- viisi aastat vaevu-vaevu edasi jõuda ja siis äkki tohutu kiirusega ennast üles töötada, teised on maast madalast usinad ja kohusetundlikud ning suure tõenäosusega selleks ka jäävad. Tulemusi võib oodata nii siit kui sealt. Sellist huvi- ja eriala vahetegemist vanasti ei olnud, vundament laoti ühtlaselt ja see kandis. Selles mõttes oli vene kool võimas ja kannab vilju tänaseni.

Kui te meenutate oma kogemust: mida te lapsena mõtlesite, miks te soovisite viiulit mängida?

Mul olid meele teatud muusikapalad, mida ma tahtsin mängida. Need olid vanaisa repertuaarist Sarasate "Mustlasviisid", Dvořáki "Humoresk", terve rida Kreisleri palasid jne. Eks need esimesed mängurõõmud tekkisid teisel-kolmandal õppeaastal, esimene on nagu ikka üsna tüütu, mis tuleb lihtsalt üle elada, ennast sellest läbi närida.

Oli teil kohe algusest peale selge, et see on teie eriala, või tekkis see teadmine hiljem? Teil olid ju kindlasti ka muud huvid koos omaelaliste poistega.

Ma ei jäänud millestki ilma. Mõtlen siinkohal seda, et "kadunud lapsepõlv" minu kohta ei kehti, õues sai kõik kaasa tehtud ja viiulit jõudsin ka iga päev harjutada. Põhiline, mille poolest ma teistest muusikaõppijatest erinesin, oli see, et ma harjutasin suvel ka. Selles mõttes oli kõik korras. Tagantjärele mõeldes ma arvan, et mul oli üsna suur muusikategemise huvi, ma isegi kirjutasin mingeid lugusid ja mis oluline, pilli mängisin iga päev. See teadmine, et minust saab muusik, tekkis siis, kui hakkasin mängima suuremaid vorme, kontserte; küll õpperepertuaari kuuluvaid nagu Spohr või Viotti, aga siiski kontserdid. Ma tundsin, et ma ju saan nendega hakkama ja äkki minus ongi midagi. Tartu Ülikooli aulas toimusid kontserdid ja õpetaja Vääri pani mind alati seal esinema – aitäh selle eest, esinesin üldse väga palju. Ma ju tegelesin veel Helju Keskpalu juhendamisel mitu aastat laulmisega, muide koos Jassi Zahharoviga, see-tõttu tuli laval päris sageli käia. Selline õnnelik keskkond ümbritses mind, muusikat oli palju.

Kas kodus ei tekkinud elukutse valikul probleeme, et näiteks artisti või ehitaja amet oleks perspektiivsem, kas või majanduslikus mõttes?

Ei selliseid valikuid ei tulnud teha, ega see muusiku amet tol ajal ka kehvem olnud või õigemini ühed kehvad olid kõik. Pigem oli nii, et vanemad väga soovisid ja vahel isegi sundisid, ka seda tuli ette. Tegelikult läks kõik päris loomulikult ja ilma karideta.

Kas Muusikakeskkoolis kohanesite valutult? Tartust pealinna tulek, 13-aastaselt ühiselamusse minek nõuab juba enesedistsipliini ja eluga toimetulekut.

Ma arvan küll. Nädalalõppudel sai ka aeg-ajalt kodus käia, aga mul olid suurepärase toanaabrid, vennad Tonio ja Kulvo Tamra, nemad

näitasid ette, kuidas asjad käivad, ja olid head kaaslased. Nad olid parasjagu minust vanemad ning õpetasid õigeid asju, sealhulgas ühiselamise kunsti, mis ei olegi nii lihtne. Rääkimata sellest, et õpetaja Jüri Gerretz oli tunduvalt rohkem kui õpetaja, tema oli ka vanema eest. Ei olnud harvad juhused, et lausa elasin tema juures, kui oli näiteks ettevalmistusperiood Ustí nad Orlicí konkursiks Tšehhis. Tema kohalolu oli tuntav kaksikümne neli tundi päevas, piisas ainult vihjest mingile probleemile, kui ta juba lahendas seda. Probleem võis olla mis tahes laadi, alates majanduslikust kuni koolitöödeni. Selline suhtumine ei unune, see on tohutult tore.

Aasta 1970. Vanema vennaga Indias.

Ühel päeval sai Muusikakeskkool läbi.

Kust tuli impulss minna edasi Moskva Konservatooriumisse?

Eks me ju teadsime, et Moskva (Konservatoorium) on meie erialal maailma tipp. Küllap me kõik unistasime ja samas kartasime seda, et seal edasi õppida. Teadsime, et konkurss on karmimast karmim, kartasime elu võõras elu- ja keelekeskkonnas, aga soov minna oli küll absoluutselt olemas. Viktor Tretjakov ja Viktor Pikaizen ning paljud teised vene viiulikunstnikud olid muidugi need, kes meile siin kontserdisaalis oma kõrget taset tutvustasid ja selle ahvatluse noores inimeses kindlasti tekitasid.

Vaheküsimusena: kas te olite Muusikakeskkooli ajal kontsertide aktiivne külastaja?

Jah. Tõsi küll, sümfooniakontsertidel ma liiga sageli ei käinud, vaid rohkem ikka oma eriala puudutatavatel kontsertidel. See harjumus oli juba Tartust kaasa, kodust pärit tava käia kontserdil, teatris jne. Harjumusest kujuneb teatavasti vajadus, kuid Tallinnas ma ikkagi otustasin ise, kuhu on vaja minna ja kuhu mitte. See kõik tekitas teadmise, et oleks mõtet Moskva tasemega tutvuda ja olla seda laadi tippmuusika keskel. Ja siis juba võimalikult pikemat aega, see tähendab alustada kõrgkooliga juba seal. Muidugi, kui Jüri Gerretz poleks siin olnud, et mul tuleb Moskvasse minna, ma ei tea, kas ma lausa ise oleks seda ette võtnud. Tema oli sealt läbi käinud ja lihtsalt nägi, et see on mulle vajalik. Ja jälle sügav kummardus õpetajale, kes nägi iseendast kaugemale.

Kas sisseastumiskonkurss läks libedalt? Kas eelnevad konsultatsioonid ja kontaktid õppejõududega olid olemas?

Jaa, eelkõige professor Igor Bezrodnõiga, kes käis ka meie konservatooriumis korraliste konsultatsioonidega, ja muidugi Jüri Gerretzi õpetaja professor Galina Barinovaga, kellele käisime Moskvas ennast näitamas.

Millised olid nende hinnangud teie võimalustele?

Nad olid väga soosivad. Moskvas "luurel" käies tutvusin ka professor Irina Botškovaga, kes oli Gerretziga ühel ajal konservatooriumis õppinud ja kellest oli siis saanud juba juhtiv ja hinnatud viiulipedagoog.

Kuidas toimus õppejõu valik, kas teie valisite õppejõu või vastupidi?

Pärast sisseastumiseksameid selgus, et nii mitmedki õppejõud olek-

sid mind hea meelega oma klassis näinud, kuid meie, see tähendab Gerretz ja mina olime oma valiku teinud Irina Botškova kasuks ja temal ei olnud selle vastu ka midagi. Meie valikus sai otsustavaks Botškova energilisus nii õppetöös kui ka interpreedina, see tundus perspektiivisena. Ta oli suhteliselt noor, väga entusiastlik, nõudlik ning väga oluliseks pean ka seda, et õpetaja on mängiv, interpreedina väga aktiivne. Kuid pean ütlema, et selline nõudlikkus ja energiline entusiastlikkus on talle ka praegu omane – tundub, et ta ei vanane. Temagi suhtus õpilastesse nagu oma lastesse. Seega läks minu üleminek Gerretzi käest Botškova kätte valutult, ma olin harjunud, et õpetajad on interpreedid, et nad on pidevalt muusika sees ja iga hetk võimelised ka ette näitama, et sa näed viie sentimeetri kauguselt, kuidas

asjad sellel pillil käivad. Igal juhul on see hästi oluline, sest mõnigaid probleeme ainult sõnadega ei lahenda.

Kui oled tegija, siis Moskva Konservatooriumis ei pääse ilma ühel või mitmel rahvusvahelisel konkursil osalemata. Millised on teie suhted sellise "takistusribaga"?

Konkurssidest ma muidugi ei pääsenud. Käisin Sibeliuse konkursil, kus laeks jäi II voor, ja üsna varsti ka ühel konkursil Šveitsis, kus olin finalist ja tulemusena diplomand. Veel käisin Münchenis ARD-I ja ühel konkursil Hollandis, aga Šveits oli kõige tulemuslikum.

Kuidas professor Botškova suhtus konkurssidesse?

Ta suhtus rahulikult, öeldes, et konkurss ei tohi olla eesmärk omaette. Sul on võimed ja sa realiseerid need varem või hiljem. Konkursid ei ole määrava tähtsusega.

Teie õpingute ajal Moskvas vist konkursid ei olnud enam riikliku tähtsusega ülesanded. Teie tõenäoliselt ei loetud sõnu peale, et kui lähed Sibeliuse konkursile, siis ilma laureaadi tiitlita ära parem tagasi tule.

Jah, ajad olid selles mõttes küll pisut muutunud. Konkursside oli palju juurde tulnud ja ka nendel osalemine oli vabam kui varem. Ning selliseid "riikliku tähtsusega" ülesandeid enam ei jagatud.

Millises seltskonnas te muusikud, Moskvas liikusite?

Viiuldajate seltskond, kellega koos õppisime, oli haruldastore. Sellist haiget konkurentsi, kus hambaid säärede lüüakse, meie seltskonnas ei olnud. Kõik pidasid üksteisest lugu nii konservatooriumis kui ühiselamus ja see oli vahva. Ühiselamus oli meil ka oma rahvuslik tandem. Elasime tšellist Urmas Tammikuga ühes toas, disainisime seda ja kõik käisid meie juures vaatamas ning eeskujuga võtmas, niisugune välismaa värv oli see nende jaoks. Hästi väärtuslik ja tore oli see, et sõprade-kursusekaaslastega sai alalõpmata lihtsalt niisama ilma kohustuseta igasugustes koosseisudes koos musitseeritud. Olles sõjaväes, tekkis mul kõige tihedam kontakt Moskva pianistiga Gnessinit Instituudist, Jevgeni Talisman on tema nimi.

Mäletan hästi teie kontserte Tallinnas. Kuid kuulen, et tuli ka Vene sõjavägi läbida, kas kaks aastat?

Jah, teiselt kursusest võeti ja saadeti Turkmeeniasse. Alguses

olid nagu ikka "sõjaväelised" erialad, aga teisel aastal saadeti orkestrisse (puhkpilli)meestele nooti õpetama ja endalgi tuli trompetit mängida. Lõpuks pidin ka proove läbi viima.

No siis me oleme sõjaväeliselt kolleegid, mina olin sunnitud kolme päevaga metasarvemängu selgeks õppima.

Viuliga tekkis ikka vaat et poolteist aastat paus. Siis alles toodi mulle viul ja hakkasin tasapisi jälle mängima.

Kas taastumine oli vaevaline?

Suhteliselt lihtsalt läks, ilmselt oli kool paigas ja sain kohe vormi tagasi. Tekkis uuesti lootus, mis tõepoolest oli juba peaaegu kustunud, ja teatava värske entusiasmi sai asjad jälle käima. Jevgeni Talismaniga viis meid kokku Vene sõjavägi, aga pärast seda Moskvas hakkasime palju koos mängima, nii et sellest sai isegi amet. Meid võeti solistidena tööle Jaroslavl'i Filharmooniasse, see andis suure võimaluse koos muusikat teha ja Venemaal ringi reisida. Väga hea kogemus.

Kui konservatoorium lõpetatud, siis asjade loogilise jätkuna pidi kindlasti tulema aspirantuur või assistentuur, nagu seda kord nii, kord teisiti nimetatud.

Käisin seal vist ühe aasta, aga kodus Eestis murdis elu sisse. Kontserttegevus, ja konservatooriumis olid mõned õpilased, aga aspirantuuris tuli tegelda marksistliku filosoofiaga – ma ei viitsinud selle peale kallist aega raisata. Käisin ainult nii kaua kui võimalik oma kavaga professor Botškova juures. Pidasin seda kõige olulisemaks, mitte paberit. Ühel päeval nende kannatus ikkagi katkes, mis-ki käskkirjil ilmus seinale ja nii see lõppeski. Aga Eestis oli mul juba igas valdkonnas palju tegemist.

Kas kontakt õpetajaga on säilinud?

Ikka on, kuigi nüüd juba mõnda aega telefoni vahendusel. Sellest on tõeliselt kahju.

Ma võin lohotada, professor Botškova tuleb augustis Eestisse ESTA kongressile ettekannet pidama, mis toimub Tallinnas ja ühe päeva Pärnus.

Fantastiline!

Ja siis läks Eestis elu lahti?

Nii see oli. Iseseisvumine ja palju muid häid asju, mis sellega kaasnesid.

Mis ajast te ERSOga seotud olete?

Esimesed korrad olid vist umbes 1993. aastal lühikest aega. 1992. aastal tekkis mul kontakt Hollandis. Kohtusin Soomes sellise suurepärase muusikuga nagu Lev Markiz, ta kutsus mind oma kammerorkestrisse New Sinfonietta Amsterdam. See oli täiesti uus kogemus ja silmapiiri avanemine. See orkester oli väga kõrge tasemega, mis saavutati pingelise tööga. Kontserdid olid nii Hollandis kui ka turneedel Prantsusmaal, Inglismaal, Hispaanias parimates saalides ja läksid suure menuga, nii et ka tagasiside oli vastav. See töötamine oli nii sisuline ja põhjalik, et pean seda perioodi nagu oma aspirantuuri jätkuks ja suureks kooliks. See kestis kuni 1995. aas-

Õpetaja Jüri Gerretziga.

tani. Siis lugesin juhuslikult ajalehest, et ühes Hollandi orkestris, Harlemi Põhja-Hollandi Sümfooniaorkestris kuulutati välja konkurss kontsertmeistri kohale ja ma läksin lihtsalt ilma erilise tagamõtte sinna proovima. Päril ootamatult selgus, et mina võitsin, ja mulle pakuti lepingut. Ma otsustasin ennast proovile panna selles minu jaoks ebatavalises rollis, kontsertmeistri ametis. Tundus, et see võiks olla uus ja huvitav väljakutse. Aasta oli siis 1995 ja muidugi kontakt Markizi kammerorkestriga jäi katki. Esialgne leping, nagu Euroopas kombeks, oli üheaastase tähtajaga, 1996. aastal sõlmiti uus ja nüüd juba tähtajatu leping.

Kas soolokarjäär lõppes Hollandisse minekuga?

Esinemine soolokavadega on mul pidevalt jätkunud. Aga Eesti on väike ja arusaadavalt see ruum ei taga eriti suuri võimalusi. Mul on suurepärased võimalused nii ERSO kui ka Hollandi orkestri-iga igal hooajal vähemalt üks kontsert mängida minu pakutud teosega. Seda võimalust olen alati kasutanud. 1993. aastal plaadistasime BISile Vardo Rumesseniga kõik Tubina teosed viiulile ja klaverile ning sooloviilule. Kammermuusikat mängin alati, kui on võimalus, meil on väga meeldiv ansambel Eestis koos Terje Terasmaa ja Heiki Mätlikuga. Selle koosseisuga oleme palju väga põnevat repertuaari esitanud ning kuulajatele on meeldinud. Ka Hollandis on avanenud nii mõnigi võimalus kammermuusikat teha. Üks klassikaline koosseis on küll olemas, mida ma ei mängi, see on keelpillikvartett. Ma õppisin Moskvas Borodini kvarteti liikme, aldimängija Dmitri Šebalini juures ja mulle sai selgeks, et seda ansamblit saab tõeliselt viljelda siis, kui oled ainult sellele pühendunud. See ei nõua mitte ainult koos töötamist, vaid ka "koos elamist" ja koos mõtlemist, nagu üks perekond, ja ma sain aru, et mul ei ole ega tule selleks võimalusi. Selles valdkonnas tööd teha on võimalik ainult väga kõrgete eesmärkide nimel – see on niivõrd vastutusrikas amet. Aga ansambli-väljund koos Terje ja Heikiga on väga põnev ja loominguine, sisaldab nii esitamist kui ka arranžeerimist ja kõikvõimalikku repertuaari Paganini ja Piazzollani. Kontserttegevus on viimastel aastatel järjest laienenud ja rahvusvahelisemaks muutunud. See on nii hobi kui töö üheaegselt, millest saan suure rahulduse. See tasakaalustab suurepärast minu sügavtõsisest filosoofilisest sümfoonilisest repertuaari, millega ma orkestrites tegelen.

Kuidas on teie suhted pedagoogilise tööga pärast Tallinna konservatooriumi?

Mul on olnud ainult mõned eraõpilased, soovijaid ma olen aidanud, kuid mitte regulaarselt. Need on reeglina inimesed, kes soovivad tööd leida või konkursil osaleda, nii et olen seda tööd teinud pigem sellises konsultatsiooni vormis. Millegagi ma ennast sidunud ei ole. Mul on oma õpetajatega niivõrd fantastiline kogemus, et kui mina peaksin õpetama, siis ma sooviksin samuti nagu nemad üleni sellele pühenduda, aga praegu peaks see tulema siis mängimise arvelt. Võib-olla kunagi hiljem.

2002. aastast olete ka ERSO kontsertmeister. Milline teie töösuhe on?

Minul on ERSOga olnud juba keskkooli ajast väga head suhted ja

Arvo Leibur esinemas festivalil "Tubin ja tema aeg".

FOTO ANNE-MALLE HALLIK

need jätkusid hiljem mitmete konkursside finaalis. Pean ütleva, et mul on meie oludes suhteliselt palju õnnestunud solistina meie esindusorkestri ees seista. On mängitud palju erinevaid teoseid ja lisaks viiulikontsertidele ka selliseid uhkeid teoseid nagu Chaussoni "Poeem", Raveli "Mustlanna", Tšaikovski miniatuurid ja muudki sellest sarnast. Selle ajaga on kõik need inimesed hästi tuttavaks ja omaseks saanud, kelle ees ma olen ise kasvanud ja kelle seas ma nüüd ka olen. See on väga inimlikult soe ja loominguline suhe.

Peale loomingulise ja inimliku suhte on ju ka lepinguline suhe. Kuidas te ennast jagate kahe maa ja kahe sümfooniaorkestri vahel?

See on nüüd sõltuvuses planeerimise oskusest. Mõni aasta tagasi ma vähendasin oma koormust Hollandi orkestris, mõnda aega nad nõustusid sellega, aga nüüd olen jälle täismahuga. Pean vist selgitama, et kontsertmeisteri nn täiskoormus on seal riigis 50 protsendi kontsertidest ja mõnda aega, peaaegu kaks aastat õnnestus mul olla ka 25 protsendi peal. Nüüd nad arvasid, et ma peaksin ikkagi rohkem kohal olema, et muidu olen nagu rohkem külalise rollis. Seega käin ma Eesti ja Hollandi vahet 50:50 ja seda on osava planeerimisega võimalik täita küll. Olen nii püüdnud, et kõige pikem kohalolek oleks kuu ja kõige lühem muidugi nädal, kui see on ühe kontserdi ettevalmistuse aeg. Hollandis on see aeg vahel ka pikem, sest seal on ühe kavaga rohkem kontserte kui meil. Kuid meilgi on nüüd soliidseid saale juba vähemalt neli ja nii see läheb siingi. Eks ma vaata, kaua ma nii vastu pean, esialgu tundub, et energiat jätkub, ja ma pean meie elukutses tähtsaks vaheldust, sest rutiin on see, mis tapab loomingut. On häid kogemusi, mida saan Eestist Hollandisse kaasa võtta ja ka vastupidi.

Kuidas te võrdleksite oma orkestreid siin ja seal? Ma tean, et see on tobe küsimus, kuid vaatamata sellele vajab küsimist? Alustame siis suurusest?

Suuruselt täismõõtmelised mõlemad.

Milline on Hollandis orkestri rahvuslik koosseis?

See on nüüd väga huvitav küsimus. Peab ütleva, et orkestrid on ül-

diselt väga sarnased üksused. Probleemid, mille üle virisetakse on sarnased, samuti asjad, mille üle rõõmustatakse; aga rahvuslik koosseis on meil ja Hollandis küll väga erinev. ERSO on väga eestikeskne, esialgu on meil ainult paar välismaalast, kuigi tulevikus tõenäoliselt tuleb veel, aga Hollandis on pilt ülimalt internatsionaalne. Kui ma lasen silmade eest läbi kontsertmeisterite ringi, siis on pilt järgmine: orkestri kontsertmeister on eestlane, tema kõrval jaapanlane, teise viiuli üks kontsertmeisteritest on inglase, alati sakslane ja tšellodel rootslane, siis on seal hispaanlasi ja igas Hollandi orkestris on vähemalt kaks inglasi – see on seadus ja jaapanlased on ka kindlasti kohal. See on sealsete orkestrite erinevus meie omast ja see on põnev, nad kõik lisavad sellele tööle värvi.

Korea ja Hiina ei ole veel kohal?

Veel mitte, aga Jaapan kindlasti.

Dirigendid?

Dirigendid on väga erinevad. Peadirigent on praegu Roy Goodman. Hästi palju käib Hollandis vene kooliga dirigente, ka Nikolai Aleksejev nende hulgas, kuigi meie orkestri ees ta veel pole olnud. Siis väga hea dirigent Inglismaalt Graeme Jenkins.

Eesti dirigendid?

Nemad on Hollandis küllalt palju käinud: Eri Klas, Arvo Volmer, Olari Elts, aga minu orkestri ees pole neid veel olnud. Väga meelde jääv oli koostöö india päritolu norra dirigendi Rolf Guptaaga. Külalisdirigente käib üldiselt palju, sest peadirigent teeb ju ainult kolmandiku kontsertidest, nii on nüüd ka ERSOs. See on teatav ülemaailmne standard, millest on isegi mõnevõrra kahju. Mulle tundub, et kõik orkestrid on seetõttu hästi ühte nägu, väga professionaalsed, aga ühte nägu. Orkestrid ei ole enam isikupärased. Repertuaari süvenetakse küll väga korralikult, aga mitte põhjalikult – seega on orkestrid väga professionaalsed kõigesõõjad. Selline isikupärane ja oma dirigendiga kokkukäinud ning põhjalik töö toimub rohkem kammerorkestrites.

Need tendentsid, mis toimuvad väljaspool muusikat ja muusikuid,

on vist juhitamatud. Kuidas te kujutate ette ERSO strateegilist arengurada?

Kvalitatiivne areng eelkõige, kuid selles osas on igas orkestris arenguruumi lõp-matuseni.

Kas rahvusliku koosseisu mitmekesistamine, avatud konkursid on üks arengutee?

See ei ole küll eesmärk omaette ja sage-li ei vii soovitud tulemusteni. Ma olen jälginud mõningates Hollandi orkestrites, kus on küllalt suured "rahvuslikud raku-kesed", et see viib orkestri mõnevõrra ta-sakaalust välja, mis ei ole hea. Võitlus hak-kab tekkima isegi erinevate koolkondade vahel. Õeldakse näiteks, et sa oled fantas-tiline muusik, aga kahjuks prantsuse koo-liga, meie siin aga eelistame saksa kooli jne. Ma hindan seda teed nii, et Hollandis on sellega mindud viimase piirini, ja loo-dan, et hästi kosunud hollandi rahvus-lik kaader hakkab kohe-kohe asja tasakaa-lustama. See on omamoodi paradoksaalne nähtus: tänu sellisele muusikute im-pordist tingitud konkurentsile on koha-lik kaader nüüd absoluutselt maailmatase-mel ja hakkab väljast tulijaid tagasi tõrju-ma. Nii et ERSOs ei ole see kindlasti ees-märk, need mõned üksikud tulijad toovad kahtlemata ainult värskust kaasa. Eelkõige eeldab see palkade taset, praeguste tingimuste juures midagi erilist saada ei ole lootustki. ERSO palk on nii nigel, et välis-maalane sellest siin ära ei ela, meiegi elame ära suure vaevaga ja lisa-töö koormusega.

Ma ei küsi teie palga suurust ei siin ega seal, aga kas te kordades võiksite seda iseloomustada.

Võin küll, see vahe on kuuekordne. See ei peegelda küll objektiivset vahet, sest elukallidus on Hollandis mõnedes kategooriates tundu-valt kõrgem, aga üsna räige vahe siiski. Hollandis on orkestrandil ka kõige madalama palga eest võimalik rahulikult ära elada ja ka lapsed üles kasvatada, vajamata lisisissetulekuid ega topeltkoormustega li-satõid, see peaks olema elementaarne, kui riik oma kultuurist lugu peab. Meil on kahjuks nii, et inimesed ei saa ennast kogu energiaga pühendada ERSO tööle, nad jääksid oma lastega elementaarselt nä-lga ning kui see nii jätkub, siis mõne aja pärast oleme valiku ees, kas meil on selline orkester või ei ole.

Ma olen veendunud, et Eesti riigi võimalused selles valdkonnas ei ole kaugeltki ammendatud ja üks rahvusvaheliselt kõrget tun-nustust leidnud sümfooniaorkester võiks oma artistid ära toita küll. Milline on meie järelkasvu tase? Te harjutasite hiljuti Mahlerit Muusikaakadeemia orkestriga – kas me suudame järelkasvu tase-mel koolitada?

Vastus on üsna labane. Jah, kui nad ei läheks välismaale, mis on täiesti arusaadav, eriti noorte inimeste puhul, kes alustavad oma pro-fessionaalset karjääri. Väga palju väga häid muusikuid on meile lõp-likult kaotsi läinud, jõudnud suurepärase orkestrites tähtajatute le-pinguteni, lapsed koolis, kodud valmis ehitatud, nad ei tule enam ta-gasi, millest on lõpmatult kahju. Kodus käiakse veel ainult suvitamas.

Poeg Henriku ja tütar Mariannega Hollandis.
FOTOD ERAKOGUST

ERSO on hetkel nii heas vormis, et ei jää maha Euroopa parimatest orkestritest, ja on lihtsalt kahju, et me ei suuda kinni hoi-da oma tippmängijaid, kes võiksid seda taset veelgi edasi viia. Kahjuks on sageli ka nii, et need meie kõrgetasemelised artis-tid ei tööta seal sugugi alati ERSO tasemel orkestrites ja loominguline tagasiside jääb neil saamata, aga elu dikteerib omad tingi-mused. Me peame iga hinna eest nii kau-gele jõudma, et riigi esindusorkestris oleks tasemele vastav töötaasu. Peaks ju arusaad-av olema, et tegemist ei ole lihtsalt ühe orkestriga, vaid siia on koondunud sa-da oma ala tippspetsialisti, kes aga saavad töötaasu, millest ei ela ära. Piinlik!

See olukord tekitab ahelreaktsiooni, mis kannab juba mõrkjaid vilju. Tasemel noored siirduvad välismaale õnne otsima ja oma laste tuleviku pärast muret tundvad vanemad ei soovita ka oma andekatel lastel mitte mingil juhul muusikuks õp-pida, selliseid näiteid on mul oma prak-tikastki mitmeid tuua. Mis te arvate, kes peaks sellise olukorra üle muretsema, kes peaks neid asju Eesti riigis korrigeer-ima?

Kultuuriministerium kindlasti.

Tegelikult esitab riikliku tellimuse spetsialistide koolitamiseks Haridus- ja Teadusministerium, kuid see ei tugine kindlasti spet-sialistide vajaduse analüüsile, vaid pigem piskule rahanumbrite jaotusele.

Kõigele vaatamata olen ma veendunud, et ERSO on ja jääb selleks üksuseks, kes ei ole lihtsalt üks orkester, vaid on ERSO, kes on pühendunud elitaarsele kõrgkultuurile ja loob Eesti riigis rahvusvahe-lisel kõrgtasemel hinnatavat muusikakultuuri, mille kaudu antakse hinnang ka meie rahvuslikule kultuurile üldse.

On jäänud kaks viimast küsimust. Eelviimane kõlab nii. Millega te-gelevad teie muusikute perekonnas lapsed?

Poeg mängib klaverit, sest ma leian, et see on lapse arengus väga olu-line nii mõtlemisele kui ka enesedistsipliinile. See ei ole lõppees-märk, vaid abivahend isiksuse kujunemisel. Tütreste mängib viiulit ja tema puhul on hea meel näha tõsist huvi asja vastu ja see on juba na-gu kingitus.

Rõõm kuulda ja viimane küsimus: millal me kuuleme teie esituses Alban Bergi Viiulikontserti?

Ah selline küsimus! Ma mängin järgmisel hooajal Hollandis Paganini Kontserti, aga Berg – see on nii tõsine ettevõtmine, et ei julge midagi lubada.

Üldiselt paistab siiski teie näost välja optimism – on see nii?

Jaa, ma käin ERSOs tööl hea meelega, meil juhtub seal loominguli-selt palju häid asju, käivad head dirigendid ja keskkond on ka pers-pektiivis paljulubav. Ja loomulikult loovad erilise meeleolu täismajad – see on ju see, mille nimel me töötame.

Täna ja jätkuvat energiat teile.

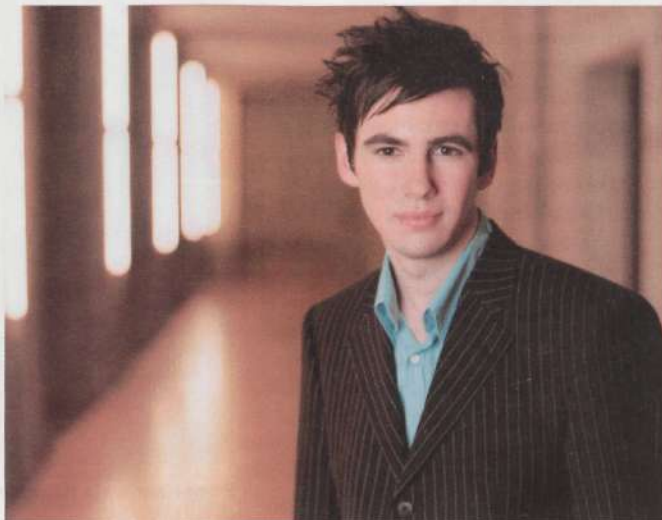
* Bachi tšellosüitide autorlus küsimärgi all

* Valeri Gergijev Metropolitan Operas

• Kaukaasias sirgunud Valeri Gergijev, kes 2007. aasta jaanuaris asub Colin Davise asemel Londoni sümfooniaorkestri peadirigendi ametisse, triumfeeris hiljaaegu New Yorgis Metropolitan Operas Pjotr Tšaikovski "Mazepaga". Kui Vana Maailm on Gergijevi geeniussega justkui harjunud – muidugi niivõrd, kuivõrd anomaaliaga üldse on võimalik harjuda –, siis Meti publiku vallutamine vene muusikaga pole isegi Gergijevi jaoks päris igapäevane sündmus. Meeldivaks üllatuseks ei avaldanudki ajakirjandus sedapuhku (räägin Itaalia omast) metropolilegendidele tuginevaid kangelasoodide vaimus artikleid, vaid kajastas ookeani taga toimunud tavapärasesst pisut erialasemalt. Refereerin lehekuu väljaandis ilmunut.

Eskätt nenditakse, et Tšaikovski ülinõudlik "Mazepa" pole teos, mis dirigendile ette edu tagaks; ent kuna etendust saatis pöörane vaimustus, siis peaks seda kuidagi põhjendama. Gergijev põhjendab menu, lähtudes elementaarloogikast – ligilähedaselt sama moodi, nagu ta selgitab ka itaalia ooperi pikaajalist kodunemisprotsessi Meti laval. Kolm-neli aastakümnet tagasi sõandati valdavalt välja tuua vaid Donizetti, Rossini ja Verdi lihtsamat ja lõõvamat repertuaari; kergemalt keerulisemale dialektika kaudu aga jõuti lõpuks sinnamaale, et mängukavva võeti järk-järgult kõik, ka teosed, mida esialgu täiesti objektiivsetel põhjustel ei mängitud. Samasuguse protsessi on läbi teinud ka vene ooper: üldarusaadava "Jevgeni Onegini", "Vürst Igori" ja "Boriss Godunovi" järel jõuti "Padaemanda" ja "Hovanštšinani", edasi tuli Rimski-Korsakovi, Glinka, Prokofjevi looming. "Mazepa" etendused läksid Metis täismajale, osa publikut vaatas tüki ära püstijalu. Kas maestro julges unistada nii tormilisest vastuvõtust? Gergijevi sõnul olevat ta uskunud Tšaikovski muusikasse; ka olevat ta uskunud oma loomepartneresse (lavastajad, kostümeerijad, valgustajad, Peterburi Maria teatri balletitrupp jne), kes kõik toetasid ta mõtet tuua välja üks tõeliselt nüüdisaegne "Mazepa". Ainus, kellesse maestro nii väga polevat uskunud, olnud tema ise. Ja Muusikatsaari tiitlit kandva Gergijevi suust kõlab see ütlemata sümpaatse pihtimusega! Aga mis on Gergijevil hetkel Euroopas käsil? New Yorgist lendab ta Londonisse, kus parasjagu on pooleli Šostakovitši sari. Tänavu kantakse Londonis ja New Yorgis ette kõik viisteist sümfooniat (14., 7., 8. ja 4. ongi juba kõlanud). Kas Gergijev pole kunagi mõelnud kavva võtta mõnd tänapäeva tükki? Maestro sõnul langevat käesoleval hooajal Peterburi muusikaelu põhiorhk Šostakovitšile, samas on aga tervele hulgale noortele heliloojatele tellimus juba sisse antud ning Šostakovitši aasta lõppedes plaanivad nad uustulnukate lavateosed järgneva kaheksateistkümne kuu jooksul ka välja tuua. Kas Gergijev on päri, et viimasel ajal ilmutavad noored nii Euroopas kui ka Ameerikas ooperi vastu elavat huvi? Maestro leiab, et ooper võiks noort kuulajaskonda tõsiselt paeluda juhul, kui žanr ise muutuks seksikamaks. Kuid mitte erootilises, vaid eluvaimu ja ajakajalisuse mõttes. Lavalolijaist peaks kiirgama vägevamat eluvaimu ja isikupära. Sel juhul on lootust, et ooper jõuab ka noorteni ning puudutab kuulajat, kes mitte ei kalkuleeri, vaid reageerib vahetult ja on oma vaimustusavaldusis siiras.

Nagu näha, räägib Gergijev mitmel puhul Šostakovitšist, kellele

Irriteeriv pianist Martin Stadtfeld koputas ise Sony plaadifirma uksele ning salvestas oma jõududega Bachi "Goldbergi variatsioonid", millest sai hiljem Sony müügihiit.

FOTO INTERNETIST

nii Londonis, New Yorgis kui ka Peterburis pühendatakse terve hooaeg. Kuna jälgisin hiljuti Tubina festivali teemalist poleemikat, siis sõandaksin siinkohal sõna võtta ja küsida, miks arvatakse, et tõhusaim viis kultuuripärandi teadvustamiseks ja väärtustamiseks on vaid suhteliselt lühikesele perioodile koonduv ning seega paratamatult hapnikupadjana mõjuv festivalivorm? Eesti kontserdielu peaks kõigi aupaisteliste loomingule suutma tagada ka pikema ajakaare all kulgevast hüsteeriavaba hingamist. Kusjuures öelduga ei pea ma silmas rutiinseid *pro forma* kavvalülitusi.

• Vladimir Ashkenazy diskograafiat uurides on mul ikka hirm hakanud. Nojah, üleöö see ju teoks saanud pole, ikkagi nelja aastakümne viili, mis kõik truult Decca firmamärgi all välja antud. Aga ükskõik, mil viisil ma seda plaadimajandust ka inimlikustada ei püüa, üüratuks vägiteoks jääb see sellegipoolest. Kuid ülisuurte, lausa matvate elamuste kõrval on mind Ashkenazy diskograafia puhul ühtlasi kimbutanud tunne, et tollest lõputust Mozarti, Beethoveni, Chopini, Schumanni, Rahmaninovi, Skrjabini, Sibeliusse, Tšaikovski, Šostakovitši ja Prokofjevi jadast hoolimata haigutab ses mäeahelikus mingi tühik. See tühikutaju on olnud alateadlik. Ja sõnastada võimaldab ta end alles nüüd, mil olen ära kuulunud Ashkenazy uusima salvestuse – Johann Sebastian Bachi Hästitempereeritud Klaveri esimehe ja teine osa. Jah, puudu oli Bach, ja see andiski end tunda. Bachi loomingust on Ashkenazy lindistanud vaid kõikide klahvpillimängijate esmasesse sõrmemällu kuuluva re-minoorse Kontserdi (BWV 1052) ning too ainus Bachi lindistus pärineb vist kuuekümnendate aastate algusest. Nüüd aga on Ashkenazy astunud nende ritta, kelle esituses saab kuulata täiemahulist HTK-d. Kummaline lugu tolle

topeltvihikuga: tavaliselt otsustatakse see sisse mängida kas kohe või kunagi hoopis-hoopis hiljem – kas noorusvärskena, ühelt prelüüdi-fuuga pulgalt otsekui ronimisredelil originaalselt järgmisele turnides, või alles siis, kui igasugune turnimine oma võlu sootuks minetanud, interpreedi valdavaks nõudeks iseendale on aga kujunenud täiusliku tasakaalu kunst. Bachi HTK, mida anglosaksi kirjaruum eelistab ku-jul “48”, kõlab Ashkenazy esituses kogu oma õhtumaises keeleilus, ja otsekui hommikumaa targa mängituna.

- Iraanist pärit **Ramin Bahramist** (1976) olen ma varemgi kirjuta-nud. Lapsest saadik saatuse keerdkäikudes ekselnud Bahramis voo-lab eksootiline segu pärslaste, türklaste, venelaste ja sakslaste gee-nipärandist. Ent läbinisti ei identifitseeri ta end ühegi kultuuri kau-du. Kui üldse, siis on too Schwarzwaldi lähedal elav ja harjutav muu-sik lihtsalt Bachi, bachilikult ühteliitva ilu usku. Ka Bahrami lindsitab Decca märgi all: “Goldbergi variatsioonid” (2004), “Partiitad” (2005), hetkel ootab järgi “Fuugakunst”, mis Decca kataloogis ilmub ühtlasi esmakordselt. Bahrami sõnul olevat “Fuugakunst” “muusika-literatuuri erootilisem heliteos”. Mida aga peale hakata “Fuugakunsti” finaaliga? Mitte midagi. Seal, kus lõpeb Bachi käsikiri, tuleb mäng katkestada, tõusta, sulgeda klaverikaas... Ükski senine katse “Fuugakunsti” täiendada pole end õigustanud.

- Isikupärase ja irriteeriva Bachi-tõlgendajana on endast rääkima pannud üks teinegi noorema põlvkonna pianist – **Martin Stadtfeld**. Kahekümne viie aastane Stadtfeld on kahekordne Busoni konkursi finalist ning Bachi konkursi esimese preemia laureaat (Leipzigis aastal 2002). Leipzigis toimusse suhtub ta kui õnnelikku juhusesse: konkursi jooksul polevat ta end hetkegi tajunud võistlustules, ta ole-vat mänginud vaid omaenda kujutluste Bachi ning seda laadi hinge-

seisundis esitatu eest pälvinudki laureaadi tiitli. Sony firmamärgi all on Stadtfeldi esituses olemas “Goldbergi variatsioonid”. Tähelepanu väärib töik, et mitte Sony ei pöördunud Stadtfeldi, vaid Stadtfeld Sony poole. Plaadifirmal polnud noormehele hakatuseks muud in-nustavat öelda, kui et jah, oleme huvitatud küll, aga riski ei võta sel-legipoolest, ent kui saadate meile arvestatava kvaliteediga demo, mil-le põhjal teie stuudiovõimeid hinnata, siis otsustame... Ja tolle arves-tatava kvaliteediga “Goldbergi variatsioonide” demo, millest hiljem Sony tiiva all “toodeti” Saksamaa müügitabelite tippu tõusnud plaat, “tegi” Stadtfeld kolme päeva ning oskajate abiliste nõul ja jõul prak-tiliselt ise. Kas ta soovitaks teistelgi sama energiline olla? Stadtfeldi ainus soovitus eakaaslastele on karjääri mitte ülearu tõsiselt võtta. Igaüks mingi südamerahus oma rada ja küllap minejal üht-teist juh-tuma hakkab.

- Austraalias Charles Darwini nimelises ülikoolis õppejõu ja süm-fooniaorkestri dirigendina tegutsev **Martin Jarvis** tuli neil päe-vil lagedale väitega, et Bachi tšellosooite tegelik autor on Anna Magdalena ehk kõigi aegade polüfooniameistrilt nimelise noodivi-hiku pälvinud ning ülimalt kohusetundliku abielunaisena muusika-lukku läinud figuur. Jarvis on pikalt ja põhjalikult uurinud Harvardi ja Yale'i ülikoolis ning Berliini kogudes hoitavaid käsikirju ja ära kir-ju ning julgeb kinnitada, et tšellosooite kuulusid Anna Magdalenale. Ent sellega asi veel ei piirdu: ka HTK esimeses osas olevat tõenäoliselt üht-teist, mis peaks kandma Anna Magdalena all-kirja. Jarvis otsib oma väitele kinnitust tõdemusest, et 18. sajandi Saksamaal valitsenud ühiskondlike arusaamade põhjal oli naine me-he omand, ühesõnaga olevus, keda hinnati materiaalse vara puhul kasutatava mõõdupuuga ning kel intellektuaalsele omandile ei saa-nud mingeid pretensioone olla.

TARTU ÜLIKOOL viljandi kultuuriakadeemia

Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia valmistab ette kõrgharidusega kultuuri- ja haridustöötajaid rakendus-kõrghariduse õppekavade alusel. Meie motoks on omakultuurilised terviklahendused.

TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia õppekavad 2006:

- klassikaline ja kirikumuusika*
- jazzmuusika*
- pärimusmuusika*
- huvijuht-loovtegevuse õpetaja
- huvijuht multikultuurses keskkonnas
- infoteadus ja dokumendihaldus*
- kultuurikorraldus
- raamatukogundus ja infoteadus*
- rahvuslik tekstiil
- tantsukunst
- teatrikunst visuaaltehnoloogia
- * võimalik õppida ka avatud ülikoolis

Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia

Posti 1, 71004 Viljandi
tel: 435 5232; faks: 435 5231
e-post: kool@kultuur.edu.ee www.kultuur.edu.ee

Vastuvõtt päevasesse õppesse toimub riigieksamite ja sisseastumiseksamite tulemuste põhjal moodustuva paremusjärjestuse alusel. Sisseastumiseksamitele registreerimine: 1.–25. juuni Sisseastumiseksamid: 26. juuni – 2. juuli Dokumentide vastuvõtt: 3.–14. juuli

Avatud ülikooli kandideerimisel ei ole vajalik riigieksamite sooritamine, vastuvõtt toimub sisseastumiseksamite tulemuste põhjal moodustuva paremusjärjestuse alusel. Dokumentide vastuvõtt: 31. juuli – 23. august Sisseastumiseksamid: 25.–29. august

Klavessiinipäevad kui miniatuuride paraad

MARIS VALK-FALK

kuulaja, Eesti Arnold Schönbergi Ühingu liige

Viiendate klavessiinipäevade kontserdid toimusid sel kevadel Tallinnas, Tartus, Viljandis, Pärnus ja Türil 4. – 11. aprillini. Kavas oli prantsuse, saksa ja inglise renessanss- ja barokkmuusikat ning eesti kaasageid soolo- ja kammerteoseid klavessiiniga. Klavessiin oma rafineeritud kõlaga mängib rikastavat rolli tänapäeva klavessikultuuris. On neid, kes armastavad klavessiini ja selle ajastu pille rohkem kui klaverit ja pühenduvad klavessiinikunstile jäägitult. Soolokontsertidel kuulsime kahte suurepäraseid muusikut: traditsioonilist virtuoosset kontserdikava mängis Lars Ulrik Mortensen Taanist ja miniatuuridest koosnevat omapärast mosaiiki Skip Sempé Ameerika Ühendriikidest. Mõlemat klavessinisti iseloomustab lai haare, Mortensen on tuntud Concerto Copenhageni juhina, kes dirigeerib ka Euroopa Liidu Barokkorkestrit ning mängib silmapaistvates kammeransamblikes. Skip Sempé esindab Euroopa juhtivas klavessiinikoolkonnas Madalmaadel omandatud eeskujulikkust, olles õppinud Gustav Leonhardti juures Amsterdamis. Ka tema on seotud (enda asutatud) varase muusika konsordiga Capriccio Stravagante, mis tegutseb Ameerika mandril. Sempé kuulub põlvkonda ja kunstnikutüüpi, kellele on tähtis kogu klavessiinimängu olemus: tema esees avaldub eeskätt interpreedi katse saavutada lähedast kollaboratsiooni komponistiga. Sempé on öelnud olulist tõlgendusvabaduse kohta, rääkides Louis Couperini prelüüdidest (*prélude non mesuré*): “Kas need kuuluvad “improvisatsioonile” või mitte, on küsimus, mis sageli kerkib. [...] Et need prelüüdid on olnud nii paljude kasutajate kätes, siis on nad meieni ehk jõudnud parimate esituskavatsustega ja nende esitus on olnud rohkem klavessiinimängust ja klavessiini kõlast kui notatsioonist. Kogu notatsioon on müsteerium. Mida helilooja notatsiooniga teha soovib ja esitaja sellega peale hakkab, peab muutuma tihedaks liiduks helilooja ja esitaja vahel. Ehk küll mõned selle repertuaari asjatundjad on haaratud üldistuste, spekulatsioonide ja kommentaaride

Skip Sempé kuulub sellesse põlvkonda ja kunstnikutüüpi, kellele on tähtis kogu klavessiinimängu olemus.

FOTO COLOMBE

kogu mitmekesisusest, saab kuulajat liigutada üksnes lõpptulemuse kvaliteet.” Seda laadi mõtteid õhkus Sempé orgaanilisest mängust, kavast, kus iga üksik miniatuur mängiti suureks, kui meenutada Johann Jacob Frobergeri kahe leinamuusikateose esitust, paarile noodileheküljele mahtuvaid lamentatsioone “Sur la mort de Ferdinando IV” ja “Tombeau fait à Paris sur la mort de Monsieur Blancheroche”. Sügavalt liigutavast tõlgendusest, kordumatult isikupärasest ornamentatsioonist võib järeldada, et Sempé andis kuulamiseks tõelise ande murdosa, jättes seekord avamata veelgi võimsamad ja originaalsemad tahud, oletuse, milline võiks olla ta väljendusjõud Bachi lehekülgedel, Scarlatti sonaatide tõlgitsus või virtuoossus inglise virginalimuusikas.

Eesti heliloojate seas võib täheldada jõudsalt kasvanud huvi klavessiini vastu, mis tundub seonduvat klavessiinitämbri värskeusega tänapäeva “kõrvale”, aga ka varase muusika harrastusega kõikjal maail-

mas, ka meil. Eesti helilooming on leidnud oma helikeele klavessiinile ja klavessiiniga pigem moodsas kompositsioonis kui klassikalises *concerto*-vormis, süüdis või variatsioonides, ehkki ka neid on loodud, näiteks Peeter Vähi “Concerto piccolo” klavessiinile ja kammerorkestrile (1976) ja Revali gravüürid kammeransamblile (1988), mille koosseisus on ka klavessiin ning Ester Mägi partiita “Vanalinn” flöödile, tšembalole ja keelpillidele (1987). Uue kunstimuuseumi Kumu auditooriumis toimunud *attaca*-vormis “Labor” tõi välja neli esiettekannet: Anti Marguste “Concerto piccolo” op 92 klavessiinile, naturaaltrompetile ja löökriistadele ning “Ülejalatants” (loodud 2005), Kristjan Kõrveri “Toc1” klavessiinile ja Robert Jürjendali “Lilled, kampsunid, informatsioon” kahele klavessiinile. Esitati ka varasemaid teoseid, Raimo Kangro “Display” IV (1992), VI (1994) ja Peeter Vähi “Neli Revali gravüüri”. Eesti heliloojad näivad enamikus kasutavat klavessiini rütmipillina orkestris, millele pilli kahisev tämber lisab kõlavärvi. Sellest erinevalt köitsid Kristjan Kõrveri ja Robert Jürjendali sooloteosed, aga ka Marguste “Ülejalatants”, kus heliloojad käsitlevad klavessiinitooni “kestvust” ja kätkevad sellesse rohkem subjektiivset poeesiat. Lavastuslikku dekadentsi kandsid interpretid sellel kontserdil oma sürrealistliku “laboratoorse” käsitlusega muusikust tänapäeval, kes lavale astudes riietub sealsamas valgesse kitlisse ja lavalt lahkudes võtab selle seljast: esinemiskostüüm (varase muusika stiil?) on jäänud valge kitli varjus klassikalisele puhtaks! Täiesti ootamatult vallandus aga galakontserdil Kadrioru lossis originaalne eestipärane mängulis n-õ reaalaia improvisatsioon *ground*-ile, kus klavessinistid Kristiina Are ja Ene Nael väljendasid kaasajatunnetust ekstreemsete pillitämbritega (kiired keeltellibistused küüntega) ja lisasid üldiselt tõsimeelsetele klavessiinipäevadele annuse huumorit.

Imetusväärne on olnud Imbi Tarumi energiavaru 1996. aastal alustatud klavessiinipäevade traditsiooni jätkamisel kunsti-

lise juhina, sel korral ka paljudel kontsertidel kaasa tehes nii solistina kui ansamblistina, nii uudisteoseid mängides kui esitades küpseid versioone enda repertuaarist, neisse uusi jooni sulatades. Iseloomuliku artistliku laduse ja mu-retuse kõrval on lisandunud virtuooslik lihv. Sellele vaatamata olen vahetevahel tungivalt soovinud, et pisutki paotuks uks selle kunstniku intiimsemasse, isiku-pärasemasse interpretatsioonimaailma: sel korral see juhtuski – Forqueray pala “La Sylva” pingestatud kõla- ja rütm-tundlikus esituses kontserdil “Prantsuse kuninglik barokk” Kadrioru lossis. Kontsert oli ühtlasi kunstniku üks doktorikontsertidest Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia doktoriõppe eksterna-tuuris.

Klavessiinipäevadesse mahtu-sid ka Lars Ulrik Mortenseni ja Skip Sempé tunnid klavessiinipilastele. Traditsioonilised meistrklassid on kaht-lemata tegur, mis meie klavessinismi on arendanud professionaalsemaks ja enese-kindlamaks. Meelsasti kasutati kontser-tidel äsja valminud prantsuse pilli tüü-pi kahemanuaalist klavessiini, Hemschi pilli koopiat, mille valmistas Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiale Samuli Siponmaa (2006). Mängija silmis on vast selle pilli vooruseks ta kõigis registrites ühtlane tämber (kuulaja jaoks ehk mõ-nevõrra tuhm), justkui loodud prantsuse tumedatooniliste miniatuuride mängimi-seks, nagu Forqueray ja F. Couperini *os-tinato* lood ning paljud Chambonnières’ ja teised prantsuse-hispaania nukrameel-sed, manavad *chaconne*’id klavessiinipäe-vade kavades. Vahetevahel tahab mängija kuulda kumisevaid basse ka klavessiinil.

Mitmekesistes kammerkoossei-sudes esinesid arvukatel kontsertidel eesti klavessinistid Kristiina Are, Iren Lill, Ene Nael, Marju Riisikamp, Ele Sonn, Imbi Tarum ja Reinut Tepp ning nende ansamblipartnerid Monika Mattiesen (flööt), Priit Sonn (trompet), Tõnu Jõesaar (*viola da gamba*), Aare Tammesalu (tšello), Ivika Kivi (videoins-tallatsioonid), Mirjam Tally (CD-mixid), Tarmo Song (sõnakunst) ning tantsijad Katre Unt-Lidmets ja Janek Savolainen.

IMPRESSIOONID

Ajatu meelelahutus kujutlusvõimega publikule

MARJU RIISIKAMP
klavessinist

Orazio Vecchi madrigalikomöödia “L’Amfiparnaso” 4. aprillil Estonia kontser-disaalis. Ensemble Voces Musicales & Fine 5 tantsuteater. Koreograaf Tiina Ollesk, kunstiline juht Risto Joost.

Minu teada on 16. sajandi lõpul sündinud ja kahjuks lühikese elu-eaga madrigalikomöödiatest Eesti publikul olnud võimalus näha-kuulata vaid Adriano Banchieri komöödiat “Pazzia se-nile” (“Vanadusnõtrus”). Nüüd on sellele li-sandunud veel üks huvipakkuv teos, Orazio Vecchi “L’Amfiparnaso”, mis valmis aastal 1594 ja paar aastat hiljem Veneetsias ka kir-jastati.

Vecchi olevatki olnud madrigalikomöö-dia esmalooja, sobitades omavahel kokku komöödia ja muusika ning kasutades re-nessansiajastu armastatuimat ilmalikku lau-lu madrigali. Madrigal oli tol ajal n-õ ker-gemuusika žanr, mis oma lihtsameelsete tekstidega pakkus meeldivat meelelahutust. Erinevalt motetist ei olnud viiehäälsed mad-rigalid just kontrapunkti meistriteosed, kuid neis oli palju mõjuvaid efekte meeleolude ja sõna tähenduse väljatoomisel. Madrigal oli tugevate tunnete ja sõna kujuka väljendu-se teenistuses, muutudes üha rohkem tõeli-seks muusikaliseks sõnamaalinguks. Inglise renessansshelilooja ja laulumeister, Vecchi kaasaegne Thomas Morley kirjutab nõnda: “Madrigal on meelelahutusmuusika parim näide, ta on moteti järel üks kunstipärase-maid, arusaadavamaid ja nauditavamaid il-minguid. Neil, kes soovivad seda liiki teo-seid komponeerida, peaks olema kuhjaga va-ruks kõige erinevamaid emotsioone ja mee-leseisundeid; meeleolud võiksid olla muutli-kud nagu tuul – kord ülemeelikult rõõmsad

ja vallatlevad, hetke pärast aga hoopis rusu-tud ja nukrad. Mida rohkem muutusi, seda suurem mõju kuulajale. Kui teil on kindel soov madrigalide komponeerimisega algust teha, siis toon teile eeskujuks mõned heliloo-jad, nagu oma ala suurmeistri Ferrabosco, fantaasiarikka Luca Marenzio, samuti Horatio Vecchi, Stephano Venturi, Ruggiero Giovannelli, John Croce ja paljud teised, kes on samuti head, kuid mitte eelnimetatutega võrreldavad.”

Modenas 1550. aastal sündinud Orazio ehk Horatio Vecchi (viimase eesnime võttis helilooja ise kasutusele) astus noorena ser-viitide orduisse ja temast sai vaimulik. Tema heliloomingust on säilinud hulgaliselt mot-tette, *magnificat*’e, lamentatsioonid, madri-gale ja *canzonette*. Vecchi tegutses mitmel pool Itaalias (Salo, Correggio) kapellmeist-rina, kuid oli tuntud ka muusikakeskuses Veneetsias. Koos Andrea Gabrieli ja Claudio Meruloga komponeerisid nad piduliku pul-mamuusika veneetslanna Bianca Capello ja suurhertsog Francesco de’ Medici pul-mapeoks (“Trionfo di musica”). 1598 võt-tis hertsog Cesare d’Este ta oma õukonna teenistusse ning andis talle *maestro di cor-te* tiitli.

Vecchi kirjutas ka karnevalimuusikat ja tegi hulgaliselt lustakaid muusikalisi ekspe-rimente: proovis vokaalmuusikas imiteerida mitmesuguseid pille, joobnu laulujoru või koguni eeslikisa. Koos Luca Marenzioga kir-jutas Vecchi 9-hääle madrigali, kus iga hää-l laulis erinevas dialektis – viis häält kirjutas Marenzio, Vecchi lisas veel neli.

Madrigalikomöödia eeskujudeks olid ooperi eelkäijad – laulu- ja näitemängud, na-gu itaalia *intermezzo*’d, müsteeriumid, piib-linäidendid, prantsuse õukonnaballett, ing-

lise maskiteater. Neid etendusi, mis tol ajal kandsid nimetust *commedia armonica* või ka *commedia musicale*, loodi eelkõige erivaatseks otstarbeks, mitte teatrilaval esitamiseks. Vecchi annab "L'Amfiparnaso" proloogis publikule nõu, kuidas komöödiat jälgida, nimelt: "Selle tegevuse asupaigaks on maailma suur teater..., kuid teadke, et näitemängu, millest ma räägin, nähakse läbi oma mõistuse – kõrvadega, mitte silmadega. Seepärast jääge vaikseks, ja selle asemel et vaadata, kuulake!" Põhitegelasi iseloomustab viiehäälne madrigal, sellele järgnevad lihtsa-koelisemad rahvalaulukesed, lennukad dialoogid, sõnamängud ja muud vaimukused. Autori ideeks ja teose printsipiiks on kontrast tõsise (*grave*) ja naljaka (*piacevole*) vahel. Tegelasujud on tüüpilised *commedia dell'arte* karakterid, nagu ihne Pantalone, laisavõitu Zanni, suurustlev Capitano jt. Süvafilosoofiati on siin mõttetu otsida, vahest seetõttu mõjuvadki seda laadi etendused lõõgastavalt igal ajal. Ehkki ihsust, laiskust ja himurust tänapäeval enam otseselt ei taunita...

Selle Vecchi komöödia ainus neljahäälne madrigal on tolleagegne "levilaulu" "Anche col partire" humoorikas paroodia, kus

Gravüür "L'Amfiparnaso" originaalpartituurist aastast 1597.

algsest armastajate lahusolekupiinu kirjeldav tõsimeelne tekst on paari tähe muutmise-ga sõnas moonutatud absurdini. 16. sajandil tavatseti öelda: kuidas siis helilooja muidu saaks kasulik olla, kui mitte tõsist muusikat kirjutades, ja mille muuga ta siis ikka meie meelt lahutaks, kui mitte kerge pilaga.

Tallinna "L'Amfiparnaso" esitus pakkus igati lõõgastavat meelelahutust. Nappide vahenditega saavutati muhe lõpptu-

lemus, mille humoorikad pisidetailid panid publiku nii mõnelgi puhul naerust turtsatama. Kolm tantsijat kandsid välja kolmteist tegelaskuju, tegid seda haruldaset elegantset kerguse- ja maitsekusega. Vägisi jäi silm neil peatuma, sundides autori antud soovitud eirama. Ka muusikute osatähtsuse oli igati meisterlik. Tekkis tahtmine rõõmsalt hüüatada: "Lõpuks ometi kuuleb siinmail professionaalselt esitatud renessansslaulu!" Instrumentarium oli minimaalne – kasutusel olid vaid klavessiin ja positiivorel. Lauljate puhas intonatsioon oli tõesti igati imetlusväärne! Itaaliakeelse teksti hääldus pole eestlasele muidugi kunagi kerge ülesanne olnud ja siin saavutati paljutki, ometi oleks soovinud veel suuremat "fanaatilisust" teksti vormimisel, eriti "nasaalselt" lauldud lõikudes. Rohkem võinuks välja tuua ka muusika rütmilist vitaalsust, eelkõige madrigali tiheda polüfoonia ja "karuste" dialoogide vastandamisega. Nii oleks ka autori taotlus kontrastseid meeleolusid välja tuua veelgi paremini ellu viidud. Humoorikas suhtlemine publikuga oli täiesti olemas ja kindlasti toimis see veelgi vahetumalt ka teistel aprillikuistel "L'Amfiparnaso" etendustel Tartus, Pärnus, Jõhvis ja Kuressaares.

4. juunil kell 17.00
ESTONIA KONTSERDISAALIS

II Eesti mudilaskooride festival
KUNSTILINE JUHT AARNE SALLUVEER

MUJE

LÖPPKONTSERT
KONTSERTI JUHIB IVO LINNA

15 mudilaskoori 18 dirigenti

ÜLE-EESTILINE NOORTE SÜMFOONIAORKESTER
OLAV EHALA

Korraldaja MTÜ EstKoorFest
Piletid müügil Eesti Kontserdi kassades ja Piletimaailmas

V Eesti Noorte Heliloojate Festival
Tartu Jaani kirikus
16.-18. juuni, 2006

Reede, 16. juuni
19.00 Märt-Matis Lill multimeediaetendus "Kurb rõõm" (uue versiooni esiettekannet)

Laupäev, 17. juuni
12.00 ENHF workshop Jaani kirikus Jüri Reinvere loomingust
19.00 Jüri Reinvere „Luft-Wasser-Erde-Feuer-Luft“ (esiettekannet Eestis), multimeediaalne tantsuetendus, koreograaf Michaela Fünfhäusen (Saksamaa), heliosa tantsulisest heliskulptuurist „Die gefierdete Schlange“ („Sulismadu“)

Pühapäev, 18. juuni
19.00 Esinevad kammeransamblid (6 esiettekannet)
Kavas: J. Reinver, H. Tulve, M. Maltis, T. Steiner, T. Kozlova, M. Vihmand, M. Siimer, M. Valkonen, L. Jõelett, G. Grigorjeva, M. Kõlar

Piletid 75.-/ 50.- müügil tund enne algust
Korraldaja: MTÜ Tartu Jaani Kiriku Kultuuriprojekt

Tõnu Kõrvitsa lühiooperid

MARI-LIIS REBANE

õpilane

Tõnu Kõrvits on, ei teagi nüüd täpselt kumb, kas andekas helilooja või võlur, kes näib valdavalt helide ulmelist maagiat, mis annab ennast tunda tema loomingu salapärases tundekülluses. Uus Tõnu Kõrvitsa komponeeritud ooperipõimik kogu oma õhustikuga pani selle üle tõsiselt järele mõtlema.

Maarja Kangro loodud libreto "Tuleaed" ja Marie Heibergi tekstidel põhinev "Mu luigid, mu mõtted" sobisid Kõrvitsa tundliku käekirjaga, mis peegeldas lugude omamoodi romantilis-traagilist sisu, pannes nõnda muusika ja sõnad kokku kõlama.

Esimene ooper "Tuleaed" oli kafkalikult sürrealistlik ja poolpsühholoogiline, meenutades mulle meeleolult sama segast unesõidumise efekti nagu "Lossi" ujuv sündmustik. Õpetaja planeeritud klassiväljasõidule salapärase luuletaja majja ilmub õnnetul kombel ainult üks õpilane. Koos minnakse luuletaja maja otsima, möödutakse majadest maja maja järel, kuid õpetaja ei tunne luuletaja eluaset ära, justkui seda polekski seal kunagi olnud.

Kammerorkestrit juhatas Tõnu Kaljuste ning Kädy Plaas ja Helen Lokuta laulsid oma partiid laitmatult, jätmata ruumi siin mingisugusele kriitikale. Vokaalintonatsioon oli ilmekas ning väljapeetud.

Lavastaja Peeter Jalakas kasutas pildi sidumiseks muusika ja tekstiga uut laadi tehnilisi lahendusi – videot, täpsemini projitseerijat, mis pidi tekitama lauljate pidulikele valgetele ja barokselts kohevatele kleitidele dünaamilisi valgusefekte. Esimene osa "Tuleaed" võluski just oma läbimõeldud minimalistliku, kuid originaalse lavalahendusega, mis ei olnud liiga esiletükkiv ega ülevoolav, vaid mõõdukalt stiilne, samas kui teise ooperi ajal toimus laval segane pingelangus, mis ka etenduse jälgitavusele vastavalt mõjus, mistõttu see jäi alla esimesele osale.

Kahe ooperi vahel esitas Nargen Opera koor Marie Heibergi sõnadele seatud kooripala "Kuula", mis ühendas kaks ooperit tervikuks. Siinkohal peakski võib-olla ära märkima õnnestunud lavastuse, mis hoidis siduvat joont läbi etenduse ja andis teostele ühtsuslikku toekust juurde.

Teise ooperi "Mu luigid, mu mõtted"

Tõnu Kõrvitsa lühiooper "Tuleaed" köitis sürrealistliku atmosfääriga. Esiplaanil üks peaosalisi Kädy Plaas.

FOTO RAUNO VOLMAR / EPL

libreto on kokku pandud andeka, kuid hulumeelel pödenud poetessi Marie Heibergi luuletustest, keda Paula Sering on ka Emily Dickinsoniga kõrvutanud.

Peeter Jalakas oli lavakujundusse toonud noore kunstniku Merike Estna naiivrealistlikud maalid, mis stiililt võib-olla noorte eesti kunstnike töödest tõesti enim selle etenduse juurde oleksid sobinud, kuid jätsid projitseerimisel kuidagi tahumatu mulje.

Etendus oli ühelt poolt täis unelevat ilu, teisalt jälle kargust ja meelevärskust, andes ühtlasi kindlasti ka märku eesti ooperi arenemisvõimest.

rimisel kuidagi tahumatu mulje.

"Mu luigid, mu mõtted" tõi kaasa muinasjutulisi ja peenetundelisi noote ning fragmente igatsuslikust luulest, kuid ometi oli kuhugi kaduma läinud pinget hoidev salapärasus võrreldes esimese ooperiga. Võib-olla hajutas selle tunde pisut liigset segadust tekitav muutus lavalises pildis, mis küll ühelt poolt püüdis kerglaseks jääda, kuid ei suutnud oma ülesannet lõpuni täita.

Tuleb siiski nentida, et üldiselt oli tegu igati professionaalse lavastusega, millelaadsele ootaks ainult jätkuvat õitsengut. Etendus oli ühelt poolt täis unelevat ilu, teisalt jälle kargust ja meelevärskust, andes ühtlasi kindlasti ka märku eesti ooperi arenemisvõimest – nii et jah, võib vist küll öelda, et saal oli täis värsket kevadet ja selle värvinguid sama palju kui parasjagu ka aprillikuu õu.

Jazzkaare näod

JOOSEP SANG

muusikakriitik

Sellekevadiselt (seitsmeteistkümmendalt ja väidetavalt seni suurimalt) Jazzkaarelt on mulle meelde jäänud näod: sageli naeratavad, tihti mõtlilikud, vahel nõudlikud, kuid mitte kunagi arulagedad. Need näod kuuluvad liidritele-staaridele, kes seisid lava keskel valgusvihus ja neelasid suurema osa publiku tähelepanust. Hüva, esinejate seas oli ka demokraatlikke ansambleid (The Bad Plus ja Weekend Guitar Trio, The Shin ja Tortured Soul jt), kuid siiski kandsid kõige suuremaid laenguid just vokaal- ja instrumentaalsolistid.

Tänavuse Jazzkaare laia valikut ja kõrget taset on juba jõutud kiita, mistõttu ma ei hakka kõiki neid nägusid ükshaaval kirjeldama. Väga meeldisid Dianne Reeves, Solveig Slettahjell, Jorge Pardo ja José Luis Gutiérrez, samuti head olid Michel Portal ja Louis Sclavis, The Bad Plus, Tortured Soul, Bonzo, Chalice koos Siim Aimplaga, Tõnu Naissoo oma elektrilise trioga... Meeldisid ka Vinicius Cantuaria, kelle Eesti Päevalehe noorkriitik soovitas pensionile saata, ning Soweto Kinch, mida sama leht nimetas "keskpäraseks pühapäevadžässiks". Aga eks olegi ju pigem tore, et jazz niivõrd erinevaid arvamusi genereerib ja inimesi liikuma ja mõtlema sunnib?

Väga suuri pettumusi Jazzkaar ei valmistanudki. Väheütlev oli Boi Akih, millel olid kõik eeldused kujuneda festivali eksootikaosakonna pärliks, kuid mis siiski tugevat teravikot ei moodustanud. Samuti ei sundinud Gruusia The Shin mind toolilt maha kukkuma, nagu olevat juhtunud Volkonski ja Mäxiga. Ja iga kord, kui ma Amigosse sisse põikasin, tuln ma sealt üsna varsti ka välja: ei saa aru, miks peab taolise profiiliga öökлубis Jazzkaart korraldama, ja kui peabki, siis miks kutsuda bluusi mängiv bänd Hollandist ja ansambliit Earth, Wind & Fire kopeeriv punt Kreekast.

Nagu see nimekiri reedab, jäi palju (head?) nägemata. Täiendagu seda paratamatult poolikut muljet siis selleaastase Jazzkaare näod – nii nähtud kui nägemata.

José Luis Gutiérrez

Boi Akih

Eivor

Chalice

Vinicius Cantuaria

Louis Sclavis

Dianne Reeves

Michel Portal

Bonzo

Anna-Mari Kähärä

Solveig Sletthjell

Schönbergi avastamas

ALEKSANDRA DOLGOPOLOVA

muusikateaduse eriala üliõpilane

Ellujäänu Varssavist – in memoriam Arnold Schönberg. Eesti Rahvusmeeskoor, Mihhail Gerts (dirigent) ja Ardo Ran Varres (kõne-laul) 21. aprillil Tallinna Metodisti kirikus.

Kuigi sõnapaarist *in memoriam* oleks võinud järeldada, et kõlavad ainult Schönbergi teosed, ootas kuulajaid üpris mitmekesine kava. Teiste autorite hulgas kõlasid esmakordselt Eestis kaks Schönbergi teost: “Ellujäänu Varssavist” ja kaks laulu tsüklist “Kuus laulu meeskoorile” op 35.

Kontserdi kava koosnes peamiselt vaimuliku tekstiga kooriteostest, erandiks vaid eespool mainitud Arnold Schönbergi helitööd. Kirik esituspaigana, mõjuv hiiglaslik rist esitajate pea kohal ja täpselt kontserdi keskel kõlanud Artur Kapi teos “Püha paik” tegid selle valiku üsna sümboolseks.

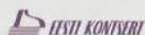
Kontserdi häälestusena kõlas Cyrillus Kreegi “Taaveti laul nr 137”. Nii selles kui ka mitmes teises teoses torkas silma suure kollektiivi pisut raskepärane dünaamika ja sirgjooneline esitus. Samas lisas see avateosele tõsimeelse pidulikkuse. Tekst tõsteti esile ja selles teoses tundus vaoshoidud esitusnüansside kasutamine kohane ja õigustatud. Siiski tähistas ühtlane dünaamika ka neid teoseid, kus oleks tahtnud nõtkemat arendust.

Näiteks võib tuua järgmisena kõlanud Schönbergi “Kuus laulu meeskoorile” op 35, millest esitati esimene osa “Hemmung” (“Kõhkus”) ja kuues osa “Verbundenheit” (“Seotus”). Viimane jaguneb elegantselt kaheks lõiguks nii tekstis kui ka muusikas. Teksti esimene pool räägib sellest, et ükski inimene ei ole üksi (“You will not remain alone”), tema ümber on alati teisi, kes teda aitavad. Teine pool manitseb, et ka sina pead

olema abivalmis selleks, et kuuluda inimkonda. Tekstist lähtudes jaguneb ka muusikaline materjal selgelt kaheks, kusjuures teine lõik on esimese peegelkordus. Kooril kõlavad üheaegselt kammerliku ja usaldusliku teksti kaks erinevat repliiki. Kuulatud kontserdil ei tulnud see kaheosalisus esile ja teksti kihid sulasid võrdse dünaamikaskaala tõtu üheks massiks. Sõnad ei olnud eraldatavad ning ka laulude saksakeelne tekst ja tõlge puudusid kavalehelt. Hakkas lihtsalt kahju, et Schönbergi enda luuletatud filosoofilise ja väga ilus tekst ei jõudnud publikuni.

Järgmisena kõlasid Antonio Lotti (1666–1740) ja Heinrich Poosi (1928) kaks “Crucifixust”. Imelikul kombel sarnanesid need erinevate autorite ja teineteisest kaugete ajastute teosed oma pingestatud ja väljendusriikka kõlapildi poolest.

Kahtlemata oli paljude jaoks õhtu nae-

MOSKVA NOVAJA OPERA KÜLALISSETENDUSED PÄRNU KONTSERDIMAJAS

VINCENZO BELLINI

R 14.07.2006 KELL 19

NORMA

OOPER KAHE VAATUSES

LAVASTAJAD JOSSI WIELER, SERGIO MORABITO (SAKSAMAA)

L 15.07. 2006 KELL 19

BRAVISSIMO!

OOPERIGALA - ÕHTUSÖÖK

laks Schönbergi "Ellujäänu Varssavist". Eesti Rahvusmeeskoor ja lugejana kaastegev Ardo Ran Varres andsid selle teose tõeliselt võimsa emotsionaalse laengu suurepäraselt edasi. Kuigi mul oli kõrvus teose orkestriversioon, kõlas Mihhail Gerts klaverisaade nii mõjuvalt, et kõlavahe kadus esimesest sekundist. Tänu Ardo Ran Varrese vaimukale vahendamisele tekkis peaaegu sama kiiresti jutustatava loo reaalsuse tunne. Schönberg kirjutas "Ellujäänu" 1947. aastal, olles šokeeritud juhmusest, mille osaliseks said juudid sõja ajal. Teos räägib sellest, kuidas sakslased avastasid end Varssavis varjanud juudid. Lugeja loeb kord esimeses isikus, kord kehastub Saksa sõjaväelaseks. Seda üliekspressiivset ja hirmutavat partiid ümbritsev kõla on nurgeline ja lõikavalt terav. Muusika püüaks nagu tõestada, et toimumas on midagi täiesti ebainimlikku ja ebanormaalselt. Ka mina-tegelane ütleb korduvalt, et ta ei ole kindel, kas oli vahepeal ikka teadvuse juures, tema mõistus keeldub vastu võtmast, mis ümberringi toimub. Ebamaiselt hakkavad ka vangistatud juudid enne hukkamist laulma iidset triumfilaulu "Shema Israel", milles väljendatakse lõputut usku ja kindlust jumalas. Seega ei ole "Ellujäänu Varssavist" ainult äärmiselt liigutatav õuduse ja häda kujutus, vaid räägib ka lootusest. Esitajad löid suurepäraselt teose atmosfääri ja usun, et saalis polnud ühtki inimest, kes poleks tundnud külmavärinaid, kuuldes meeshääli ühehäälselt laulmas palvet haa äärel.

Muide, kavalehel seisib viimase teosena veel kord "Ellujäänu Varssavist", aga teist korda seda siiski ei esitatud. Tundus, et nii publikul kui ka lauljatel oli raske toibuda pärast sellist hingelist vapustust, mida teos pakkus.

Kontserdi lõpetuseks kõlasid Samuel Barberi "Agnus Dei" Engelbrechti seades ja Aare Kruusimäe "Meie isa palve" Missast meeskoorile ja saksofonikvartetile (seekord ilma saksofonikvartetita). Need kaks palvet toetasid "Ellujäänu" lõpupalve triumfeerivat lootust ja maandasid taevani üleskrüvitud pinget. Publikul jäi ainult tänada esitajaid üleelatud emotsioonide eest ja ilmselt ei tundnud keegi end petetuna, et "Ellujäänu" topeltesitus ära jäi.

Muusika piirid ja piiramatused

"Improvizz '06"

LIINA FJUK
muusikateadlane

Käisin Tartus uudistamas festivali "Improvizz" kontserte. Need toimusid Sadamateatri tumedas saalis maikuu päevadel, mil väljas oli imeilus ilm ja roheline hakkas endast märku andma. See oli kummaline ja rikastav kogemus. "Kontserdid toimusid" on isegi nagu veidike kohatu kirjutada, pigem nad juhtusid. Kui tavaliselt esitatakse kontsertidel midagi, mis on varem sündinud, märgatud, peegeldatud, arendatud, korratud ja korduste käigus muudetud, siis... ka nendel "Improvizzi" kontsertidel ei olnud tegelikult kõik väga teistsiti. Igal muusikul on paratamatult oma muusikaline maailm ja selles liikumise strateegiad. Aga fikseeritud tulemuse asemel esitati muusika formeerumise protsessi.

Improviseerimise jälgimises on omad rõõmud ja mured. Kuulajana oli mul kogu aeg sees väike pabin, kas improviseerijad saavad muusikalise vormi mõttes ühele lainele või mitte. Teistest mängijatest eristus pianist Tanel Joamets, kes kangekaelselt viis oma vormilised ideed läbi, laskmata end millestki ega kellestki kõigutada. Üks heliline žest annab tohutult tõlgendusvõimalusi, seda eriti vabas improviseerimises, mis ongi selle festivali keskmes. Niisiis oli kogu aeg kuulajana hirm, et mängijad hakkavad äkki töötama üksteisele vastu. Ja tõesti oli ka hetki, kus heliline interaktsioon tõi meelde koolivahetunnid muusikaklassis, siis kui õpetaja oli ära läinud ja poisid proovisid, kes kellest üle mängib. Või vahel hakkas kellelgi midagi imelist sündima ja keegi teine sõitis tema arendusse tundetult sisse. Need olid siis mured, mis on vaba improviseerimise puhul paratamatud. Oli ka võrratuid kirgastumise hetki, mida konventsioonidesse kinnistunud muusikas nii tihti ei märka: liikumise, vabaduse, kirjeldamatu harmoonia tunne, mingisugune transiseisund. See liikumise tunne jäi ka pärast festivali sisse, näiteks mingeid esemeid vaadates tajusin neid kui tegevuse tulemust, mitte kui lõplikku reaalsust. Märkasid ideid, mis olid elavatena mu ümber oleva maailma loonud. Panin teiste kuulajatega muljeid vahetades tähele, et see transiseisund saabus erinevatel inimestel eri aegadel, võib-olla olenevalt sellest, kas ja kuidas keegi on nõus mingit muusikalist keelt (või ka

sõnalist või tantsukeelt) kriitikavabalt vastu võtma ja millise kogemusega tal helid seostuvad. Kuulaja oli pidevalt justkui valiku ees: olla kriitiline või saada ülimald elamusi.

Üks suuri rõõme oli improviseerimiskestri ja -koori esinemine lõppkontserdil. Kuna siin juhtis kogu improviseerijate seltskonda dirigent, ei olnud enam probleemi muusikalise vormiga. Endale antud sõnaõiguse piires musitseerisid mängijad ja lauljad suurepäraselt. Huvitav on see, et täiuslik kooskõla nii elus kui ka muusikas tekib siis, kui igaüks teab umbes oma kohta suures struktuuris, aga tal on suhteliselt piiramatut vabadust otsustada, mida oma kohaga peale hakata. Dirigent sümboliseeris justkui kokkulepet, milleni peab jõudma, et millegagi elus ühiselt toime tulla. Ja teisalt, ka dirigendid olid erinevad, eriti vapustas mind Prantsusmaalt Elsassi piirkonnast pärit François Rosse töö orkestriga, samuti oli suurepärase improkoori etteaste Anne-Liis Polli juhatusel. See, et dirigendil, koordineerijal on mängijate andekusest hoolimata äärmiselt oluline roll, loob minu meelest veel ühe paralleeli sotsiaalse eluga: ka suurte struktuuride koostööd on kellegi looming. Süsteemid ei eksisteeri iseenesest, vaid on loodud.

Minu jaoks oli üks oodatumaid kogemusi kuulda musitseerimas baski muusikut Mixel Etxekopari, kel oli kaasas hulk baski rahvapille, flööt *xirula* ja kandle moodi *ttuntun*, mida mängitakse väikese trummipulgaga (keeled olid häälestatud kvint-kvart-kvint-kvart). Lisaks olid tal oboe *xanbela* ja teine flööt *txistu*, samuti india ja egiptuse flööt, barokkflöödid ja hiina klarnet. Etxekopari helimaailm on pärit lapsepõlvest Baskimaal, kus tema isa ja vanaisa olid karjused, ta ise töötab muusikaõpetajana. Etxekopari esitus ühendas endas metsahääli, traditsioonilises stiilis pilliviise, eriti sügava mulje jättis mulle tema rahvapärases stiilis laulmine. Kohapeal improviseeris ta laulu, milles kostis sõna *Estonie*, ja ta viitas südamele. Pärast küsisin, mida ta oli laulnud. "Ma ei uskunud enne, kui tulin siia, et Eesti on mul nii südames," ütles ta. Väga sügava mulje oli talle jätnud see, et eestlased on vabad ja saavad oma asju ise otsustada.

Barokkooper Emajõe Ateenas, Elbe-äärses kuningalinnas ja mujal

KRISTEL PAPP

muusikateadlane

Kuigi Eesti esimene ja ainuke barokkooper on kirjutatud ja ette kantud Tallinnas – jutt käib Johann Valentin Mederi *Commoedie*’st või *Sing-Spiel*’ist “Kindlameelne Argenia” anno 1680 –, on barokkooperi esitamisel haaranud praeguseks juhtpositsiooni Tartu. Vanemuise väikeses majas on üheksa aasta jooksul lavale toodud kaks Händeli lavateost – “Xerxes” (1997; dir Lauri Sirp, lav Joachim Herz, kunstnik Gustav-Agu Püüman) ning “Acis ja Galatea” (2006; Lauri Sirp, Indra Roga, Andris Freibergs). Viimase kahekümne-kolmekümne aasta jooksul on barokkooperi esitamine võitnud endale kindla koha mitte ainult festivalidel ja vabade teatrigruppide projektides, vaid ka paljudes mitmekesise repertuaariga ooperiteatrites. Nii on näiteks Baieri Riigiooperi kavas peale Mozarti, Glucki, Wagneri, Verdi ja Richard Straussi ka kokku kümme barokkooperit Monteverdilt, Cavallilt ja Händelilt. Viimased kolm autorit näivadki olevat tänasele teatripublikule 17. sajandi (*Seicento*) ja 18. sajandi (*Settecento*) esimese poole heliloojatest kõige aktuaalsemad, kui siia lisada veel prantsuse muusikalise tragöödia meistrid Lully ja Rameau ning inglase Purcell. Ent mis ikkagi köidab tegijaid ja publikut barokkooperis, millised on praegused lavastusstiilid – selle üle arutleti käesoleva aasta märtsikuus itaalia *Settecento* kunagises kantsis Dresdenis.

Dresden, kollokvium barokkooperi aktuaalsusest

18. sajandi esimesel poolel hiilgas Saksi kuningakoda Dresdenis oma võrratu õukonnakapelli, lauljate ja teatrietendustega. Ei ole juhus, et oma esimesele Londoni-trupile lauljaid otsides peatus Händel mitu kuud Dresdenis ja lõpuks läks tal korda uueks hooajaks mõned parimatest lauljatest Londonisse meelitada, nagu kastraatlaulja Senesino. Uue ooperiloomingu poolt aga sai Dresden Mandri-Euroopa tähtsaks keskuseks tänu Johann Adolph Hassele, kes tegutses siin 1730–1763 kapellmeistri ja heliloojana. Esimene ooper, mille Hasse Dresdeni õukonnale kirjutas, oli *opera seria*

“Cleofide”. 2005. aasta kevadel toodi Hasse “Cleofide” Dresdenis taas lavale ning ooperit mängitakse kaunis Semperoperis ka praegu. Niisugusel ajaloolisel ja tänapäevasel taustal otsustas Saksi Kunstide Akadeemia korraldada barokkooperi aktuaalsust käsitleva kahepäevase kollokviumi, milles osalesid nii teadlased, lavastajad, dirigendid kui ka lauljad. Järgnevalt teen kuuldust lühikokkuvõtte ning lisan kommentaare.

Kõigepealt sellest, mis teeb barokkooperi aktuaalseks. Barokkooper oli – tunnuslikult oma aja teatripraktikale – avatud vorm, mida tehti ümber vastavalt trupile, päevakajalistele teemadele jms. Ooperi libreto põhines enamasti müütidel või ajaloolistel motiividel Vana-Roomast keskajani, millega käidi väga vabalt ümber. See lubab tänastel tegijatel barokkooperit nüüdisajastada, tuues tegevuse kas ooperi loomisaega, st 17. ja 18. sajandisse, või tänapäeva. Viimasega kaasnevad sageli vihjed praegustele poliitilistele probleemidele. Barokkooperi avatud vorm omakorda võimaldab teha julgelt kärpeid, stseenide ümbertõstmisi ja vajadusel kirjutada juurde uut teksti või uut muusikat. Barokkooper rõhutab mängulisust ja tinglikkust, laulja ja rolli vahele jääb sageli irooniline distants, mida endastmõistetavalt tajub ka publik – nagu oleks tegemist 20. sajandi Brechti teatriprintsipidega, mis on mõjutanud ka 21. sajandi teatrisuundi. Praegusel videoklippide ajastul ei üllata enam Monteverdi ja Cavalli ooperite kirev tegelaskond ning kiired tegevuskoha vahetused. Ja ka 18. sajandi *opera seria* ebatõenäoline tegevuskäik, pealtnäha naeruväärsed armuintrigid, nägemused, meeltesegadusstseenid ja numbriteks tükeldatud struktuur võimaldavad moodsal režiil põhjendatult teatritükki dekonstrueerida.

Kaks Dresdenis nähtud lavastust, Hasse “Cleofide” (libreto Pietro Metastasio) Semperoperis ja Händeli “Amadigi” Draamateatri väikses majas Dresdeni Muusikakõrgkooli jõududega, iseloomustavad just neid suundumusi. Kui “Cleofide” 2005. aastal esietendus, oli teravamaks poliitiliseks probleemiks president Bushi kauboilik Iraagi poliitika ning sellele vihjati ka

lavastuses. “Cleofide” tegevus toimub Indias Aleksander Suure vallutuste ajal, kaks kangelast, Alessandro (Aleksander Suur; laulis kontratenor David Cordier) ja Poro (kontratenor Axel Köhler), võitlevad teineteise vastu mitte ainult maa, vaid ka kuninganna Cleofide armastuse pärast. Karoline Gruberi lavastuses ilmus Alessandro lavale kaubokaabuga ja “kõigi rahvaste vabastaja” üleolevate žestidega. Cleofide (suurepärase lauljanna Maria Bayo) tippis hämmastavalt osavalt ringi tikk-kontsadel ning vahetas laval rõivaid suurilmadaami elegantsiga. Niisuguses Alessandro-võrdub – Bush-tõlgenduses aga tuli ilmsiks ka pealiskaudse tänapäevastamise oht jääda ainult äratuntava visuaalse vihje tasandile – umbes nii, nagu poleks lavastaja oma kontseptsiooni välja töötades veel kogu tükki tundnud. Sest Hasse ja Metastasio Alessandro on lõppkokkuvõttes suuremeelne ja intelligentne valitseja, kes taandub oma nõudmistest India rikkustele ja troonile.

Kergesti äratuntavat visuaalset märki barokkooperi tänapäevastamisel ja iroonilise distantsi loomisel oli kasutatud ka äsja 150. aastapäeva tähistanud Dresdeni Muusikakõrgkooli “Amadigi” lavastuses. Händeli “Amadigi” tegevus keerleb selle ümber, et võlutar Melissa on vangistanud kauri Oriana kõrgesse torni. Orianasse armunud kangelasi Amadigit ja Dardanot hoiab ta aga torni ümbritsevas võluaias. Ooperit pikivad hallutsinatsioonid, piinamised, meeletepursked ja lõpuks Amadigi ja Oriana armastuse triumf. “Amadigi” lavastanud kontratenor Axel Köhler paigutas tegevuse Dresdeni mahajäetud teletorni ümbrusse ja teletorni kummituslikesse kõrgustesse, kus kunagi oleval olnud linnaelanike armastatud kohvik. See märk oli kergesti äratuntav dresdenlesele, ent rahvusvahelisel seltskonnal läks aega mängureeglite tabamisega. Lähenemisviisi selgitas lavastuse järelmäng, mil vaheriidele projitseeriti filmilikud lõputiitrid: “Amadigi” ettekanne teletornis oli turismifirma reklaamiklipp äratamaks huvi Dresdeni vastu. Köhleri vaimukas lavastuses, milles osalemist tudengid vägagi nauti-

Polyphemus (Märt Jakobson)
spaahtelli iluhooldusseansil.
FOTO ALAN PROOSA

sid, oli siiski üks vastuolu, mis mind häiris. Nimelt oli ta abiks võtnud barokiajastu žestikeele spetsialisti ning ooperi esimeses pooles püüdsid moodsais rõivais tudengid oma reageeringuid ja aariate afekte saata baroksete žestidega ning samal ajal laulda Händeli-aegsetele staaridele kirjutatud koloratuu-re. See ei veennud. Küll aga võis nõustuda Köhleri suurte kärbetega, mis siiski säilitasid teose põhiliini.

Teiseks käsitleti kollokviumil viimaste aastakümnete **ideesuundi** barokkooperi lavastamisel. 1970.-80. aastaid iseloomustas kaks lähenemisviisi: barokkooper kui avatud vormi kohandamine trupi spetsiifikaga, vihjed päevakajalistele sündmustele, koomilise alge rõhutamine senise pidulikkuse ja pateetika asemel (Herzi "Xerxes" Leipzgis oma teatri jõudude ja orkestriga, hilisemad versioonid sellest olid Taani televisioonis ja Tartus), ning teisena barokkteatrist ja tolle-aegsest esituspraktikast lähtumine (teedra-

jav näide Jean-Pierre Ponnelle'i kujundatud ja lavastatud ning Nikolaus Harnoncourt'i dirigeeritud Monteverdi-tsükkel Zürichis, mängis Concentus Musicus nn ajaloolistel pillidel. (Siinjuures võiks meenutada, et 1985. aastal lavastati eestikeelses muusika-teatris esimene tõsine barokkooper, Händeli "Alcina", dir Paul Mägi, lav Arne Mikk.)

Mõlemal suunal on järgijaid tänini, kusjuures näib, et lavastamisel arvestatakse ajaloolise esituspraktikaga eriti prantsuse muusikateatri puhul. 1980. aastatel andis uue, teravalt poliitilise aktsendi barokkooperi lavastamises tollal noore Peter Konwitschny, praeguse saksa staarlavastaja interpretatsioon Händeli "Rinaldost" – tegeleb barokkooper sageli ju ka võimu ja vägivalda küsimustega, ehkki kaunilt rafineeritud moel. Tugev poliitiline suund ja ühiskonnakriitika iseloomustab ka mõningaid uusi barokkooperi lavastusi, mõnel juhul on selles mindud lausa äärmustesse. Noorepoolne Sebastian

Baumgartner lavastas Berliini Komische Operis Händeli ooperi "Orestes", tuues selle tegevuse tänapäeva, Musta mere äärsesse Krimmi ja näidates laval inimrühma, kellel pole lootusi ega illusioone ühiskonna funktsioneerimise suhtes – mis muud kui juua vodkat ja tegelda inimsöömisega. Händeli retsitatiive saadetakse balalaikal. Baumgartner on isegi kinnitanud, et teos eksisteerib selleks, et teda "lahti monteerida", dekonstrueerida, ning barokkooper sobib selleks eriti hästi.

Võimu- ja moraaliprobleemidega tegeleval tõlgendustel meenub mulle eredalt Johann Christian Bachi ooperi "Temistocle" lavastus 2005. aastal Leipzgis Bachi festivali raames (dir Christophe Rousset, lav Francisco Negrin). Rangelt võttes ei kuulu J. Chr. Bachi 1772. aastal Mannheimi õukonnateatril kirjutatud teos enam barokkooperi valdkonda, küll aga esindab kogu *Settecento* tõsisele ooperile iseloomulikke jooni, mida

võib leida ühelt poolt nii Händeli ja Hasse kui teisalt ka varase Mozarti teostest (nt "Lucio Sillast" jm). "Temistocle" lavastuses tuli vapustava jõuga esile, kui raske on poliitilistes mängudes ühendada võimu ja inimarmastust ning jääda truuks oma ideaalidele – ülimalt tänapäevane küsimus, millele ooperi peategelane ei suutnud leida muud vastust kui enesetapp. Negrini lavastuses valitses tasakaal tänapäevaste väliste elementide (esmajoones rõivastuses ja soengutes, aga ilma pealetükkivusega) ja ülipingelise, ajatu hingedraama vahel. J. Chr. Bachi, omaaegset edukat ooperiheliloojat, tuntakse praegu veel suhteliselt vähe ning on ülimalt kahju, et õnnestunud lavastust ei salvestatud DVD-le.

Väärrib märkimist, et kirjeldatud lavastustes osalesid peamiselt teatri oma trupi lauljad, kes mõne päeva pärast esitavad hoopis muud repertuaari. (Sama puudutab ka Dresdeni tudengeid, kelle seas olid küll ka mõned vanale muusikale spetsialiseerunud lauljad.)

Kolmandaks kõneldigi kollokviumil **muusikalisest tõlgendusest**. Täheledata, et kui veel kakskümmend aastat tagasi võis teatriorkestrites, kelle igapäevane leib olid/ on Strauss ja Puccini, märgata vastuseisu barokkmuusika tõlgenduspõhimõtetele, mis puudutasid esmajoones artikulatsiooni, kõla ja temposid, siis tänaseks on olukord muutunud. Hasse "Cleofidit" dirigeerinud Alessandro de Marchi oli väga rahul Dresdeni kuulsa riigikapelliga (kunagise õukonnakapelli järglane) ning märkis, et suhtumine barokkmuusika esitamisse on teatriorkestrites saanud võimekuse ja kvaliteedi näitajaks. Mõistagi on alati tore kuulda ajalooliste pillide kõla, nagu Rousset' ansambli Les Talents Lyriques "Temistocle", aga see pole õnnestumise tingimatu eeldus.

Tartu, Händeli "Acis ja Galatea"

Sellisel taustal on huvitav arutleda Vane muises lavale tulnud pastoraali "Acis ja Galatea" üle. Lavastus on sisse ostetud Läti Rahvusooperist n-ö paketine, st lavastajast ja kunstnikust kuni (kahjuks!) kavaleheni. Lavastaja Indra Rogale on nümfiderohke pastoraali tegevuse toonud tänapäeva spaahotelli, nümfid ja karjused on teenindav personal, peategelane, nümf Galatea (Karmen Puis) aga hotelli külaline. Loogiline, et esimese vaatuse lõpul armatseb nümf oma armsa karjuse Acisega (Roland Liiv) vannis. Poeetilise hinge ja prillidega Acisele vastandub kükloop-musklimees Polyphemus (Märt Jakobson), kes huvitub võluvast Galateast. Rivaali kõrvaldab ta sel viisil, et laseb lüht-

Nümf Galatea Karmen Puisi kehastuses.
FOTO ANDRUS KANNEL

ri Acisele pähe kukkuda. Enne seda on aga karjus Damon (Kristina Vähi) jaganud Polyphemusele trikke armuasjades, võttes abiks mitte ainult vastava käsiraamatu, vaid lavastaja tahtel ka tantsupaari, mis paraku mõjub mõtetu illustatsioonina.

Et barokkooperile iseloomulikkust tinglikust veelgi enam põhjendada, on loole lavastatud ka raam – kõik kokku näib olevat vanaproua-koristajatädi unenägu või meenutus, mis on seotud seinal rippuva Acise ja Galatea loo maaliga.

Draamalavastajale Indra Rogale on "Acis ja Galatea" üldse esimene ooperirežii. Roga on leidnud vaimuka võtme Acise ja Galatea loo tänapäevastamiseks ning toredaid detaile on lavastuses rohkesti. Kohati võiks iroonilise distantsi toimuvaga isegi rohkem esile tuua, seda ootaks eriti koorilt, kelle lavategevus ja hoiak toimuva suhtes näib kohati juhuslik. Peaasatäitjad on lavastaja stiili hästi tabanud. Lavastuse miinus tuleneb lavastaja kogenumatusest ooperi valdas: teda oleks justkui jälitanud pidev hirm muusika kõlamise ees. Aariatel oli enamasti taustaks mingi lisategevus ja signin-sagin. Vähemates annustes oleks see mõjunud ergastavalt ja värskendavalt, praegu aga saavutab vastupidise efekti – muutub tüütuks. Kui Galatea – Karmen Puis võis lõpuks rahulikult ja keskendunult esitada oma aeglast lüürlit aariat, mõjus see allikaveena spaavahu keskel, ja oli ka kaunilt ning hingestatult lauldud. Solistidest võiks esile tõs-

ta veel liikuvat ja kelmikat Damonit Kristina Vähi esituses, kes näitas üleolekut ja kindlust vokaaltehniliselt nõudliku partii esitamisel, ning groteskisoonega Märt Jakobsoni Polyphemusena. (Damonit laulab ka Pirjo Püvi ning Polyphemust Taisto Noor, kes oli ühtlasi lavastaja assistent.)

Muusikaliselt võib vanemuislaste barokitõlgendusega rahule jääda, dirigent Lauri Sirp oli teinud põhjalikku tööd artikulatsiooni ja fraseerimisega ning Ele Sonn saatis retsitatiivse meeldiva paindlikkusega. Orkestrikõlas võlusid kirkalt ja täpselt helisevad flöödid. Taas tuleb tunnustada koori (koormeister Piret Talts), hästi õnnestunud ooperi alguskoor ning leinakoor teises vaatuses.

Siia võiks nüüd panna optimistliku punkti, kui ma õnnetuseks ei oleks ostnud kavalehte ja seda ka lugenud.

Nagu öeldud, kavaleht oli osa sisseostetud paketest, kuigi rahvusvahelises praktikas on levinud pigem see, et kavaleht koostatakse ikka ise. Öieti ei ole küsimus ju päritolus, vaid ehmatavates vigades, mida kavaleht sisaldab. Osaliselt on need tingitud tõlkefirma Luisa Translation Bureau asjatundmatusest: Carnarvoni krahvi, hilisema Chandose hertsogi residents paigas nimega Cannons on tõlgitud Kahuriteks ning hertsogi kapell saab nimeks Kahurite kontsert. Veelgi enam, "aastatel 1717–1718 elas ka Händel ühes "Kahuritega" (oh-oh-oh!). Ent ka ingliskeelne algtekst, mis tõenäoliselt on omakorda tõlgitud läti keelest, sisaldab möödalaskmisi. Toon ainult paar näidet paljudest. Inglise *semi-opera* ei ole lühiooper, nagu tekstis väidetakse, vaid poolooper selles mõttes, et seal osalevad nii näitlejad (peaosades) kui ka lauljad (kõrvalosades). Eesti keelde jäetakse see termin tõlkimata. Liiga kategooriline on ooperituvustuse avalause, et Händel on kõige populaarsem barokkelilooja – kas on mõeldud ooperit? Lausa kuritegelik on aga Acise ja Galatea müüdi ümberjutustus N. Kuni raamatu "Antiik-Kreeka legendid ja müüdid" alusel. Sealne sõnavara meenutab nõukogude aja venekeelset "populaarteaduslikku" kirjandust, kusjuures kreeka müüdi ennustustarka nimetatakse järjekindlalt prohvetiks. Oo, Zeus! Lase oma välkudel tabada võhiklikkust! Oo, Pallas Athena! Anna tarkuseraase oma alamatele Emajõe ääres, et nad pöörduksid edaspidi samas linnas elavate barokkooperi ekspertide Virge Joametsa ja Geiu Rohtla poole!

Sest siis võiks ju Vanemuises jälle barokkooperit lavale tuua.

RUBATO

Väsimate otsija

Intervjuu helilooja Gavin Bryarsiga

KRISTEL KOSSAR

ajakirjanik

Tartu kesklinn naudib aprilli lõpul kevadpäikese esimesi kiiri. Jalutame Briti nüüdismuusikakuulsuse, helilooja Gavin Bryarsiga Jaani kiriku esisel platsil. Mõne tunni pärast peaks iidsete võlvide all kõlama ta uusim koorimuusika. "Olen olnud kolm korda Tallinnas, kuid mitte kunagi Tartus," räägib helilooja uudishimulikult ümbrust uudistades.

Kolm aastat tagasi aprillis tuli ta Eestisse esimest korda, et kohtuda NYFD-festivali korraldajate Madis Kolgi ja Olari Eltsiga ja teha mõned intervjuud. "Pidin bussiga edasi Riiga sõitma. Mõllas õudne lumetorm, tuul oli Tallinnas nii tugev, et keegi poleks arvanud, et buss üldse väljub, aga ta väljus siiski," meenutab ta.

Bryars ütleb, et armastab Eestit väga. "Mu sõbrad on siin – näiteks Arvo Pärt, kellega meie sõprus on kestnud juba üle kahekümne aasta. Täna hommikul just kohtusime. "Cambridge'i London Sinfonietaaga oma elektroakustilise teose "From Egil's Saga" maailmaesiettekannet juhutama kutsus ta Olari Eltsi. "Olari on uskumatult musikaalne, taipab kõike lemmult ning on üleüldse üks teravama mõistusega inimesi, keda ma tean," ütleb Bryars ja kinnitab, et tunneb end külmal põhjamaal koduselt. "Olen pärit Põhja-Inglismaalt ja armastan põhjamaiseid kultuure. Baltimaad, Skandinaavia ja Kanada meeldivad mulle, põhjamaaine kultuur kannab endas tugevust, mida lõunast ei leia."

Kui alustada algusest ja minna ajas nüüd mõned kümnendid tagasi, siis missugune oli teie esmane muusikaline kogemus?

Ilmselt mu ema tšelloharjutused. Ta oli päris hea harrastustšellist. Elasime väikeses linnas ja seal oli vist üldse kokku kaks tšellisti. Või mu isa laulmas – ta laulis kirikukooris, nii et mõlemad mu vanemad olid päris head harrastusmuusikud.

Oma varasemates intervjuudes olete öelnud, et teil endal pole kunagi olnud tungivat tahtmist muusikat õppida ja iga hinna eest muusikuks saada?

Kas ma nüüd otseselt ei tahtnud, aga mul lihtsalt polnud eriti selget sihti. Üks asi kasvas teisest välja ning nii saigi minust lõpuks muusik.

Gavin Bryars hindab põhjamaise kultuuri ilu.

Mõne aasta taguses intervjuus ütlesite, et heliloojad jagunevad laias laastus kaheks: head heliloojad ja halvad heliloojad. Missugune on siis hea helilooja?

Hea helilooja on avatud mõtlemisega, kuulab palju [muusikat] ning suhtub kuuldusse eelarvamusteta. Teine eeldus on käsitööoskuse arendamine. Nagu Cage ütles: igaüks võib olla muusik, võib olla helilooja, kuid kõik sõltub sellest, kuidas asjad kompositsioonitehnilisel on loodud. Mina tuln muusikasse jazzimprovisatsiooni kaudu, seal on lihtne – looming sünnib kohapeal.

Ma olin džäss-kontrabassimängija ning sealt liikusin vaba improvisatsiooni juurde. Siis hakkas mind huvitama Cage ja komponeeritud muusika. Tehes koostööd briti heliloojatega, liikusin vabast improvisatsioonist komponeeritud eksperimentaalmuusikasse.

Möödnud sajandi 60. ja 70. aastatel sukeldusite aktiivselt Briti muusikaellu ja liiku-

site eksperimentaalse muusika ringkondades. Ometi ütlete, et tol perioodil kirjutasite päris palju jama. Kuidas seda nüüd mõista? (Naerab lõbustatult.) Nii oligi. See oli kõik, mida tol ajal suutsin luua! Eks enamik heliloojaid ole ju tõeliselt väärt asjade kõrval kirjutanud vähem head muusikat. Oma tee otsingud olid pooleli, paljud toona kirjutatud asjad tunduvad tagasi vaadates väga naiivsed ja mul on hea meel, et neid pole enam alles. (Muigab.) Võib-olla vanad sõbrad on midagi alles hoidnud ja kraamivad need ühel hetkel lagedale, et mulle piinlikust valmistada, kuid loodetavasti on need kadunud. Aga järk-järgult õpid, muutud paremaks, saad teadlikumaks. Töötades koos paljude erinevate inimestega õpid palju.

Ometi jäävad just sellesse aega kuulsad "The Sinking of Titanic" (1969) ja "Jesus' Blood Never Failed Me Yet" (1971). Tegelikult saabus nende edu hulk aega hil-

jem, hilisemate plaadistustega. Esmaseid plaadistusi nimetasid arvustajad mõttetuks jamaks! Ent samad kriitikud, kes neid maha tegid, leidsid kakkümmend aastat hiljem, kui plaat uuesti välja tuli, et see siiski on midagi väärt.

Aga hoolimata nende plaatide edust, mingit majanduslikku kasu sellest mulle küll ei sündinud, kuna plaadile tehtavad kulutused olid liiga suured. Ilmselt ei saa ma neilt plaatidelt kunagi mingit kasu, olgugi et neid on müüdnud kolmesaja-neljasaja tuhande ringis.

Kuid rahateenimine pole minu jaoks kunagi olnud eesmärk omaette – kui oleksin tahtnud rikkaks saada, vaevalt ma siis muusikuametis oleksin valinud, pigem oleks minust saanud jalgpallur või filmistaar. Ütlesin oma pojale ka: hakka tulevikus jalgpalluriks, siis saad isa vanaduspäevad kindlustada. Muide, ühel päeval ta just arutles, et kas hakata jalgpalluriks või heliloojaks. Ma siis vastasin, et kuni kolmekümne viienda eluaastani võid olla profijalgpallur, teenida palju raha ja pärast seda hakata muusikat kirjutama. (*Muigab.*)

Kes teid on kõige rohkem mõjutanud?

Muusika kirjutamisel ilmselt tol ajal John Cage. Mitte küll tehnilises, kuid just ideede ja kontseptsioonide mõttes. Hiljem, kui mu helitööd olid pigem konventsionaalset laadi ja kirjutasin oma esimese ooperi, olid mõjutajateks Wagner ja Richard Strauss. Ooperit kirjutades tahtsin teada, kuidas teised enne mind on ooperit kirjutanud, et sealt edasi õppida inimehäälele kirjutama.

Kuidas olete välja töötanud oma helikeele? Oli see järkjärguline liikumine või kantud dramaatilistest pööretest?

Üks asi lihtsalt viis teiseni. Pöördepunktiks oli mu esimene ooper "Medea", sest seal pidin esmakordselt kasutama keerulist struktuuri, mis nõudis paljusid oskusi. See oli küll suur samm, kuid mõneti ka mu üldisema mõtteviisi tulemus. Tol ajal, kuid ilmselt ka praegu, kui keegi küsib, et kas tahaksin mingi asja ette võtta, vastaksin ma ilmselt jaatavalt. Alles pärast hakkam mõtlema: püha jumal, kuidas ma seda teen? Kui küsiti, kas tahan ooperit kirjutada, vastasin, et muidugi tahan. Samas teadsin ma tollal ooperist ikka väga vähe, mul polnud mingit kogemust kirjutada inimehäälele ja orkestrile. Siiani pole mul aga ükski võetud ülesanne täitmata jäänud. Ooper sai valmis, kanti edukalt ette.

Midagi mu helikeeles kahtlemata muutus, kuid kasutasin ka ooperi puhul neid teh-

nikaid ja muusikalisi elemente, mida olin kasutanud ka varem. Ooper pidi lihtsalt sündima osaliselt juba varem valmis olnud vundamendile, kuna mul tuli see väga kiiresti valmis kirjutada.

Kirjasõna inspireerib teid samuti?

Loomulikult! Visuaalsed kunstid samuti, kuid tekstil on minu jaoks eriline tähtsus. Viimastel aastatel olen kirjutanud palju just vokaalmuusikat ning seal on tekstil väga oluline osa. Sobivate tekstide otsimisele kulutan ehk rohkemgi aega kui muusika kirjutamisele, need kaks poolt peavad omavahel lihtsalt ideaalselt kokku sobima. Ooperi puhul, kus keegi teine kirjutab libreto, on valmimisprotsessi jooksul võimalik veel midagi muuta, kuid juba eksisteeriva teksti puhul tuleb leida täpselt see õige.

1970. aastal lõpetasite aga muusika kirjutamise kolmeks aastaks ja süvenesite peamiselt kunstifilosoofiasse, õpetasite seda koguni ülikoolis.

Miskipärast peavad inimesed seda aega mu elus mingiks pöördeliseks kriisiajaks, kuigi see polnud nii. See aeg õpetas mind mõistma teisi kunstiliike, sest viisi, kuidas kunstnik loob tαιest, erineb täiesti muusika loomisest. Keskendusin kunstiajaloole ja pidasime sõbraga kursust kunstnik Marcel Duchampist. Tema töö selle kohta, kuidas kunst sünnib, oli mulle väga oluline.

Õpetamise juures on üks hea asi see, et keskendud kellelegi teisele peale iseenda. Heliloojaks olemise juures on kõige suurem oht muutuda asjaks iseeneses ning enda ümber toimuvat mitte enam tähele panna.

Mis teid veel vaimustab?

Neid asju on igasuguseid. Pärast seda, kui lõpetasin õpetamise, tegelen ainult komponeerimisega, nii et muusika kirjutamine võtab suurema osa mu ajast. Aeg-ajalt tuleb mul ka ise esineda, vahel pean mõne loengu. Loen palju, eriti poeesiat – ooperiprojektide-

Mina tahan kirjutada intelligentset muusikat, mida esitajad hindavad kui hästi kirjutatud ja inspireerivat heliloomingut, kuid mis vaimustab ka laia auditooriumi.

ga tegelemine on viinud mind erinevate kirjanike, erinevate kirjanduslike lähtekohtade uurimiseni.

Loomulikult inspireerivad mind ka inimesed; mul on vanemad lapsed eelmisest abielust ning kaheteistkümnenda-aastane kasutütar Alexandra-Maria ja kuueaastane poeg Yuri praegusest abielust filmirežissöör Anna Tchernakovaga. Olen avastanud, et kuueaastase pojaga jalgpalli mängimine on hea teerapia.

Just väikesed asjad on need, mis tegelikult loevad. Enne, kui asuda globaalsemate probleemide kallale, tuleb kõigepealt asjad oma kodus korda teha.

Muusikast kõneldes kohtab ka seisukohta, nagu peegeldaks muusika ühiskonnas toimuvat. Mida sellest arvate?

Kunstnikud saavad küll projitseerida seda, mis tegelikult ühiskondlike probleemide taga peitub, ent kunst pole sellest tingitud. Muidugi on muusika loomult sotsiaalne – seda tehes oled seotud teiste inimestega. Muusika sünnib seostest teistega, see tähendab ühelt poolt esitajaid ning teiselt poolt auditooriumi, kes selle vastu võtab. Selles mõttes on muusika omaette mikrokosmos, sotsiaalne organisatsioon.

Modernismile on aga ennekõike ette heidetud kaugenemist auditooriumist ning liialdatud keskendumist keerukale komponeerimistehnikale.

Suure osa nüüdismuusika probleem seisnebki selles, et sellest on saanud justkui asjatundjate eralõbu. Muidugi eeldab muusika loomine asjatundlikkust ning spetsiaalsete tehnikate valdamist, kuid kuulajailt kasutatud tehnikatest arusaamise nõue piirab juba oluliselt auditooriumi. Selline läheneimine võis olla aktuaalne paarikümne aasta eest ning viiski publikust kaugenemisele. Muusika peaks kõnetama laiemat kuulajate hulka.

Mina tahan kirjutada intelligentset muusikat, mida esitajad hindavad kui hästi kirjutatud ja inspireerivat heliloomingut, kuid mis vaimustab ka laia auditooriumi.

Nii et erinevalt postserialistidest teie heakõlalisust ei pelga?

Ei, kuigi mul on aeg-ajalt hirm kirjutada liiga keerulist muusikat. Ma arvan, et on võimalik teha neid kaht asja samaaegselt – olla loomingu keeruline ja samas heakõlaline.

Tahan oma uudisloominguga kuulajaid üllatada, et see kõlaks teisiti kui mu varasem loomingu. Ka avangardis on neid heliloojaid, kelle muusikat ma naudin, näiteks Tõru

Gavin Bryars ja tema abikaasa, filmirežissöör Anna Tchernakova, kasutütär Alexandra-Maria ja poeg Yuri.

FOTOD LAURI KULPSOO

Takemitsu, Simon Hall ja Peter Maxwell Davies, osa Stockhausenist...

Asjad lähevad ohtlikuks siis, kui ühest suunast saab n-ö ainus ja õige religioon, sel juhul tekib sõda. Aktsepteerides ja nähes ka teisi suundi, on võimalik rahumeelne koostööksisteerimine.

Kui vaadelda teie loomingut perioodide kaupa, siis kuidas see on ajaga muutunud?

Ennekõike võib öelda, et paranenud on muusikaline kirjaoskus. Kui võrrelda teose "Jesus' Blood Never Failed Me Yet" esma-versiooni hilisemaga, võib öelda, et teine on meisterlikumalt kirjutatud. Arvan, et mul on nüüd lihtsalt kergem – pole hirmu milligi loomise ees. Olen kirjutamises vabam ega muretse nii palju erinevate projektide pärast. Ainus asi, mis minus tänini paanikat tekitab, on hiline mine – kui ärkan hommikul üles ja avastan ehmatusena, et tähtaeg on juba homme!

Heliloojaist kõneldes armastatakse ikka klassifitseerida, teid on enamasti asetatud ühte ritta minimalistidega. Peate end minimalistiks?

Tegelikult ei pea. Inimesed ütlevad seda, kui kuulevad mu muusikas kordusi või suhteliselt väheseid muudatusi või kui otsivad plaadipoes sildistuse järgi mõnda heliloojat. Eks sildistamisel ole ka omad eelised; näiteks

kui oled ähmaselt midagi kuulnud, võid usminimalismi sildi alt avastada ka teisi heliloojaid. See on sarnane toidupoeaga, kus köögiviljaletis avastad, et brokoli kõrval on veel teisigi köögivilju. Ja saad vahet teha – ah-haa, näed, need on tomatid, ei olegi ploomid! Kuid kindlasti ei näita sildistamine päriselt sisu.

Sattusin kord kaheksakümnendatel New Yorgis plaadipoodi ja seal oli silt: usminimalism. Selle alt võis leida siis Pärdi, Gorecki, Taveneri jt muusikat.

Mina end Steve Reichi või Philip Glassi stiilis minimalistiks küll ei pea. Mõlemad on muide mu head sõbrad ja mulle meeldivad nende tööd.

Asjad, mida ma praegu kirjutatan, nagu näiteks see koorikontsert siin, pole sugugi minimalistlikud. Sidet ameerika või inglise minimalistidega oleks siit küll raske leida, see on väga romantiline muusika. Selles on varajasele muusikale omast lihtsust ja selgust.

Olete öelnud, et heliloojad ei peaks mitte ainult keskendumas kõlale, vaid ka näiteks sellele, mida muusika üleüldse võib tähendada.

Üks asi on luua ilusate helide kogum, teine asi neid mõtestada, anda neile tähendus. Tähendus, mis aitaks mõista, millega helide näol on tegemist. See võib olla nii emotsio-

naalne kui ka intellektuaalne kogemus, selles võib peituda filosoofiline mõte. Kindlasti ei tähenda muusika pelgalt kauneid kõlamustreid ning selle vastu eksib ka suur osa minimalistide – keskendutakse just nimelt välisele, kõlamustritele, kuid mitte sellele, mis sügavamal peidus.

Kui palju on teid mõjutanud teised kultuurid?

Mind huvitavad Šotimaa ja Iirimaa. Eelan Kanada läänerrannikul ja puutun seal kokku ameerika pärimuskultuuriga, indiaanlastega. Samuti pakub mulle suurt huvi aasia kultuuriruum – budism, jaapani kirjandus, luule, kunst ja jaapani traditsiooniline muusika. Nii et päris suur osa mu ajast kulubki tutvumisele teiste kultuuridega.

Kuidas ma end määratlen? Olen Põhja-Inglismaalt pärit mees, kes armastab põhjamaiseid kultuure. Baltimaad, Skandinaavia ja Kanada meeldivad mulle; põhjamaaine kultuur kannab endas tugevust, mida lõunast ei leia. Põhjamaalased ei kaehle, kuigi põhjust selleks oleks rohkem kui kusagil Vahemere ääres.

Hindan rahvusliku identiteedi alalhoidmist muusikas. Kui mõni inimene võibki esmasel kokkupuutel öelda, et Kantšeli ja Vasksi loomingus on midagi sarnast, siis minu arvates on nad väga erinevad. Tormise, Pärdi ja Vasksi muusikat kuulates on aru saada, et tegu on põhjamaiste heliloojatega.

Olete alates 1960ndatest olnud muusikaelus aktiivselt tegev. Kas te väsinud pole, leiaste pidevalt uusi asju, millest vaimustuda?

Mul on veel nelikümmend aastat aega! Neljakümne aasta pärast olen ma saja nelja aastane. (Naerab.) Surnud olecki siis, kui pole enam midagi, mis vaimustaks. Kõige vähem tahaksin ma hakata pidevalt üle kordama vanu, olgu kui tahes edukaid ideid. Tuleb leida kontseptuaalselt uut, meel tuleb erksana hoida.

Aga plaanis on veelgi rohkem erinevat muusikat kirjutada. Tellimusi on palju, kuid selle juures jääb aega kirjutada ka midagi muud, näiteks oma ansambli. Plaanis on üks projekt Shakespeare'i sonettidega, Kaspars Putniņšiga jätkame koostööd ja Läti kooriga salvestame plaadi, Peeter Jalakaga plaanime novembris üht uut teatriprojekti, oleme juba selles suunas mõtteid mõlgutanud. Tahan lihtsalt kirjutada muusikat, mida mulle endale kuulata meeldiks ja olla sellega rahul.

“Biennale en scène” keskendus hääle erinevatele võimalustele

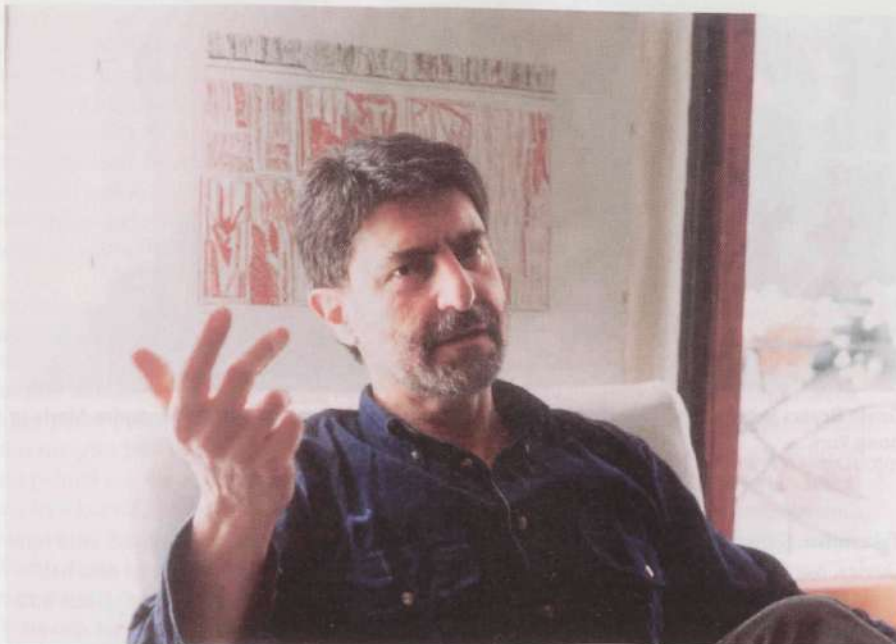
DIANA KIIVIT

pianist

“Biennale en scène” 7.–26. märtsil Lyonis.

Alates 1992. aastast toimub Lyonis festival “Biennale en scène”, mille algataja on prantsuse rahvuslik heliloomingukeskus **Grame**. Lisaks muusikasündmustele hõlmab see ka ekspositsioone ja heliinstallatsioone kohalikus moodsa kunsti muuseumis. Festivali raames toimuvad kohtumised heliloojatega, konverentsid ja muud üritused. “Biennale en scène” rõõmustas oma mitmekesisusega – peale rahvuslike “suurte vaalade” **Pascal Dusapini**, **Philippe Manoury**, **Georges Aperghise** oli esindatud veneetslane **Claudio Ambrosini**. Palju oli noori säravaid gruppe ja tegelasi – 2000. aastal Pariisi konservatooriumist välja kasvanud improviseerimisühendus **Sphota** oma muusikaliste leiutistega (etendused “Silence et Péripéties” ja “Antigone Orchestra”); talletatud etendused **Christophe Desjardins’ilt** (altviul), **Nicholas Isherwoodilt** (bassihäääl), **Jean Geoffroyilt** (löökpillid). Need nimed on vaid mõned paljudest. Alates 7. märtsist toimus kuu aja jooksul kuni viis üritust päevas. Kava oli hoolikalt ajastatud, et oleks võimalik jõuda mitmele kontserdile. Paraku päris kõikjale ei jõudnud: mõned etendused toimusid linnast väljas, kust ei sõitnud etenduse lõppedes enam ühtegi ühissõidukit tagasi. Nii jäi minulgi kahetsusega käimata kahel huvitaval kontserdil, Lyoni-Berliini loominguksel koostööprojektis, kus mängis elektrooniline trio **Christine Paté** (akordion), **Matthias Badczong** (klarnet), **Matthias Bauer** (kontrabass) ning kontserdil, kus kahe ansambli, **Ensemble Musiques Nouvelles’i** ja **Blindman Quarteti** liitumisel, tulid **RE-MAX!** nime all ettekandele Belgia menuansambli **Maximalist!** teosed ebatavalistele instrumentidele.

Käesolev biennaal keskendus häälele: **Philippe Manoury** – **Yannis Kokkoneni** lavastatud vokaal-instrumentaalteenduse “**On-Iron**”, kontsert “**Les voix du Sacré**” ja mitmed häält kasutavad *performance’id* ning kolm ooperit – **Dusapini** “**Faustus, la dernière nuit**”, **Ambrosini** “**Il canto della pelle**”, **Aperghise** “**Entre chien et loup**”,

Itaallane Claudio Ambrosini oli biennaalile toonud mõneti jabura, ent moodsalt seksiteemalise ooperi “Il canto della pelle”.

FOTO INTERNETIST

kõik kolm biennaali ajaks rihitud esiettekanded.

Aperghise “Entre chien et loup” (“Koera ja hundi vahel”)

Viimasel ajal üha enam Prantsusmaal populaarsust kogunud helilooja põhjendab pealkirja järgmiselt: “Koera ja hundi vahel, loojangutunnul, hetkel, mil enam ei teata, kes on kes, see hetk ähmastab piiri inimese ja fiiguuri, joonise ja meloodia, värvi ja kontrapunkti, varju ja peegelduse, silma ja objekti vahel. Siis etendus algabki.”

Tõepoolest, miniooperi ise lavastanud autor tundub huvituvat seostest ja ambivalentsusest värvide, helide ja kujundite vahel. Mingil hetkel on lava nagu labor – meditsiinikabineti klaasist mööbliesemel, mis meenutas proviisorit, tilgutab näitleja läbipaistvasse veeklaasi põhivärve ning deklameerib katkendeid Leonardo da Vincist ning Goethe värviopetusest. Kogu tegevust

filmitakse kaameraga pööratud rakursi all ning projitseeritakse ekraanile. Võis märgata, et kaamera oli biennaali armastatud meediavahend! Kaameraga manipuleerimist kasutas ka Sphota oma etenduses “Antigone Orchestra”, kus kaamera esindas Antigone hukatud venna Polyneikese hinge ning tegeles publikule tegelase surma üksikasjade paljastamisega.

Aperghise ooper ei pretendeeri tõsidusele, palju on naljakaid seoseid ja äratundmishetki. Kogu koosseis piirdub soprani (**Donatienne Michel-Dansac**), viie näitleva muusiku (**Ensemble Si.c**) ja näitlejaga (**Pierre Clarard**) ning ei kesta üle tunni. Pean märkima, et minu jaoks oli üks tegelestest ka erepunane kleit, mida naisperskusioonist pärast soolot piimamannergutel veetoobris üles alla solgutas – esimesel korral hääletult, järgnevalt juba raskelt, nii et tilkus ja nirises. Riidepuu ja nõõri abil toimiv täisväärtuslik heli- ja rütmiinstrument tõmma-

ti lõpukummarduse ajal kõiega üles lae alla nirisema.

Ambrosini "Il canto della pelle"

Sellist koomiliste sugemetega multimeedia-oooperit võikski biennaali raames oodata. Suurejooneline itaalia, prantsuse, saksa, šveitsi ja kreeka artistide koostööprojekt. Riiklik tellimus **Ensemble Orchestral Contemporaini** tarbeks, dirigent **Stefano Celeghin** ning üks sopranitest, **Sonia Visentin** on pärit autori sünnimaalt, lavastaja **Peter Beat Wyrsh** Šveitsist, valguskunstnik **Herbert Cybulska** ning videokunstnik **Thomas Krol** Saksamaalt. Teise sopranina sãras kodumaal ja eelkõige Itaalias ilma teinud **Anni Varville**. Teised esinejad: tenor **Philippe Do** (Prantsusmaa), bariton-bass **Claude Darbellay** (Šveits), näitlejanna **Anna Schmutz-Lacroix** (Prantsusmaa), koreograafia, tants **Aodis Foniadakis** (Kreeka) ja **Johana Lemarchand, Helene Bianco** (Prantsusmaa), kostüümid **Evelyn Straulino** (Saksamaa).

"Keha tõde paljastab universumi tõe" (William Blake). Ooper vaatleb seksi läbi selle prisma erinevatest vaatenurkadest, käsitleb seda universumit kooshoidva jõu ja viitaalenergiana, "mis toodab lakkamatult elu (nii inimkonnas kui mateerias), esimese ja viimase päeva vahel. Pluss-miinus, *yin-yang*" (Claudio Ambrosini). Teos alustab teema vaatlust loodusest, mis on alati positiivne ja täis fantaasiat; seejärel läbib kultuuri, religiooni (tantra), teaduse, meelelahutuse, mütoлогия, jõudes lõpuks kunsti, kus teoste loominguiline jõud ning omapära seostuvad looduse ja loovusega. Neli lauljat, näitleja ja tantsija kehastavad erinevaid rolle. Tegelasel hulgas on näiteks hr Aeg, pr Loodus, prints Eros, Vulvonaut, pornostaar Béatrice, senjoriina Rakk, alkeemik Suurpotents, tema assistent Potentsike, Pesukolleksionäär jt. Ooperi keskosas käsitletakse ühiskonna teemat, kus seksist saab kaup, kus kõik on müüdav. Selle tarbeks on ette nähtud kuulmis-teatriga labürint, kuhu publik siseneb kahes jaos. Ooperimajade, ka Lyoni ooperimaja amfiteatri jaoks on loodud ilma labürintida variant. Mõlemas versioonis kuuleb publik läbiöögi ülestunnistusi ja anonüümseid pihimusi, sealhulgas seksifantaasid ja sõnaregise sõjaväe seksiorjade vägistamiskatseid. Ooper on alla kahekümneteistkümnenda sajandi keelatud. Teema on karm, vange, ooperimees. Selle õppedes nimnevad paljud seksiteemast ülekuulastist. Ometi ei ületa ooper süüaluse piiri. Ambrosini võime teemat kirjutada kultuurinõuaga, loovata on meeldiva-

Lyoni ooperimaja nägi seestpoolt välja kohati nagu põrgu eeskoda, mida ilmestab mustades ja punastes toonides interjäär ja taevasse pürgivad ulmelised klaasliftid.

FOTO DIANA KIIVIT

ne. Tutvustusest kavalehel jäi silma autori lause: "Tantra järgi on templi püstitamiseks vaid kaks täiuslikku asukohta – saarel või kohas, kus jõed ühinevad. Saatus – või Eros? on tahtnud, et see ooper oleks kirjutatud minu kodulinnas Veneetsias ning ette kantud Lyonis, kus kohtuvad Saône ja Rhône."

Dusapini "Faustus, la dernière nuit" ("Faust, viimane öö")

Ooper ühes öös ja üheteistkümnemes numbris. Autor alustas ooperi visandeid juba 1990. aastate algul. Kui 2002. aastal tulid **Berliini Staatsoperi** ja **Lyoni Rahvusooperi** tellimused, oli tal võimalik oma plaan ellu viia. Libreto koostaja on autor ise, lähtudes **Marlowe "Doktor Faustusest"** (1588). Ooper on inglise keeles, autori sõnul sellepärast, et enamik aluseks olnud kirjandust on ingliskeelne. Peategelasteks on **Faustus** (bariton), **Mephistopheles** (bariton-bass), **Sly** (tenor). **Togod** (koloratuursopran). Lavakunustus on barokk – must-valge lava, kogu tegevustik toimub inglisklassikal modernse disainiga valgel kella silberplaadil, millel on meelised seinad. Faustus, Mephistopheles, Togod ja Sly sarnanevad üksteisega. Koit on raske, need üksteisest nende tundedate maitsosoonidoga, eade ja valkaste külaspeede tõrju eristada.

gi. Togod on omaette tegelane, šikk ja stiilne kõrvalseisja, kes kunagi närvi ei lähe. Autor käsitleb teda võrdselt Jumala ja Saatanana. Naljaka kokkusattumusena algavad prantsuse keeles mõlemad nimetused sama tähega, *dieu* ja *diable*. Kuni esimeste liigutusteni on kahtlus, kas pime ingel pole mitte hoolelt kellaseierile visatud valge narts. Räsitud valgete tiibadega tegelast kehastab imekleenike koloratuursopran. Ingel kannab endal kogu maise ja taevase maailma koormat, tal on ülevaade kõigest, sealhulgas asjust, mida ta ei näe. Aeg-ajalt ta ärkab ja laulab: "You must be born again!" ("Sa pead sündima uuesti!") Kahtlemata on see mõeldud Faustusele. Võib aimata, et sellele viimasele ööle ei järgne midagi, et aeg lakkab olemast. Semulik Faustus pinnib Mephistophelest küsimustega: "Ütle, Meff, kes on maailma looja?", "Mitu galaktikat on kuu taga?" Faustus on üleolev, arrogantne, suurustlev. Autor ei varjagi, et tema poolehoid kuulub pigem Mephistophelesele, kes ei keeruta ja ei varja oma püüdlusi. Faustust haarab aeg-ajalt hirm ja paanika olematuse ees, oma ego kaduvuse ees, kui peaks selguma, et viimasele ööle ei järgne enam midagi. Tegevus toimub ühe öö vältel. Koitu Faustus ei näe.

Ooperis toimuvat iseloomustab minu meelest hästi dialoog Marlowe "Faustus" neljandast stseenist. Mephistopheles pihib Faustusele, et on neetud. Seejärel imestab Faustus, kuidas saab Mephistopheles olla seal temaga, väljaspool põrgut. Mephistopheles vastab: "Sest põrgu on siin, ma pole sellest väljunud." Ooperis viidatakse sellele asjaolule koomilise episoodiga, kus Faustus leiab kella seieriaugust tohutu kaubamajakoti õhukonditsioneeriga.

Ooperit hõlmavad teoloogilised arutlused heast ja halvast, paradiisist ja põrgust. Aga kui paradiisi ja põrgut polegi, kui nad asuvad samas ajas ja ruumis? Nagu austria kunstniku Escheri graafilisel töö, kus mustrit ühtepidi vaadates on ringis inglid, teistpidi vaadates moodustuvad nende vahel kuradid. Mis siis, kui paradiis ja põrgu asuvad indiviidis endas ja keegi teine ei saa teda peale tema enese aidata? Võib-olla valitsevad hinged ise end ümbritsevate jõudude keskel, tehes valikuid.

Viimane tund. Faust ja Tosca Berliini ooperilaval

JÜRI REINVERE

helilooja

Giacomo Puccini "Tosca"
lavastaja: Boleslaw Barlog
osades: Violeta Urmana, Walter Fraccaro,
Juan Pons
esietendus: 13.4.1969
Deutsche Oper, Berliin

Pascal Dusapin "Faust, viimane öö"
lavastaja: Peter Mussbach
osades: Georg Nigl, Hanno Müller-
Brachmann, Caroline Stein
esietendus: 21.1.2006
Staatsoper Unter den Linden, Berliin

Pikk, pikk päikesetõus, valelootustest hoolimata hukatakse Tosca armastatu varavalges. Tosca hukutab end hetke pärast teda, ikka veel pole päris valge.

Faust langeb viimasesse hukkamõistu varem, südaõöl, saades kõigemõistjaks, samal ajal kui Tosca ja Cavaradossi veel täidavad end kujutelmadega lootusest.

Pimeduses on lootus, Fausti õine teadmine on alles lootusetu hukkamõistu algus.

Dusapini tunniajane ooper kirjeldab viimast lehekülge Fausti loost, järgides pigem Marlowëd kui Goethet: Faust on langenud pikkadesse filosoofilistesse mõttesüvistesse, ümberringi kohutavad varjud, ikka veel lõplikku needust saamata. Puccini Tosca on aga lootust kandev naine, ohverdav ja andeksandev, lihtne nagu Köleri maal, jõuline, murdumise äärel ja ületrumbatud.

Teadmine ja teadmise suunas liikumine mööda peaaegu et planetaarset ringvoolu on Fausti jõu allikas. Ükskõik mis hinnaga; müües oma hinge, oma puhtust, oma kordumatust – kui ainult saaks kõige teadjaks, kõike mõistvaks. Tosca käitub täpselt vastupidi: tegutseb, et säilitada kõik, oma puhtus, oma kordumatus, ainult et mitte näha. Mitte näha mängurite lõpmatusse. Nii üks kui teine saatus ei hoia neid eemale ohvritest, kaitse-

reaktsioonidest, et hävitada üks, et leida teine. Koor on erinev, tuum on sama.

Mõlemas ooperis domineerivad klassikalise ooperilavastuse põhimõtted: lihtsus, kujundite selgus ning domineerivus, dramaatilise jõu hästi doseeritud liialdamine. Samas – konarustele pole ruumi väiksematki millimeetrit, eriti kui laval on etendus aastast 1969. Äärmine perfektsus, äärmine. Ja mitte kusagil liialdamist.

Samas: Puccini väga pealetükkiv kirjutusviis, teades intuiitiivselt nagu itaallane kunagi, mida inimene ihaldab ja mida mitte. Millest unistab ja mida vajab, et ta ooperikangelase ja iseenda unistused üheks kokku põimiks ning hakkaks kaasa kannatama, nii nagu ooperit kirjutav helilooja on muutunud ise kannatavaks naiseks. Nii palju annab Puccini mängu, liikudes kogu aeg piiri peal, tohutu ilu ja odavate kulisside lävel ja viies pika isikliku teekonna lõpuks kõik kenasti, peaaegu nuttes koju.

Ka Dusapin teab, mis mõjub, kuid ei anna seda kergesti, nii nagu ei anna Mephistopheles midagi niisama. Dusapin pole mitte vähem intuiitiivne helilooja, kuid tema lähtekoht on tohutult intellektuaalsem kui Puccinil. Seal, kus Dusapin tahab ühe tunni jooksul muuta kõike laval toimuvat üheks suureks valgustatuse tajumiseks, pimedas, kellade tiksudes viimast tundi, pole Puccinil muud kui mõjutada otseselt saalisolijate tundeid: empaatiat, andeksandmise kergust, armastuse kindlust. Ja ühte imeliselt ilusat tundi enne päikesetõusu, mil toimub kõige ilusam: surm. Dusapini teos kulmineerub karjatuses: Faust taipab, et kõige taga polegi midagi. Lambid kustuvad: surm.

Tosca äärmiselt raske, tihenev ja teisest vaatuses alates üha rästikulisemaks muutuv kaelamurdvate numbrite ring. Dusapin on juba algusest peale võimatult raske, nii raske,

et kellade sisse kaduvate ja kelladest ilmuvate figuuride maailm muutub seda lihtsamaks, seda kergemaks, et kui lõpuks on järel ainult mõned akordide järgnevused, siis jagunevad needki tähelepanu jääkosa vahel.

Ooperil on raske laskuda sügava draamateose tasandile. Puccini seda ei püüagi, Dusapin haarab väljakutsest modernse helilooja kombel kinni, ja takerdub samasse ämblikuvõrku nagu tema Faustki. Asjadel on oht muutuda teadvuse edevuseks, seepärast lasevad nad mõlemad muusika seesmise viimistluse niivõrd päris korralikult madalamale. Puccini teeb seda kergemakoelise muusikaga, mil-

Fausti viimase hetke kellamaailm.
Kummalised varjukujud ilmuvad ja kaovad.
Kas kõige taga peitub sügavam mõte või
tühjus?

FOTO RUTH WALZ STAATSOPER UNTER DEN LINDENI
PRESSIARHIIV

leks tema võimed alust annaksid, Dusapin kitsi harmooniaga. Muusika sisaldab endas juba nii palju afekti, et kui seda veel koor-matakse lavalt liiga suurte mõtetega, võib õhuke piir mõistmise ja talutavuse vahel re-beneda ja publikust saada teosele samasugu-sed mõrtsukad nagu Tosca Scarpiale.

*

Sellepärast ongi viimasel tunnil ainukene mõistmine intuiitiivne: sõnatu, tegelikult tea-des, kuid teadvustamata jättes.

Tosca ei suuda ega tahagi Scarpia lõ-puni mõista: see oleks talle lihtsalt taluma-tu, võõras ja ebaomane. Muutuda Scarpia mõistjaks tähendaks talle midagi umbes sa-

masugust nagu muutuda temasarnaseks. Faust on selle hinna maksnud ja katsub hak-kama saada järellainetusega. Tosca muutub lihtsaks, armastavaks, soojaks ja lootvaks naiseks. Kes sooritab roima.

*

Tegelikult teavad nad kõik kõike juba algu-sest peale ette. Ja siiski, siiski...

Prantsuse helilooja **Pascal Dusapin** (1955) on pärit Nancyst. Ta on õppi-nud Sorbonne'i ülikoolis kunsti ja es-teetikat. Aastatel 1974–1978 külastas ta lannis Xenakise loominguseminare, ke-da peab oma põhiliseks õpetajaks ja ees-kujuks. Dusapin on osalenud ka Franco Donatoni kursustel. Kaalukas osa te-ma loomingust kuulub lavamuusikale. Pascal Dusapini uusim ooper "Faustus, la dernière nuit" valmis 2006. aastal, esi-ettekanne toimus 21. jaanuaril Berliinis Staatsoper Unter den Lindenis.

“Dirigent peab inspireerima!”

Intervjuu Mikk Murdveega

Sündinud 20. 03. 1980. Õppinud Tallinna Muusikakeskkoolis viiulit (1986-1998 Niina Murdvee ja Harald Aasa õpilasena), EMTAs (1998-1999) ja Sibelius Akadeemias (alates 1999. aastast Mari Tampere-Bezrodny juures). Alates 2002. aastast õpib ka Sibelius Akadeemia dirigeerimisklassis, õppejõududeks Leif Segerstam, Atso Almila, Jorma Panula, Hannu Lintu jt. Dirigeerinud Sibelius Akadeemia SOD, Seinäjoki, Lappeenranta ja Haapsalu linnaorkestreid, Pori Sinfonietta, Uusinta Chamber Ensemble'it, üle-eestilist noorte SOD jt, samuti mitmeid projektorkestreid. Jorma Panula ja Leif Segerstami meistriklassides dirigeerinud ka ERSO't ja Soome Raadio SOD. Edukalt osa võtnud rahvusvahelistest viiuli- ning kammermuusikakonkurssidest, tulles preemiakohtadele. Esinenud ERSO, Tallinna Kammerorkestri, Sibelius Akadeemia SO ja EMTA SO solistina. On olnud kontsertmeister Sibelius Akadeemia SOs, EMTA SOs, Lappeenranta ja Seinäjoki Linnaorkestri juures, samuti Kymi Sinfoniettas. Trio Fratres koosseisus on kontserdid viinud Põhjamaadesse, Kanadasse, Itaaliasse.

Mikk Murdvee on kahel korral olnud dirigendi assistent Tampere Ooperis: Verdi “Othello” (dirigent Eri Klas, 2005) ja Donizetti “Armujooji” (dirigent Andris Nelsons, 2006) ettevalmistamisel. Sügisel Poris esietenduv Lohéari “Löbus lesk” on noore dirigendi esimene iseseisvalt ettevalmistatud lavateos.

Kuidas sulle dirigeerimise mõte tuli?

Eks see tasapisi sündis. Kui astusin 1999. aastal Sibelius Akadeemiasse viiuli erialale, siis mängisin kolm aastat niinimetatud kapubänd'is ehk dirigeerimisklassi harjutusorkestris. Õppetööd pealt vaadates hakkas dirigeerimine mulle üha rohkem ja rohkem huvi pakkuma. Akadeemia õppejõul Atso Almilal on oma “liivakast”, kuhu saab selles osalejatest moodustatava ansambli juhatamist proovima tulla ükskõik millisel erialalt ja mõne aja pärast hakkasin ka mina seal käima. 2002. aastal läksin dirigeerimisosakonna sisseastumiseksamitele ja saingi sisse. Tallinna Muusikakeskkoolist saadud tugev teadmiste pagas ja teooriapõhi aitasid palju.

Meie põhiõppejõud on professor Leif Segerstam, kes annab umbes pool tundi, ülejäänud täidavad külalisõppejõud. Hindan Sibelius Akadeemia dirigeerimisõpet väga kõrgelt, seal on igalt inimeselt midagi õppida. Mõne nädala jooksul on võimalik saada mõjutusi täiesti erinevatelt isiksustelt ja mitmesugust tagasisidet kas või ühtede ja samade lugude kohta.

Mida on sulle andnud Leif Segerstam?

Vaevalt et temast on võimalik mingit kompaktselt pilti saada. Ta on ainulaadne, väga ekstravagantne, ääretult andekas inimene, kellele kõik asjad on väga lihtsad. Tahaks ka ise kunagi selleni jõuda. Leif õpetab filigraanset paremat kätt. Tema kontseptsiooni kohaselt näitab parem käsi takti ja karakterit ning vasak käsi annab kõike muud juurde. Leifilt saab palju inspiratsiooni, kuidas terviklikku nägemust kogu oma olemusega edasi anda, kuidas olla helilooja saadik, luua laval muusikat iga kord uuesti ja olla seejuures loomulik.

Mind vaimustab, et oma parimatel hetkedel suudab ta inimese viia katarsiseni.

Jah, see võime on Leifile looduse poolt kaasa antud. Lisaks sellele on ta avatud uutele, isegi täiesti hullumeelsetele ideedele. See on ka mõistetav – ta on 62-aastane, põhirepertuaari mitmeid kordi läbi käinud, ja kärsitu inimesena otsib pidevalt uusi vaatepunkte.

Mis võlub sind dirigendi ametis?

Võimalus rakendada oma kontseptsiooni tervikus, viuldajana on selles mõttes võimalused siiski mingil määral piiratud.

Millised omadused peaksid olema heal dirigendil?

Sel teemal on kirjutatud raamatuid, paari sõnaga vastamine ei ole ammendav. Üks meie hea perekonnatuttav, kellel on pikaajaline orkestritöö kogemus, jagab dirigendid kolme kategooriasse: ühed, kes segavad, teised, kes ei sega, ja kolmandad, kes innustavad ja inspireerivad. Dirigendil peab olema, mida anda, siis on muusikutele talle ka vastu anda. Ta peab inspireerima!

Heal dirigendil peab olema korralik kä-

sitöö, ta peab valdama tehnilisi vahendeid ja teadma kindlalt, mida tahab – nägemus peab olema. Isegi kui ta tahab orkestrandi maitsele mittevastavaid asju, on see mängijale vastuvõetavam kui ebakindlus. Olude sunnil võib teatud piires teha kompromisse, aga ka need peavad olema tehtud sihikindlalt.

Mida on andnud töö Tampere Ooperis?

Tampere orkester on Soome kõige suurem orkester väljaspool Helsingit, noor dirigent sellise ette tihti ei satu. Mõlemal aastal on ooperis olnud väga head solistid, suurepärase tunne on töötada koos inimestega, kellel on nii palju kogemusi. Näiteks eelmisel aastal Othello osa laulnud Sergei Naidal oli see juba kümnes lavastus, rääkimata Jorma Hynninenist ja Camilla Nylundist või sel aastal suurepäraselt Adina osa laulnud Inga Kalnast. Sellisel tasemel muusikutega koosolemine on meeletult palju andnud. Tampere Ooperis olen õppinud palju selliseid asju, mida ei saa kaasa ühestki koolipingist.

Tundub, et orkester on sind omaks tunnistanud, nende poolehoiu võitmine ei ole teatavasti lihtne.

Jah, ma ei kurda, on olnud raskemaid olukordi. Orkestri psühholoogia on väga keeruline asi ja mõnikord ei ole probleemide põhjus ei orkestris ega dirigendis, vaid hoopis mingites muudes, tihti muusikavälistes asjaoludes. Hiljuti paluti mul proovi teha ühe linnaorkestriga, kellel olid eelmistel päevadel olnud suure kavaga rasked kontserdid. Proovi tulles olid orkestrandid nii väsinud, et väga raske oli neid millekski innustada. Aga see oli muidugi erand, üldiselt suhtutakse Soome orkestrites noortesse dirigentidesse toetavalt. Ilmselt mõjutab tugevalt Panula klassi edu maailmas, samuti see, et mitmed orkestrimuusikud on oma õpingute ajal kapubänd'is mänginud ja teavad, kui tähtis oli see, et praegustele maailmakuulsatele soome dirigentidele Salonenile, Sarastele, Oramole ja teistele anti omal ajal esimene, teine ja vajaduse korral ka kolmas võimalus.

Millised heliloojad on sulle hingelähedased?

Mitmed. Sibeliuse puhul tunnen enast hästi, olen akadeemias õppides tema lugusid palju mänginud ja juhatanud. Brahms on lähedane. Eesti muusika klassikast Eller, Sumera ja Tubin. Vene muusikast Tšaikovski, Prokofjev ja Šostakoviš. Palju olen mänginud Mihkel Keremi lugusid, nii viuldajana kui ka Nelja Korruse Kvarteti koosseisus.

Tänapäeval ei võeta enam naljalt jutule, kui sa pole mõne rahvusvahelise konkursi laureaat. Kas on plaanis ka mõni võistlus ette võtta?

On küll, kevadel isegi saatsin dokumendid ja video ühele konkursile Hispaanias ja sain ka osalemiskutse, aga ei suutnud leida aega ettevalmistamiseks – samale ajale langes salvestus Eesti Raadiole ja mitu kontserti. Sügisel on tulemas mitu huvitavat konkursi, paarile neist jääb töökohustuste tõttu minemata, aga ühele-kahele loodan jõuda. Hetkel tundub, et tööd on piisavalt ka ilma nendeta. Lõppkokkuvõttes loeb siiski ka töökogemus, mitte ainult konkursivõit.

Kas kavatsed tulevikus mõlemale erialale truuks jääda?

Praegu tundub küll, et see õnnestub. Märtsi lõpul juhatasin Sibeliuse Akadeemia sümfooniaorkestrit, mis oli ühtlasi esimene pool mu lõpueksamist. Siis tulid kontserdid Eestis ja Soomes koos abikaasa, pianist Anna-Mari Murdveega ja Nelja Korruse Kvartetiga. Suve jooksul salvestan Eesti Raadiole Ellerit, samuti Mihkel Keremi Sooloviulisonaadi ja Teise viulisonaadi koos Sten Lassmanniga. Suvel on tulemas kontserdid dirigendina Haapsalu "Viulimängudel", samuti Heinolas, kus toimub igasuvine rahvusvahelise noorteorkestri sessioon ELi projekti raames. Ja sügisel on Poris tulemas "Löbus lesk", mis on minu esimene iseseisvalt ette valmistatud lavateos.

Kuidas tunnetad sidet oma vanaisa Vladimir Alumäega?

Olen vanaisa ainult video pealt näinud, ta suri aasta enne minu sündimist. Minu ema Niina Murdvee märkustega noodid ja raamatud on seda hinge edasi andnud. Viimaste nädalate jooksul olen päris palju vanaisa peale mõelnud, kuna olen harjutanud Elleri "Avarusi", mida kuulasin plaadilt vanaisa esituses juba põlvepikkuse poisina. See on väga vastutusrikas side.

Küsinud ja üles kirjutanud **Reet Marttila**

Mikk Murdvee Tampere-talos enne "Armujooji" proovi.
FOTOD JUHA MARTTILA

Mozart Tartus: mis tegi uskumatu tõepäraseks?

LIINA FJUK
muusikateadlane

Kultuurileht Sirp avaldas selle aasta 27. jaanuaril artikli "Veel üks Mozart". Artiklis väidetakse, et Jean-Pierre Pottier on pidanud Prantsuse Instituudis ettekande, milles kõnelnud kolmest Wolfgang Amadeus Mozarti kirjast, mis Prantsuse Akadeemia raamatukogust hiljuti välja tulid. Kirjadest ilmenud tõsiasi, et Mozart viibinud juhuslikult nädal aega 1778. aastal Tartus, ja enam veel, sigitanud siin ka poja ühele kohalikule kaupmehetüttele. Ettekande on Sirbile tõlkinud Maret Tamm.

See hämmastav ja uskumatu lugu oli esitatud nii, et lehelugejal ei tekkinud tahtmist seda väljamõeldiseks pidada. Tõesti mõtlesin (ja lootsin), et see võib tõsi olla, et Mozart viibis Tartus. Kuid kui helistasin Sirpi ja küsisin, kes selle loo toimetamisega tegeles, sain vastuseks, et loo autor on Mart Kivastik. (Sirbi sekretär, kellega telefonitsi vestlesin, rääkis mulle Kivastiku autorluse välja kogemata – kui ta minu küsimuse peale läks toimetusest vastust küsima, arvati, et ta tahab teada, kellele honorar maksta.) Artiklisse oli tegelikult küll sisse kodeeritud, et lugeja saaks aru, et tegu on naljaga: nimelt pidi arutlusest tasapisi välja kooruma Mozarti järeltulija nimi – Alexander Müller. Tartus elab ja tegutseb omanäoline ja legendaarne bluusimees Aleksander Müller ehk Mülleri Sass, ere isiksus. Kui ma viimaks taipasin, kuhu artikkel oli sihitud – et Mülleri Sass võiks olla Mozarti järeltulija –, siis naersin kohe mitu minutit järjest.

Tähelepanu äratamise võtted

Sirbi lugeja tähelepanu püütakse hoopis teiste vahenditega kui muusajakirjanduses. Esitatakse puhast teksti, nii et sõnad ise pääseksid

MOZART
Silverstiftteckning av Dora Stock

võimalikult segamatult mõju-
le. Teksti sisust ei ole üksikuid
markantsemaid lauseid esi-
le tõstetud. Lisatud pole vahe-
pealkirju (mis teistes ajalehte-
des võivad tihtipeale olla üsna
vägivaldsed ja teksti sisule mit-
te vastavad).

Artiklile "Veel üks Mozart"
on lisatud aga kujundusele-
ment: foto praktiliselt loeta-
matust vanaaegsest käsikirjast.
Lisaks pealkirjale paistab silma
alapealkiri "Jean-Pierre Pottier"
ettekande Prantsuse Instituudis
5. detsembril 2005" ning all
rasvaselt trükitult tõlkija nimi:
Maret Tamm.

Kogu ajalehe üldises kon-
tekstis on aga artikkel esile tõs-
tetud sellega, et ta on viimane
artikkel viimasel leheküljel.

Kultuurilehe lugeja tõenäo-
liselt teab, kes on Maret Tamm.
Nii ka mina, lugedes lehte poo-
liku tähelepanuga, vaatasin,
et teksti on tõlkinud Maret
Tamm, kes on tuntud kui mit-
mete ajaloo- ja sotsiaalteadus-
like tõlgete väljaandja, väärikas
ajaloolane. Sellele järgnes au-
tomaatne järeldus, et küllap pi-
di olema mingi eriline põhjus,
et ta selle kõne ära tõlkis ja siin
esitas, pealegi veel viimasel le-
heküljel.

Samas, teisest küljest häirisid, kuid panid ka artiklit lugema, mõ-
ned vastamata küsimused, mis tekkisid seoses alapealkirja ja foto-
ga. Foto all ei olnud viidet, millega on tegu. Samuti polnud selge, kes
on see kõne autor Jean-Pierre Pottier. Üks küsimus oli ka see, et mis
ja milleks seal Prantsuse Instituudis siis 5. detsembril üldse toimus.
Vastuseid ootas artikkelist.

Viidati asutusele: Prantsuse Instituudile. Tartus on Descartes'i
lütseumi juures Prantsuse Instituut tõepoolest olemas, kuid selle te-
gevus ei ole suurt kajastamist leidnud. Artiklit lugesin hämaras ette-

kujutuses, et kõne on peetud tähtsas prantsuse kultuuriasutuses.

Kui vaadata ajalehe Sirp koduleheküljel 27. jaanuari väljaande sisukorda, siis paistab silma, et muusikateemalistest artiklitest on seda artiklit kõige rohkem kordi avatud. 27. jaanuaril sai Mozarti sünnist täis 250 aastat ja lehes oli ka teisi Mozarti-teemalisi artikleid. Teised Mozartile pühendatud artiklid said vaevalt poole nii palju lugejaid. Artikli "Veel üks Mozart" suur lugejate arv ei tulnud ilmselt ei provotseerivast pealkirjast ega rubriigist. Suurema lugejahuvi põhjuseks nimetatud artikli vastu on ilmselt see, et need, kes on artikli läbi lugenud, on rääkinud sellesse kodeeritud uudisest (et Mozart viibis Tartus ja sai siin ka poja) ka teistele, kes on seda siis omakorda lugema asunud. Ka mina jõudsin ühe päeva jooksul arutada seda artiklit kümnekonna inimesega. Nii et artikkel tekitas kõneainet suhtlemisvõrgustikes. Oluliseks kõneaineks kujunemisel aitasid siin kaasa teema geograafiline lähedus, seotus Tartuga, aktuaalsus – Mozart oli neil päevil üldse kõneaineks – ja ühiskondlik olulisus: kui suurmees käinuks Eestis, oleks see paljudele tähendusriikas.

Tähelepanu säilitamise võtted

Artikkel on kirjutatud voolavas kõnelises stiilis, milles on hüüdlauseid, küsimusi, piltlikku kirjeldust, arutelu ja hinnangulisust – esitus on konfliktne ja personaalne. Seetõttu on hea lugeda – narratiiv rullub tasapisi lahti ja muutub järjest huvitavamaks, nagu kriminaalromaanis või muinasjutus.

Lugeses subjektiivseid hinnanguid, mida kõne sisaldas, lihtsalt küll imestasin: kas prantslased siis ikka tõesti enesekesksust nii selgelt väljendavad? Samas oli huvitav just neid hinnanguid mõttes kritiseerida. Kuid kuna süžee muutus tasapisi nii põnevaks, kadus huvi prantslaste kritiseerimise vastu ja lugesin ahnelt iga järgmist rida.

Muud manipuleerimisvõtted

Väga oskuslikult oli uus ja sensatsiooniline väljamõeldud materjal mähitud juba teada olevate faktide võrgustikku. Terve esimese veeru esitab kõne üldteada olevaid fakte. Veidi kummalisena tundus küll lause, et "järgmise helilooja sündi tuli oodata neliteist aastat". Niimoodi ei saa kindlasti väita ajaloolane, see on väga klišeelik lähenemine muusikaloole. Siin oli kasutatud võtet, et autor pani oma mõttet teise inimese suhu – ja nii sai mõndagi segast kirjutatud võõrapärasuse arvele, kujunes nn sädelev umbmäärasus. Niisiis, algul esitatakse küllalt tuntud ja aksepteeritud fakte ja kui artikli teises kolmandikus jõutakse "uute" faktideni, siis on lugeja tüdinud käimast tuntud rada ja on varmselt valmis uskuma mida iganes, et vaid igavusest pääseda – on kujunenud valmisolek uudiseks. Ja lugeja ei pea pettuma, esitatakse nn enesekindel väide: "Ometi leidsime me kolm Mozarti kirja!"

Artiklis järgneb põnev ja käänuline arutus selle kohta, mida Mozartist leitud kirjade kaudu teada võib saada. Üles on see ehitatud niimoodi, nagu ajaloolane fantaseeriks oma allikmaterjalidele toetudes, samal ajal endale aru andes, et tegemist on oletustega. Kasutatud on demagoogiavõtet paigutada tõde ja vale vaheldumisi: "Kõik eelne on vaid oletus. Teada on, et Peterburi Mozart ei jõudnud [...] kuid Mozart oli millegipärast sunnitud nädalaks Tartusse jääma." Aus kahtlus on kõrvuti asetatud sulaselge valega. Kahtlemine mõnedes faktides tekitab lugejas mulje, et kirjutaja on kriitiline ja tema poolt faktidena esitatul on seepärast suurem tõeväärtus.

Siin võib ka näha lugeja ootusega manipuleerimist – loomulikult soovivad praegused ja endised tartlased (ja kultuuriajakirjanduse lugejate hulgas on tartlastel märgatav osa), et Mozart oleks käinud Tartus. Teatri- ja Muusikamuuseumi muusikaosakonna juhataja Alo

Pöldmäe rääkis mulle, et lätlased olevat uhked selle üle, et Beethoven oli välja jõudnud kusagile Läti piiri äärde, aga kui leiaks kinnitust, et Mozart käis Tartus, oleks see muidugi fantastiline.

Uudis Mozarti viibimisest Tartus kõlas kokku ühe varasema uudisega: nimelt eelmise aasta suvel leidsid arheoloogid Tartust töökorras 14. sajandi plokifloodi, mis oli erakordne leid. Niisiis sai lugeja peas hakata kujunema teatav müüt-uudis: midagi ajalooliselt olulist juhtus just Tartus, selle vastu tuntakse huvi kogu Euroopas, teemaga on kursis tuntud teadlased.

Artikkel mõjus tõetruuna ka sellepärast, et järelduste tegemine oli jäetud justkui ikkagi lugeja hooleks – arvestades haritud lugejaga. See oli külgrunnak, mitte otserunnak. Kui artikkel oleks uudise vormis kohe algul teatanud, et ajaloolased leidsid Pariisist dokumendid, mille alusel võib väita, et Mozart on viibinud Tartus, oleks avalikkuse tähelepanu liikunud kiiresti faktide kontrollitavusele ning väide avalikult ümber lükatud. Kuid praegu esitati uudis võõramaalase kaudu väheleotava ajalehe viimasel küljel. Jäi mulje, et suur uudis pole lihtsalt kultuuriringkonnast veel laiema avalikkuse ette jõudnud.

Aga Mülleri Sass on nüüdsest peale ikkagi Tartu Mozart.

Viidatud artiklid:

1. "Veel üks Mozart". Sirp 27.01.2006.
<http://www.sirp.ee/arhiiv.php?task=viewNumber&year=2006&month=01&day=27#>
2. Jüri Saar. "Arheoloogi aasta uhkeim leid oli keskaegne floot". Postimees 11. 01. 2006.
<http://www.postimees.ee/110106/esileht/siseuudised/188400.php>

TULE ELLERI-KOOLI ÕPPIMA!

Erialad:
klaver
orel
keelpillid
klassikaline kitarr
puhkpillid
löökpillid
akordion
klassikaline laul
koorijuhtimine
kompositsioon/muusikateooria

Pop-jazzmuusika erialad:
klaver
kitarr
laul
puhkpillid
löökpillid

Ootame põhikooli ja gümnaasiumi lopetanuid

Konsultatsioonid 26.06.06 alates kella 11
Vastuvõtteksamid 27.06. - 28.06.06

Heino Elleri
nimeline
Tartu
Muusikakool

INFO

www.fmk.ee

Luulet heliloojalt heliloojaist

ALO PÖLDMÄE

TMMi muusikaosakonna juhataja

Kaks aastat järjest, 2005. ja 2006. aastal on helilooja Olev Sau sulest ilmunud kogumikud luuletustega eesti heliloojaist nimetuse all "Ei saa mitte vaiki olla". Need on välja antud Eesti Kultuurkapitali toel kirjastusühistu "Teadus" trükikojas. Esimene sisaldab 22 luuleportreed eesti vanema põlvkonna heliloojaist alates Martin Körberist, Karl August Hermannist ja Johannes Kappelist ning lõpetades Enn Võrgu, Gustav Ernesaksa ja Villem Kapiga. Teises kogumikus on 31 luuletust alates August Topmanist ja Peeter Sūdast ning lõpetades Kuldar Singi ja Tarmo Lepikuga.

Autor märgib eessõnas: "Armas lugeja, Sinu ees on tükike eesti kultuuri ajalugu ja sellisena, luulevormis, pole Sa seda veel näinud. See on minupoolne tagasihoidlik austus ja lugupidamine mõõdnud ajastu ja inimeste vastu, kes elasid ning lõid oma andekuse ja töökusega meie muusika kultuuri."

Huvitava lähenemisnurgaga luuletused äratavad tähelepanu ainuüksi juba sellepärast, et neid on raske mingisse žanrisse liigitada. Nende olemus on kui ekstrakt heliloojaist läbi nende loomingu olulisemate teoste nime.

Alo Põldmäe: Kuidas juhtus, et hakkasid luuletama?

Olev Sau: See sai alguse seoses luuletaja Aleksander Suumaniga 2004. aastal, kelle tekstidele olen kirjutanud palju koorilaule. Ühe tema luuletuse tekst on selline: "Pronksist põllu ja vaskse heinamaa vahel jookseb hõbedane jõgi." Pärast Suumani surma küsisin oma mõtteis nii: "Oled sa leidnud oma tõe, pronksist põllu ja hõbedase jõe?" Siit hakkaski kõik peale. Järgnes luuletus Eduard Tubinast, see seostus helilooja 100. sünniaastapäevaga. Siis tuli Ernesaks. Ernesaksal on palju laule, hakkasin mõtlema, et nende pealkirjad on nii kõnekad, et kas neist ei saaks mõnda eriskummalist laulu või luuletust teha. Ja see läks mul korda. Näitasin luuletust Helju Taugile, talle meeldis ja ta imestas, et kuidas lihtsast asjast saab sisuka teose teha.

Sinu luuletuste üks omapära ongi see, et tugined helilooja teoste nimedele ja seostad need tema elulooga. Mida sa selleks pead tegema?

Tuletan meelde seda, mis teemadel ise olen heliloojaga rääkinud, kus ja millal temaga kohtunud. Näiteks Ernesaksa luuletus tuli lihtsalt – olin ju ise kümme aastat tema RAMis laulnud.

Kaks vihikut luuletusi heliloojatest on ilmunud. Kas on oodata järgi?

Kolmas vihik on juba valmis, seda peab veel viimistlema ja laskma settida-seista, siis ilusam tõuseb ikka pinnale ja see, mis ei sobi, vajub alla. Olen oma lühikese luuletajakarjääri jooksul selgeks saanud, et väga hea on midagi ära võtta, kuid halb juurde kirjutada.

Olev Sau
FOTO TMMI KOGUST

Mida annab luuletamine?

Inimene hakkab rohkem mõtlema teiste inimeste peale, ka iseenda peale, oma saavutuste peale. Veel vanas eas annab see ühe kindla suuna, kuhu edasi minna. Kirjutan luuletusi suure entusiasmi ja põlemisega. Olin väga õnnelik, kui näiteks tuli nagu iseenesest luuletus Mart Saarest. Alustasin tegelikult luuletusi Mihkel Lüdigist, aga vahele hüppas hoopis Saar. Polnud veel Saarele mõelnudki, aga siis ta tuli ja nii ta kirja sai ja loodetavasti jääbki.

Palju heliloojatest luuletusi veel teha jääb?

Varsti on neil ots peal. Aga vahepeal tegin lihtsalt luulekogu oma sünnikohast – "Sõrve küla laulud". Seal on kirjas Sõrvemaa kannatud, naljalood, sõjaüleelamised jm.

Milliseid luuletusi näeksid meelsasti veel kord trükituna?

Luuletusi Mihkel Lüdigist ja Mart Saarest. Nemad olid kaks sõpra, kes elasid Artur Kapiga lähestikku ja nii moodustus muusikalis-geograafiline kolmnurk – Suure-Jaani, Hüpasaare ja Väandra.

Mihkel Lüdig

Pärnumaa – tasaste maade
põliste laante
aeglase jõgede maa
mille kaldailt lainete kohin
kostab lõputa
Millest räägivad meie
Su laulud Pärnumaa mees?
Eks ikka tasastest maadest
põlistest laantest, pühadest hiitest, jõgedel aeglaselt liikuvaist vetest
ning lõputa lainete kohinast rannal
Ka isamaast ja kaunist kodust
laulsid Sa
me lootuste loit sinna,
kus algamas *Koit*

Mart Saar

Kus need saared sahisevad
Haavad aina habisevad
Kus need kuused kohisevad
Kuldsed kased kahisevad
Küllap ikka Hüpasaares
Rabassaares, Lavassaares, Sikassaares, Pikassaares, Okassaares
Sääl võib kuulda linnulaulu, kiigelaulu, pulmalaulu
Kadrilaulu, Mardilaulu

Tannil Kriisa koduorel uuele elule!

ALO PÖLDMÄE

TMMi muusikaosakonna juhataja

22. aprillil toimus Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumis Tannil Kriisa koduoreli taassünnile pühendatud esitluskontsert. Koduoreli korrastas ja seadis mängukorda Virumaa mees orelimeister Ago Tint. Pill sai töö käigus ka elektriventilaatori ja nii pole mängijail tarvis tuuletallamisele energiat kulutada. Nüüdsest on orel kasutuses ka kui kontsertpill.

Oreli esitlusel tutvustas siinkirjutaja orelimeistrite Kriisade dünastia saavutusi, Ago Tint rääkis koduoreli ehituse omapärasest ja oreli kordaseadmise seonduvatest üksikasjadest. Kontsertosas esinesid organistid Aare-Paul Lattik, Ulla Krigul, Andres Uibo ning külalisena Hollandist Peter van Dijk.

Oreli kordategemist toetas Eesti Kultuurkapital.

Tannil Kriisa orel on viimase kahe aasta jooksul juba teine korda tehtud TMMi koduorel. Esimene oli orelimeister Gustav Terkmanni (1850 – 1924) 1902. aastal valmistatud pill. See asub praegu deponeerituna Niguliste kiriku Antoniuse kabelis ja on seal aktiivses kasutuses kontsertpillina. Sellegi oreli kordategija oli Ago Tint. Mõlema pilli korrastamise mõtte aktiivseks kaasaaitajaks on olnud Andres Uibo.

Pöördusin mõne küsimusega Ago Tindi poole.

Kuidas sai sinust orelimeister?

Ago Tint: Oreli vastu tekkis huvi 1972. aasta paiku, kui käisin jõululaupäeval koos mõne klassikaaslasega Tapa kirikus, ikka sellepärast, et koolis oli see kõvasti keelatud. Mõni aasta enne seda oli auväärt oreliprofessor Hugo Lepnurm lõpetanud organistiameeti Tapal, kus töötas üheksa aastat ajal, mil oli konservatooriumist tagandatud. Tapa kirikuinimestega säilisid Lepnurmel head suhted ja ta käis tihti kirikus oreli mängimas. Nii sattus ta ka tolele, minu jaoks saatuslikul jõululaupäeval Tapa orelipuldis istuma. Kuuldes tema mängu ja märgates, kuidas on võimalik muusikariista ka jalgadega mängida, tekkis mul kiindumus, millest pole tänini vabanenud.

Teiseks juhuseks oli Tapa kiriku orel ise, mille ehitas August Terkmann ja mille mängumehhanism vajab pidevat kohendamist. Kuna mul oli ka suur tehnikahuvi, siis so-

Orelimeister Ago Tint restaureeritud Kriisa oreli juures.

FOTO TANEL VERK

bisin korrapealt, nagu Lepnurm ütles, orelikorrastajana ametisse. Samas hakkasin ka kohaliku organisti käe all orelimängu harjutama. Lepnurmelt sain esimesed teadmised oreli ehitusest ja kirjandust selle kohta.

Kui tihti tuleb ette koduorelite-positiivide korrastamist?

Seda tuleb kaunis harva ette. Pole seda ka väga igatsenud, sest tihti just talumeeste valmistatud pillid ei ole tehniliselt teostuselt nii tasemel, aga remontijalt oodatakse parimat. Seetõttu tuleks paljusid osi uuendada, see teeb aga töö kalliks. Alati on häda metallviledega, mille jaoks puudus talumeestel hea materjal.

2005. aastal tegin Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumile Gustav Terkmanni positiivi, mis asub nüüd Niguliste Antoniuse kabelis, ja Vigala kiriku käärkambri asuva positiivi remonditööd. Nõukogude ajal olen ka teinud kaks-kolm tööd.

Kuidas kulges töö Tannil Kriisa koduoreliga?

Seda oreli võis teha rõõmuga. On üldteada, et "vennaksed Kriisad" tegid head ja vastupidavat käsitööd. Pillil on kaks registrit ja ühel

neist on pooled metallviled, mis on täiesti korralikud. Mul tuli tuulepõhja tekkinud praod kinni liimida, mängumehhanism korda seada, paigaldada klappidega elektriventilaator, ühtlustada vilede intonatsioon ning lõpuks orel häälestada.

Orelimeister Tannil Kriisa (1866 – 1940) on pärit Võrumaalt, Haanjast. Oreliite valmistamist alustas ta 1886. aastal. Enamik kirikuoreleid valmis koos vendade Juhani ja Jakobiga. Tannil tegutses Kokemäel ja valmistas oreliite kandvaimad osad – mehhanismid, vilepõhjad ja puitviled. Vend Juhan tegutses Tautsal ja valmistas lõõtsad, Jakob töötas Meelakul, tema teha olid metallviled ja oreli prospektid. Kokku on neil sellisel moel ehitatud 20 kirikuorelit Rõuges, Paides, Võrus, Suure-Jaanis, Rakveres, Petseris, Urvestes, Raplas jm.

Koduoreleid tegid aga vennad igaüks iseisvalt. Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumis asuva koduoreli valmistamisest Tannil oma kodutalus Kokemäel 1910. aastal. Muuseumis on pill 1961. aastast.

7. mail toimus Estonia kontserdisaalis Eesti puhkpilliorkestrite turniir, mille korraldas Eesti Puhkpillimuusika Ühing. Turniiril osales üheksateist puhkpilliorkestrit üle Eesti. Žürii koosseisus Bert Langeler (Holland), Jānis Puriņš (Läti) ja Vyngantas Rekašius (Leedu) kuulutas võitjaks Tallinna Muusikakeskkooli brassansambli Aavo Otsa juhendamisel. Ansambel tegutseb 1981. aastast õppe- ja kontsertkollektiivina, selles mängivad VI – XII klassi õpilased. Ansambel on edukalt esinenud rahvusvahelistel konkurssidel Rootsis, Saksamaal, Ungaris ja Austrias.

FOTO MAREK VILBA

Maailm tuleb külla

JOOSEP SANG

muusikakriitik

16.–18. juunil kõlavad Pirita kloostri varemete vahel helid, mis kinnitavad meile – olgu geograafilised vahemaad nii suured ja maailma muusika nii kirju kui tahes, tänapäeva kiirete lennukite ja veel kiiremini levi-va informatsiooni juures on kõik kokku üks suur “maailmaküla”.

Maailmamuusika festivale on Eestis ennegi korraldatud, kuigi ilma suurema järjepidevusega. Umbes tosin aastat toimus Tartus minifestival “Ööbikum Emajõe orus”, mis tõi koostöös Peter Gabrieli WOMADiga lavale sellised kuulsused nagu Oumou Sangare Malist või S. E. Rogie Sierra Leonest. Toona selliseid esinejaid Eestimaal näha oli tõeliselt üllatav, värskendav ja erutav. Nüüd toimub Tartus teine, loodetavasti kauemaks püsima jääv etnofestival “Maa ja ilm”, maailmamuusikat eksib igal aastal ka “Jazzkaarele” ning teistelegi festivalidele. Üht-teist justkui toimuks, kuid suur osa glo-

baalse küla aaretest on siiski eesti publiku ees veel laiali laotamata.

Festivali “Maailmaküla” uhke programm on lai nii geograafilises kui stiililises mõttes ning pakub uudishimulikule kuulajale kindlasti palju põnevat. Esinejate nimekirjas on tantsuorkester Cubanismo Kuubalt, samuti tantsukingi kulutav rumbabänd Kekele Kongost, rõõmsat-metsikut puhkpillimuusikat mängiv Jaipur Kawa Brass Band Indiast, rohkem kui kolmkümmend aastat etnomuusikale teed näidanud Piirpauke Soomest, Balkaniti, klezmerit ja Põhjamaid kokku liitve Afenginn Taanist, kõrilaulu viljelev Olchey Tuvast jt. Kõikide esinejatega ei peagi eelnevalt tutvuma, sest festivali kahe viimase päeva kava on koostatud nii, et tuntumad esinejad vahelduvad vähem tuttavatega, tuline muusika intiimsemaga, kodusem eksootilisega. Lisaks avastamisrõõmu pakkuvatele koosseisudele kutsub “Maailmaküla” ka va-

Rahvusvaheline pianistide konkurss tulekul!

4.–15. juunini toimub Tallinnas esimene rahvusvaheline pianistide konkurss. Suurüritusele on registreerunud 53 osalejat Eestist, Leedust, Lätist, Soomest, Venemaalt, Jaapanist, Itaaliast, Kasahstanist, Ungarist, Saksamaalt ja Hong Kongist. Eestist osaleb kaheksateist pianisti, mitmed neist täiendavad end ka hetkel välismaal (Andre Hinn, Henrik Järvi, Margus Riimaa). Eesti esindajatest Anastassia Aleksejeva, Mihkel Poll, Maria Aru, Marian Heinmaa, Jekaterina Korotkova, Sten Lassmann, Mai Ots, Merike Poom, Jaak Sikk ja Farištamo Susi õpivad Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias. Tallinna Muusikakeskkooli õpilased on Jaan Kapp, Jaan Ots ja Maksim Štsura. Akadeemia lõpetanute osalevad Mihhail Hamljuk, Aleksandr Maruhnits ja Marina Veiler.

Võistlejaid hindab žürii koosseisus Pascal Devoyon (Berliini Kunstide Kõrgkool, Petras Geniušas (Leedu Muusika- ja Teatriakadeemia), Ivori Ilja (Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia), Aleksandra Juozapenaite-Eesmaa (Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia), Matti Raekallio (Sibeliuse Akadeemia, Hannoveri Muusika- ja Kunstiakadeemia), Joaquin Soriano Villanueva (Madridi Kuninglik Konservatoorium) ja Ming Yang (Pekingi Konservatoorium).

nade tuttavatega kohtuma. Need on mõistagi eelkõige kodumaised Liisi Koikson, Helin-Mari Arder, RAM ja Metsatõll, aga ka siin juba varem esinenud etnopopi hitt Värttinä Soomest, möllubänd Haydamaky Ukrainast või “peaaegu” kodune liivi-eesti Tulli Lum.

Küllap püüavad kõik esinejad pakkuda midagi uut ja kordumatut, kuid üks esinejate paar teeb seda kohe päris kindlasti. Festivali esimene päev on Veljo Tormise muusika päralt ning laval saavad kokku eesti muusika üks sümboleid, Eesti Rahvusmeeskoor, ning folgi-usku raskerocki komeet Metsatõll, kavas “Raua needmine”, et Tormise teoste ürgne energia uudses kontekstis kuulaja ette kanda. Suurejoonelisele avapäevale järgneb aga kahepäevane virvarr, kus kuulaja viiakse reisile Setumaa Hollandisse, sealt läbi Ukraina, Soome ja India Kongosse, veel Liivi-, Taani- ja Tuvamaale, Kuubale ning ei tea kuhu veel.

EESTI MUUSIKA- JA TEATRIAKADEEMIA

kuulutab välja vastuvõtu 2006/07. õppeaastaks järgmistele erialadele:

BAKALAUREUSEÕPE	MAGISTRIÕPE	DOKTORIÕPE
1. klaver	1. klaver	1. muusika (interpretatsioon; kompositsioon)
2. orel	2. kammeransambel	
3. klavessiin	3. saateklass	
4. keelpill	4. orel	
5. puhkpill	5. klavessiin	
6. löökpill	6. keelpill	
7. laul	7. keelpillikvartett	
8. kooridirigeerimine	8. puhkpill	
9. puhkpilliorkestri dirigeerimine	9. löökpill	
10. kirikumuusika	10. ooperilaul	
11. koolimuusika*	11. kammerlaul	
12. instrumendiõpetaja* (klaver, keelpill, puhkpill, plokkflööt, akordion, kannel)	12. kooridirigeerimine	2. muusikateadus
13. kompositsioon	13. orkestridirigeerimine	
14. elektronmuusika (helilooja suund; helirežissööri suund)	14. koolimuusika	3. muusikapedagoogika
15. muusikateadus	15. interpretatsiooni- pedagoogika	
16. jazzmuusika	16. kompositsioon	
17. lavakunst	17. muusikateadus	4. teatrikunst
	18. lavakunst	
	19. kultuurikorraldus	

Vajalikud dokumendid:

- avaldus (vormistatakse kohapeal);
- eelmise haridusastme lõpetamist tõendav dokument koos hinnetelehe või akadeemilise õiendiga (originaal ja koopia); alates 1997. a gümnaasiumi lõpetajatest kehtib EV gümnaasiumi lõputunnistus ainult koos riigieksamitunnistusega;
- 3 fotot mõõtmetega 3x4 cm;
- isikutunnistus või pass koos vastavast dokumendist isikukoodiga lehekülje koopiaga;
- nime muutmisel nime muutmist tõendav dokument (originaal ja koopia).

Dokumente võetakse vastu **12.-26. juunini** tööpäeviti kella 10 -16-ni Rävalla pst 16, ruumis A 103.

Sisseastumiseksamid toimuvad **27. juunist 2. juulini**.

Konsultatsioonid toimuvad **12.-26. juunini**.

Info telefonidel **6675 709**, **6675 762** või e-posti aadressil vastuvott@ema.edu.ee

Lähemat infot vastuvõtutingimuste, sisseastumiseksamite ja eksaminouete kohta saab *Teatmikust sisseastujale*.

* Piisava arvu avalduste laekumise korral avatakse koolimuusika ja instrumendiõpetaja erialal bakalaureuseõppes ka kaugõppe rühmad. Instrumendiõpetaja eriala on võimalik õppida ka EMTA Tartu filiaalis.

EESTI
MUUSIKA- JA TEATRIAKADEEMIA

Rävalla pst. 16, 10143 Tallinn
Tel +372 6675 700
Faks +372 6675 800
E-post ema@ema.edu.ee
Internet <http://www.ema.edu.ee/>

M E L O M A A N

Ave Maria. Margarita Voites – sopran.
Eesti Raadio, edition 49.

Hiljuti ilmunud eesti säravaima primadonna Margarita Voitese sooloplaat "Ave Maria" on kena kingitus kõikidele lauljataritale austajaile.

Produtsent Toomas Zuppingu käe all on valminud viieteistkümnest soololaulust koosnev CD, millel tuntud "Ave Mariad", vanad aariad ja vaimulik muusika. Lõviosa plaadil kõlavast on salvestatud aastatel 2002–2005, mis teeb plaadi eriti huvitavaks, sest tegu on Voitese teatrijärgse perioodi lindistustega.

Margarita Voitese hääl ja isikus on eesti kultuuris kordumatud. Tema häälele omane soojus, kaunis tämber, ühtlus ja liikuvus on pälvunud imetlust, austust, kaasaalamist. Meie vokaalkultuuri ühel kõrgajastul (laulsid siis ju Kuusik, Ots, Krumm, Tauts, Kaal, Palm, Maiste, Karask, Kuusk jt) jõudis ta tolleaegse suurima tunnustuseni, pälvides Nõukogude Liidu rahvakunstniku tiitli, samuti oli ta esimene Eesti naislaulja, kes esines Moskva Suure Teatri laval.

Küps kunstnikuna on Voitese interpretatsioonile lisandunud tunnetuslikult uudsem süvenemisvõime ja hardus, mis ei jäta kedagi külmaks. Tema hääle tämbriiline ilu pääseb eriti esile madala registri *piano* nootides ja *legato* fraasides. Voites leiab igale laulule ainuomase lähenemisnurga, mis teeb esitatava huvitavamaks, nüansseeritumaks ja kordumatuks.

CD parimatest lindistustest tasuks kindlasti mainida Caccini

"Ave Mariat", mis on ka plaadi avalugu ning läbi aastate olnud primadonna üks leivanumbreid, aga ka Cherubini ja Saint-Saënsi "Ave Mariasid".

Iga kuulaja arvamus on alati subjektiivne ning tõelises kunstis puuduvad objektiivsed kriteeriumid hindamiseks ning analüüsimiseks, sestap kujuneb ka igal meist Voitese CD-d kuulates oma arvamus, arusaamine, samuti omad lemmikpalad. Siinkirjutajale läks kõige rohkem hinge Guidi "Prière".

Imetlusväärne on Voitese endiselt hea vokaalne vorm. Neid sopraneid ja veel koloratuure, kes sedavõrd kaua vormis püsisid, pole palju. Eesti oludes on Margarita Voites ka selle poolest täiesti ainulaadne.

Jääb üle loota, et Eesti Kultuurkapitali ja Eesti Rahvuskultuuri Fondi kaasabil välja antud helikandjale on tulemas järg nende lindistustega, mis primadonna on teinud oma karjääri hiilgeaastatel.

Toomas Kuter
literaat, laulja

Ave... Hortus Musicus. In memoriam Helle Mustonen.
ERP 805

Üks gregoriaani ofertoorium kasutab järgmist Tarkuse Raamatu teksti:

Iustorum animæ in manu Dei sunt, et non tanget illos tormentum malitiæ; visi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace, alleluia. – Õigete hinged on Jumala käes ning õelate piin ei taba neid; mõistmatute silmis näi-

vad olevat nad surnud, nemad aga on rahu, halleluuja.

Seda laulu me Hortus Musicuse uuel plaadilt ei leia, siiski on see hakanud minu peas kõlama pärast nende plaadi mitmekordset kuulamist. Tegemist on lummava tekstiga, mida olen laulnud palju kordi väga erinevates olukordades. Üks meelde jäävamaid oli kindlasti 1992. aastal puruks pommitatud Liibanonis. See on tekst, mis kannab endas tohutut laengut, lootust ja rahu. Ja nüüd seostub see mulle Hortuse plaadiga, ehk ka Helle Mustoneni mälestusega, sest tema on ju Hortuse värvigammas oma õhkõrna osalusega igavesti sees. Raske on öelda midagi üldiselt, ikka kipub subjektiivne poolus esile kerkima ning minu jaoks ongi see plaat selle Hortuse nägu, keda paljud teavad-tunnevad juba aastakümneid, keda võib kuulata kaua, korduvalt ning ikka ja jälle tabada nende sära, mis mõnikord ehk mõistmatute silmle isegi varju jääb. Kes aga usaldavad endid natuke rohkem avama ja katsuvad mõista sõnul seletamatut, see võib minna kaugele ja tunda ikka pinda jalge all. Sest nagu ütleb Andres Mustonen: "Ega me mingit ajaloo ilu taga ei aja, vaid tegutseme ikka selleks, et kiita rohkem Issandat." Ning tõepoolest, ilu ei ole see, mis plaati kuulates mõttesse kerkiks, minul näiteks tuli pähe see tekst ja see laul, millest oma juttu alustasin.

Jaan-Eik Tulve
dirigent

Rogamar. Cesaria Evora.
Lusafrica 82876 788 062

Cabo Verde muusikat kuulates peab imestama, kui palju suudab maailmale anda tilluke saartekobar, mille pindala on vaid veidi suurem Saaremaast ja Hiiumaast ning mille rahvaarv võrdub Tallinna omaga. Seal on pärit Teofile Chantre, Fantcha, Simentera, Tito Paris, Louie

Vega bändis laulev Anane ning Tallinnaski esinenud Lura. Ja nende üle troonib paljasjalgne diiva Cesaria Evora, tänase maailmuusika üks suuremaid staare.

On vist nii, et mida suuremad on ühe rahva ainelised hüved ja mida rohkem on ahvatuis materiaalset heaolu veelgi suurendada, seda vähem pakub sellele rahvale huvi tema omakultuur. Minu meelest on tänane laenude-liisingute Eesti selle parim kinnitus. Cabo Verdelt läheb majanduslikult halvasti, rahvas emigreerub ja seda parem meile: Portugalist Kanadani on tekkinud *caboverdiano*de kommuunid, mis võimaldavad sellele muusikale laiema kõlapinna. Kuid Roheneemesaarte *morna*stiili edus on eelkõige süüdi siiski too uimastav magus nukrus, mis on omane vaid sellele muusikale ja mis ei kõla kusagil nii lummavalt kui Cesaria Evora lauldes.

"Rogamar" on rahvusvaheline koostöö: salvestatud São Vicente saarel ning Pariisis, orkestripartii-dega täiendatud Rio de Janeiros. Viimase eest seisib hea Jaques Morelenbaum, kunagine Tom Jobimi parem käsi ning arranžeerija, kelle maagiline puudutus on tunda ka näiteks portugali *fado*-staari Mariza viimasel plaadil "Transparente". Panaafrika noote lisab ka senegali täht Ismael Lô, kuid tervikuna jääb plaadi kõlaku-jundus truuks cabo verde muusika tüüp-*sound'*ile, mille osised on õhulised löökpillid, erinevad akustilised keelpillid ning soololiine mängiv saksofon. Kui olete juba tuttav Cesaria Evora muusikaga, on see plaat heaks täienduseks, kui

aga soovite alles tema võlumerre sukelduda, sobib "Rogamar" sama hästi kui iga teine Evora album.

Josep Sang
muusikakriitik

Sangam. Charles Lloyd.
ECM 1976

Charles Lloyd on Eesti publiku jaoks erilise tähendusega muusik, kui pidada silmas tema ajaloolist kontserti 1967. aasta Tallinna jazzifestivalil ning kahte väga suurt tähepanu pälvinud etteastet "Jazzkaaral". Ta on eriline figuur ka kogu jazzimaailma ja -ajaloo taustal: visionäär, vaimne liider, omamoodi maailmamuusik, kes sulatab üheks erinevaid kultuure, kuid ei sega neid kokku kirjuks kompotiks (nagu tänapäeval on moes), vaid leiab erinevatest muusikatest sarnaseid helilaade, rütmimustreid ja kõlavärve.

Charles Lloydi rikkaliku diskograafia uusim plaat on salvestatud 2004. aastal Californias ilma pikema planeerimise ja proovitegemiseta. Peale tema mängivad sellel kontsertalbumil tablavirtuoos Zakir Hussain ning trummar Eric Harland. Ansambel on tavatu, kuid siiski ülimalt toimiv: et tablad on häälestatud löökpillid, loovad nad selge tonaalse püsivustunde ning ansambel ei mõju saksofoni soolona trummide saatel. Eric Harland demonstreerib samuti väga meloodilist, tundlikku trummimängu ja kuna ta istub vahel ka klaveri taha (nagu ka Lloyd), mõjub kolmik tervikliku ansamblina, mis ei vaja täiendamist ega vahelesegamist. Lloyd mängib lisaks saksofonidele ja klaverile ka flööte ning rahvapilli tarogatot, Hussain ka laulab.

Plaadi suurimaks väärtuseks

on Lloyd'i intensiivne, spirituaalne, John Coltrane'i vaimus saksofonimäng ning telepaatiline side kahe löökpillimängija vahel. Kontsert juhatab kuulajat läbi väga erinevate meeleolude, ulatudes ekstaatilisest vabadest improvisatsioonidest indialiku meditatiivsuseni. Viimast esindab kõige paremini "Guman", kus teeb häält pala autor Zakir Hussain.

Josep Sang

Happiness happens.
Dreamphish.
Seksound SEKS005.

Dreamphish oli üks kolmest Tallinna indie-õest. Dallas oli vanim, Dreamphish keskmine, Pia Fraus noorim. Dallas alustas 1992 ja lõpetas 2003. Dreamphish sündis 1995 ja lõpetas 2006. Pia Fraus ilmus 1998 ja ...

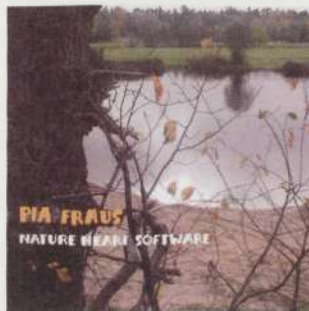
Neil kolmel on olnud nohiku välimusega, kuid juhiomadustega ning igatpidi kultuurne meessoost liider (Dreamphishil praegune Kirjanike Liidu esimees Jan Kaus) ning õrna häälega armas lauljatar (Dreamphishil Marju "MarjuSass" Taukar). Nad kõik tegid või teevad õrnakõlalist, elegantset, "sofistikaalset", samas lihtsat popilikku kitarrikesket nn indie-muusikat.

Dreamphish oli keskmine öde. Mitte kõige soodsam positsioon. Mitte nii tark ja osav nagu Dallas ja mitte nii armas nunnuga pesamuna Pia Fraus. Dallas tegi 90ndatel ja Pia Fraus teeb praegu väikest Eesti-välisest karjääri. Dreamphishil see ei õnnestunud. Ka kodumaal jäädi edukuselt ödedest maha, kuigi muusikaliselt oldi vaata et kõige tugevam.

"Happiness..." on kogumik, kuhu on koondatud lood bändi debüütalbumilt "Garlic Icecream" (1997) ja teiselt LP-lt "It is I"

(2000) pluss mitmed varem ilmutamata lood. Üldiselt selgub, et suur osa grupi potentsiaalst jäigi kasutamata. Kui Dallas oli kavalalt lihtne ja petlikult viisakas, Pia Fraus müstiline ja kõrgemalseisev, siis Dreamphish kõige popilikum ja muusikalisem. Kuigi bänd eksleb meeletult ringi igasugu erinevates indie-rocki soppides (femme-punk'ist atmosfäärikani), on tema tugevamad trumbid siiski meelde jäävad ja nakkavad meloodiakäigud ning kõigi siseharjunud ootustega nauditavas sünkroonis refräänid. Sellesamaga hiilgab ka näiteks rootslaste kuulus The Cardigans. Lood "Hearts", "Touched", "Contemporary Developments" jt omavad reaalselt hitipotentsiaali, panevad jala tatsuma ja viisi peas kumisema. Aga fakt, et kahte viimati mainitud lugu pole varem üldse avaldatud, näitab, et bändi jaoks ehk polnudki kommertsiaalne aspekt prevaaleeriv. Aga mis siis oli? Võimalik, et teatud sihtus, kindla sihi ja strateegia puudumine oligi neiu Unekala kurva saatuse põhjus.

Margus Kiis
muusikakriitik

Nature Heart Software. Pia Fraus.
Seksound SEKS006.

Pia Frausi juht Rein Fuks on tegelikult terve institutsioon. Tema pisifirma Seksound ja selle 2005. aastal välja antud kogumik "Kohalik ja kohatu" reanimeeris eesti indie, nn sõltumatu pop- ja rockmuusika. Pääaegu ihuüks "restartis" noormees terve mõiste, mis oli varjusurmas olnud üle kümne aasta. Nüüd on indie-bände jälle igal pool nähtaval, nagu oleks see alati nii olnud.

Kui Rein Fuks on

institutsioon, siis tema juhitud ansambel Pia Fraus on suuresti oled. Seis. Situaatsioon. Eeter. A...

Idee pole midugi uus. Sellise monotoonse, laialivalguva, tavastruktuure eirava, mürarikka jne heliloominguga tegi 1966. aastal algust Velvet Underground, 80ndail arendas liini edasi Šoti trio Cocteau Twins, edasi tulid juba Wedding Present ja suur hulk vähemtuntud "kingapõrnitsejaid".

Aga Pia Fraus on tubli. Helimassiivide laialimäärimine tuleb neil hästi välja, seisundi loomine samuti. Mingis lõputus eetris ühtlase suminana kajavad kitarrid, ennast kordav üksildane süntesaator, ekslev-leidev trumm, kohe-kohe meelemärkust kaotava naise vokaal, mida vahel toetab Fuksi hoolitsev jorin. Laval on Pia Fraus oma üleolevas staatilises ja äraolemises enamasti (uskumatu ju!) isegi veenvam kui plaadil. Sellest hoolimata on just plaatide järgi tekkinud neil välismaal täitsa arvestatav austajakond.

Aga siinkirjutajale meeldib plaadi lugudest enim viimane, teistest üsna erinev "Japanese Heart Software", mis millegipärast meenutab ambient-pop'i vanaisa Fleetwood Maci "Albatrossi".

Margus Kiis

Juuni

Tallinnas

- 1. 06** kell 19 Cannito ballett
"Cassandra" Rahvusoooper Estonias
- 2. ja 6. 06** kell 19 J. Strauss'i operett
"Viini veri" Rahvusoooper Estonias
- 3. 06** kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu toomkirikus
- 3. 06** kell 18 Ansambel Rondellus toomkirikus
- 3. 06** kell 19 Mascagni ooper
"Talupoja au" ja Leoncavallo ooper
"Pajatsid" Rahvusoooper Estonias
- 4. 06** kell 18 Akadeemiline kammermuusika Kadrioru lossis: Aare Saal (bariton), Ralf Taal (klaver)
- *
- 7. 06** kell 19 Ansambel Rondellus Niguliste kirikus
- 7. 06** kell 19 Puccini ooper "Tosca" Rahvusoooper Estonias
- 8. ja 9. 06** kell 19 Kultusmuusikal "Bluusivennad" Vene Kultuurikeskuses
- 8. ja 11. 06** kell 19 Tšaikovski ballett
"Luikede järv" Rahvusoooper Estonias
- 8. 06** kell 20 Arianna Savall (sopran), NYJD Ensemble, Vox Clamantis, Olari Elts (dirigent) Katarliina kirikus
- 9. 06** kell 19 Ansambel Tallinn Baroque Niguliste kiriku Antoniuse kabelis
- 9. 06** kell 19 Kaumanni lasteoooper "Mina – Napoleon!" Rahvusoooper Estonias
- 10. 06** kell 12 Orelipooltund: Marelle Siitas toomkirikus
- 10. 06** kell 19 Hip-hop-oooper "School 4 Lovers" Rahvusoooper Estonias
- 11. 06** kell 18 Jana Peäske (flööt), Mihkel Peäske (flööt), Leho Karin (tšello) Kadrioru lossis
- *
- 13. 06** kell 20 Puccini ooper "Tosca" Rahvusoooper Estonias
- 14. 06** kell 20 Viva Vivaldil: Ansambel Baltic Baroque Mustpeade Majas
- 15. 06** kell 20 Mozarti ooper "Don Giovanni" Rahvusoooper Estonias
- 16. 06** kell 19 Luule, see ei tule tuulest: Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Mikk Üleoja (dirigent) Mustpeade Majas
- 16. 06** kell 19 Kadri Ploompuu (orel) Niguliste kirikus
- 16. 06** kell 20 Tiit Härmi ballett
"Kameeliadaam" Liszti muusikale Rahvusoooper Estonias
- 16.–18. 06** Festival "Maailmaküla" Piritä kloostris varemets
- 17. 06** kell 12 Orelipooltund: Ene Salumäe toomkirikus
- 17. 06** kell 18 Kammermuusika pärle: Tanel Joamets (klaver), Lasse Joamets

- (viul), Liis Joamets (viul), Jussi Tuhkanen (vioola), Lauri Angervo (tšello) raekojas
- 17. 06** kell 20 Mascagni ooper
"Talupoja au" ja Leoncavallo ooper
"Pajatsid" Rahvusoooper Estonias
- 18. 06** kell 12 Kaumanni lasteoooper
"Mina – Napoleon!" Rahvusoooper Estonias
- 18. 06** kell 18 Akadeemiline kammermuusika Kadrioru lossis: Sigrild Kuulmann-Martin (viul), Marko Martin (klaver)
- 18. 06** kell 20 Cannito ballett
"Cassandra" Rahvusoooper Estonias
- *
- 19. 06** kell 20 J. Strauss'i operett "Viini veri" Rahvusoooper Estonias
- 20. 06** kell 19 Vene vaimuliku muusika koor Svetilen Niguliste kirikus
- 20. 06** kell 20 Tšaikovski ballett
"Luikede järv" Rahvusoooper Estonias
- 21. 06** kell 20 Festivali "Suveöö tähed" galakontsert Rahvusoooper Estonias
- 21. 06** kell 20 Suur juubeliõhtu – Silvi Vrait 55, Anne Velli 60, Vello Orumets 65 Piritä kloostris varemets
- 24. 06** kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu toomkirikus
- *
- 27. 06** kell 19 Kui Liszt oleks kitarrimänginud: Heiki Mätlik (kitarr), Andres Uibo (orel) Niguliste kirikus
- 27. 06** kell 19 J. Strauss'i operett "Öö Veneetsias" Rahvusoooper Estonias
- 28. 06** kell 19 Tobiase keelpillikvartett Niguliste kiriku Antoniuse kabelis
- 28. 06** kell 19 Puccini ooper "Tosca" Rahvusoooper Estonias
- 29. 06** kell 19 Noobel Nelik: Leho Ugandi (viul), Urmas Roomere (viul), Rain Vilu (vioola), Tõnu Jõesaar (tšello) Mustpeade Majas
- 26. 06** kell 19 Tiit Härmi ballett
"Kameeliadaam" Liszti muusikale Rahvusoooper Estonias
- 30. 06** kell 18 Ansambel Rondellus raekojas
- 30. 06** kell 19 Tiit Kiik (orel) Niguliste kirikus
- 30. 06** kell 19 Mascagni ooper
"Talupoja au" ja Leoncavallo ooper
"Pajatsid" Rahvusoooper Estonias

Tartus

- 1. 06** kell 19 Emajõe suvi: promenaadikontsert Tartu Kaubamaja ees
- 2. 06** kell 19 Päikese teekond: Hanka Rydnova (kitarr) Jaani kirikus
- 2.–17. 06** kell 19 Anderssoni ja Ulvaeusi muusikal "Chess" Vanemuise suures majas
- 5. 06** kell 20 Säravad barokkaariad: Risto Joost (kontratenor), Robert Staak (lauto), Ene Salumäe (orel, klavessiin) Jaani kirikus
- 8. 06** kell 19 Emajõe suvi: promenaadikontsert Püssirohukeldris

- 11. 06** kell 12 Orelimuusika pooltund: Elke Unt Peetri kirikus
- 12. ja 13. 06** kell 19 Kultusmuusikal "Bluusivennad" Vanemuise kontserdimajas
- 14. 06** kell 20 Kammermuusika pärle: Tanel Joamets (klaver), Lasse Joamets (viul), Liis Joamets (viul), Jussi Tuhkanen (vioola), Lauri Angervo (tšello) Linnamuuseumis
- 15. 06** kell 19 Emajõe suvi: promenaadikontsert Püssirohukeldris
- 19. 06** kell 20 Vene vaimuliku muusika koor Svetilen Jaani kirikus
- 22. 06** kell 18 Uus epohh: Neeme Punder (flööt), Reinut Tepp (haamerklaver), Leho Karin (tšello) raekojas
- 22. 06** kell 19 Emajõe suvi: promenaadikontsert kohviku Shakespeare terrassil

Pärnus

- 1. 06** kell 19 Elavad klassikud: Jaan Arder (laul, mandoliin), Neeme Punder (flöödid, laul), Ants Nuut (tromboon, tuuba, laul), Allan Jakobi (akordion), Lembit Orgse (klaver) Pärnu kontserdimaja kammersaalis
- 4. 06** kell 19 Heategevuskontsert
"Parimale sõbrale" Pärnu kontserdimajas
- 8. 06** kell 19 Smoke on the Water: Tõnu Naissoo (klaver), Taavo Rimmel (kontrabass), Marko Naissoo (löökpillid), Ivo Lille (saksofon) Pärnu kontserdimaja kammersaalis
- 10. ja 11. 06** kell 19 Kultusmuusikal "Bluusivennad" Pärnu kontserdimajas
- 15. 06** kell 19 Tallinna Kitarrikvartett Pärnu raekojas
- 21. 06** kell 20 Strauss'i-orkester, Maano Mäni (viul), Tiiu Laur (sopran) Mudaravila suveaias
- 23. 06** kell 20 Pille Metsson (orel), Marika Pabbo (sopran) Elliabeti kirikus
- 29. 06** kell 20 Teet Järvi (tšello), Mari Järvi (klaver) Pärnu kontserdimaja kammersaalis

Jõhvis

- 3. 06** kell 19 Geografix: Brian Melvin (löökpillid), Mart Soo (kitarr), Taavo Rimmel (kontrabass), DJ P-Julm (elektroonika) Jõhvi kontserdimaja kammersaalis
- 15. 06** kell 19 Inspireeritud Carmenist: Helen Lokuta (metsosopran), Claudia Ševtšenko (flamenko), Ralf Taal (klaver) Jõhvi kontserdimaja kammersaalis
- 17. 06** kell 19 Kultusmuusikal "Bluusivennad" Jõhvi kontserdimajas
- 18. 06** kell 19 Vene vaimuliku muusika koor Svetilen Jõhvi Mihkli kirikus

Kõikjal üle Eesti

- 1. 06** kell 21 Geografix: Brian Melvin (löökpillid), Mart Soo (kitarr), Taavo Rimmel (kontrabass), DJ P-Julm (elektroonika) Viljandi Kirsimäel
- 3. 06** kell 16 Hingemuusika: Kristiina Kriit (viul), Meelis Milli (kitarr) Türi Püha Martini kirikus
- 3. 06** kell 20 Tubina tantsud: ERSO, Tiit Kikas (viul), Kristjan Järvi (dirigent) Kihnu rahvamajas
- 16. 06** kell 19 Hingemuusika: Kristiina Kriit (viul), Toomas Nestor (vioola), Levi-Danel Mägila (tšello) Otepää Maarja kirikus
- 17. 06** kell 20 Luule, see ei tule tuulest: Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Mikk Üleoja (dirigent) Haapsalu toomkirikus
- 17.–23. 06** Suure-Jaani muusikafestival
- 18. 06** kell 17 Luule, see ei tule tuulest: Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Mikk Üleoja (dirigent) Juuru kirikus
- 18. 06** kell 21 Luule, see ei tule tuulest: Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Mikk Üleoja (dirigent) Suure-Jaani kirikus
- 19. 06** kell 20 Küberstuudio: Monika Mattiesen (flöödid, elektroonika), Jaak Sooäär (elektrikitarr), Ardo Ran Varres (dramaatilised aktsioonid) Jõgeva linna kodus
- 19. 06** kell 21 Muusika korduval bassile: ansambel Cantores Vagantes Jõgeva linna kodus
- 19. 06** kell 23 Nosso Brasil / Meie Brasillia: Helin-Mari Arderi kvintett Jõgeva linna kodus
- 21. 06** kell 19 Kultuuride ristumine: Hortus Musicus Narva Aleksandri kirikus
- 29. 06** kell 18 Möisaromantika: Corelli Consort Roosna-Alliku mõisas
- 30. 06** kell 18 Keerubide laul: Kadi-Katarliina Sarapik (laul, viul), Heli Reimann (saksofon), Taavo Rimmel (kontrabass) Lüganuse kirikus
- 30. 06 – 3. 07** Muhu tulevikumuusika festival "Juu Jäab"

Andmed on kontrollitud 16. mail. Juuli ja augusti kontserdiinfot COLLAGE'is avaldamiseks ootame hiljemalt 12. juuniks aadressil kristina@ema.edu.ee

Teema:
LOOT-
SAD

XIV VILJANDI PÄRIMUSMUUSIKA FESTIVAL

20.-23.juuli 2006

EUROPEAN
FORUM of
WORLDWIDE MUSIC
FESTIVALS

www.folk.ee

VILJANDI
FOLK
MUSIC
FESTIVAL

Aastatoetaja:

BIG
KIIREIM TEE RAHANI

Eesti
Pärimusmuusika
Keskus

Suurtoetaja:

BRC
real estate center

KUKU

Briti Nõukogu
USA Suursaatkond
Culture Ireland
Rootsi Suursaatkond

Toetajad:

Eesti Päevaleht
EESTI EKSPRESS

A. Le Coq
1182

PRINT BEST
TRÜKIKODA

Viljandi linn
Viljandimaa Omavalitsuste Liit
TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia
Kultuuriministeerium
Eesti Kultuurkapital

Noorte pärimusmuusika õppelaager

Eesti ETNO ja ETNO+ 2006

14.-20. juulil
Viljandis

Ootame pärimusmuusika õppelaagritesse:

- X Eesti ETNO noortele muusikutele alates 15. eluaastast
- I ETNO+ edasijõudnud muusikahuvilistele, -muusikutele ja -õpetajatele alates 21. eluaastast

Info ja registreerimine
www.rahvamuusika.ee

Eesti
Pärimusmuusika
Keskus

Teistmoodi muusika festival

MAAILMA

2006

16-17-18 juuni

KÜLA

Pirita kloostri varemed, Tallinn

METSATÖLL & RAHVUSMEESKOOR

ÜHISES KAVAS "RAUA NEEDMINE" (VELJO TORMIS, METSATÖLL)

KEKELE (KONGO RV) CUBANISIMO (KUUBA)

JAIPUR KAWA BRASS BAND (INDIA)

LIISI KOIKSON (VÄIKE JÄRV) VÄRTTINÄ (SOOME)

HAYDAMAKY (UKRAINA) PIIRPAUKE (SOOME)

AFENGINN (TAANI) OLCHEY (TUVA) LEIKO (SETO)

HELIN-MARI ARDER (MU SÜDA, ÄRKA ÜLES)

YGDRASSIL (HOLLAND) TULLI LUM (LIIVIMAA)

www.maailmakyla.ee

PIIRATUD KOGUSES FESTIVALIPASSE 490.- / 390.- NING PÄEVAPILETEID 175.- / 125.- JA 275.- / 225.-
MÜÜGIL PILETILEVI JA PILETIMAAILMA MÜÜGIPUNKTIDES NING STATOILI TEENINDUSJAAMADES
INFO TEL 611 44 05 piletid@jazzkaar.ee

XV GAUDEAMUS TARTUS

50 AASTAT ÜHIST NOORUST

Reede, 30. juuni TUDENGIKULTUURI PÄEV

Laupäev, 01. juuli RAHVAKULTUURI PÄEV

Pühapäev, 02. juuli LAULU- JA TANTSUPEO PÄEV

www.gaudeamus.ee

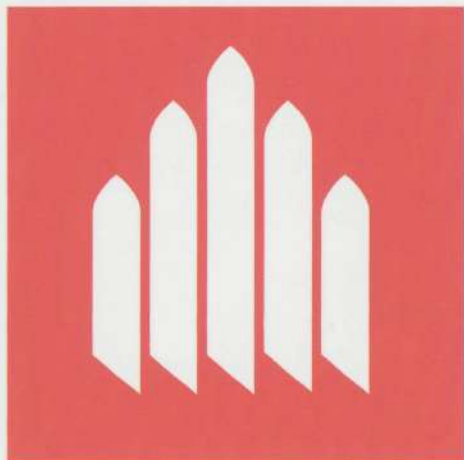
XV GAUDEAMUS
TARTU 2006
50 YEARS OF BALTIC STUDENTS'
SONG AND DANCE FESTIVAL

CITY RENAULT
RENAULT DACIA
Tartu

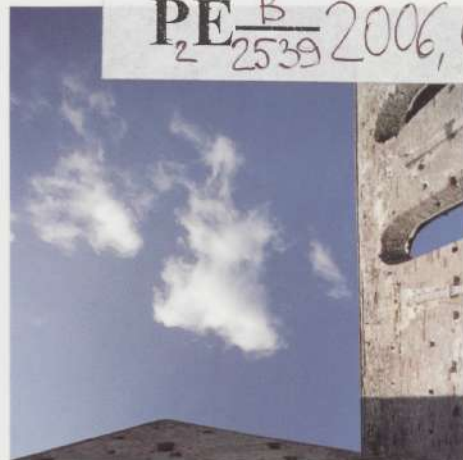
Hasartmängumaksu
nõukogu
Haridus- ja Teadusministeerium

**Birgitta
Festival
2006**
Pirita kloostris
11.-20. august

PE₂^B/₂₅₃₉ 2006, 6

T I P P H E T K E D T A L L I N N A K U L T U U R I S U V E S I

11. & 12. AUGUSTIL 21.00

A. PIAZZOLLA TANGO-OOPER
MARIA DE BUENOS AIRES
TEKST HORACIO FERRER
ESMAKORDSELT EESTIS!

Peaosades ANGELIKA KLAS-FAGERLUND,
DANIEL BONILLA-TORRES (Puerto Rico), ARDO RAN VARRES
Lavastaja PEETER VOLKONSKI, kunstnik HARDI VOLMER,
koreograaf LAINE MÄGI. Koostöös Eesti Riikliku Nukuteatriga
Kuni 30.06. 220.- / Alates 01.07. 250.-

15. AUGUSTIL 10.00-19.00
KLOOSTRIPÄEV

Lauluansamblid, tantsuetendused, nukuteater,
tsirkus, mälumäng, käsitöökojad, vesper
Sissepääs tasuta

15. AUGUSTIL 21.00

W. A. MOZART OOPER
LA CLEMENZA DI TITO
(TITUSE HALASTUS)

MOSKVA OOPERITEATER "HELIKON"
Kuni 30.06. 220.- / Alates 01.07. 250.-

16. AUGUSTIL 18.00
TALLINNA RAEKOJAS

W. A. MOZART KAMMEROOPER
APOLLO ET HYACINTHUS

MOSKVA OOPERITEATER "HELIKON"
Reserveeritud etendus

16. AUGUSTIL 21.00 NIGULISTE KIRIKUS

S. RAHMANINOV VAIMULIK KOORIMUUSIKA
MOSKVA OOPERITEATRI "HELIKON" KOOR
Kuni 30.06. 100.- / Alates 01.07. 120.-

17. AUGUSTIL 21.00

D. ŠOSTAKOVITŠ OOPER
MTSENSKI MAAKONNA LADY MACBETH

MOSKVA OOPERITEATER "HELIKON"
Lastele ei soovitata
Kuni 30.06. 250.- / Alates 01.07. 270.-

18. AUGUSTIL 21.00

C. ORFF CARMINA BURANA

ANGELIKA MIKK, URMAS PÖLDMA, JASSI ZAHHAROV
NOVAYA OPERA KOOR (Moskva), TALLINNA POISTEKOOR,
EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER, dirigent ERI KLAS
Koreograafia TIINA OLLESK ja RENE NÖMMIK, Tantsuteater FINE 5
Kuni 30.06. 220.- / Alates 01.07. 250.-

19. AUGUSTIL 21.00

G. VERDI REQUIEM

AILE ASSZONYI, ANNELY PEEBO, JUHAN TRALLA, MATI PALM
NOVAYA OPERA KOOR (Moskva), EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER
Dirigent ERI KLAS, Koreograafia TIINA OLLESK ja RENE NÖMMIK,
Tantsuteater FINE 5
Kuni 30.06. 200.- / Alates 01.07. 220.-

20. AUGUSTIL 21.00

TUULATUD THULE...

TÖNIS MÄGI & ULTIMA THULE, TALLINNA KAMMERORKESTER
Valgusreži
Kuni 30.06. 180.- / Alates 01.07. 200.-

PILETID SOODUSHINNAGA 30. JUUNINI.

Piletid müügil Piletilevi ja Piletimaailma müügikohtades, www.piletilevi.ee
ja www.piletimaailm.com. Müügil ka festivali passid. Reval Hotels First Client
kaardiga, Partnerkaardiga ning Hansapanga kaardiga kuni kahe pileti ostmisel
samale etendusele hinnasoodustus -10%.

Tallinna Filharmoonia jätab endale õiguse teha vajadusel kontserdikavas muudatusi.

FESTIVALI KUNSTILINE

JUHT ERI KLAS
Festivali korraldaja:
Tallinna Filharmoonia
Tel 6613 757
www.filharmoonia.ee

www.birgitta.ee

